Gemeente Bergen op Zoom

Begroting 2023
Meerjarenraming 2024 – 2026

Vastgesteld d.d. 4 oktober 2022

Inhoudsopgave

Inleiding 4

De financiële Begroting 2023 - 2026 10

De programma's

Programma 1 – Bestuur en Ondersteuning 12
Programma 2 – Veiligheid 22
Programma 3 – Beheer openbare ruimte 28
Programma 4 – Economie 34
Programma 5 – Onderwijs 40
Programma 6 – Sport, cultuur en recreatie 46
Programma 7 – Wmo en Jeugd 54
Programma 8 – Werk en inkomen 64
Programma 9 – Milieu 70
Programma 10 – Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing 76

Structureel Begrotingssaldo 82

De paragrafen

Paragraaf 1 – Duurzaamheid 88
Paragraaf 2 – Dienstverlening 90
Paragraaf 3 – Taakstellingen 91
Paragraaf 4 – Lokale heffingen 93
Paragraaf 5 – Weerstandsvermogen en risicobeheersing 103
Paragraaf 6 – Financiering 110
Paragraaf 7 – Onderhoud kapitaalgoederen 115
Paragraaf 8 – Verbonden partijen 119
Paragraaf 9 – Grondbeleid 148
Paragraaf 10 – Bedrijfsvoering 151

Uitvoeringsplan 2023 – 2026 154

Afkortingenlijst 163

Inleiding

Bergen op Zoom in de steigers

Voor u ligt de eerste begroting van deze nieuwe bestuursperiode. Door de organisatie is hard gewerkt om deze begroting op een goede en leesbare wijze over het voetlicht te brengen. We zijn daarbij uitgegaan van realisme. Hoe staan we ervoor, wat zijn de risico's en wat zijn de kansen? Met een betere toekomst voor Bergen op Zoom als ons gezamenlijke doel zetten we in 2023 Bergen op Zoom in de steigers.

Onzekere toekomst

De toekomst is voorspelbaar onvoorspelbaar. De coronapandemie en de oorlog in Oekraïne hebben nog maar eens extra duidelijk gemaakt dat vanzelfsprekende zekerheden plots grote onzekerheden kunnen worden. Het toenemend gebruik van het woord "crisis" bij tal van onderwerpen duidt daar eveneens op. De grillige toestand in de wereld betekent dat voorzichtigheid geboden blijft. De krapte op de arbeidsmarkt stelt ons bovendien voor grote uitdagingen om vacatures ingevuld te krijgen en de organisatie kwantitatief en kwalitatief op orde te brengen.

Stabiliteit bieden

Juist in deze roerige tijden willen we stabiliteit bieden: doen wat je belooft en afmaken waar je aan begonnen bent. Dat is onderdeel van de bestuurscultuur die we voorstaan. Mede daarom herbevestigen we in het Bestuursakkoord "Samen Bergen Verzetten" de drie pijlers van het Focusakkoord: "financiën op orde", "een nieuwe bestuurscultuur" en "organisatiekwaliteit". Belangrijke stappen zijn al gezet, maar we zijn er nog niet. Daar gaan we dus mee door.

Vertrekpunt

Op 19 juli jongstleden gaven we een toelichting aan de gemeenteraad waar we staan en wat het "vertrekpunt" is voor deze bestuursperiode. Vanuit dit vertrekpunt zetten we in 2023 Bergen op Zoom in de steigers. Dan wordt het fundament gelegd om in de volgende jaren met vertrouwen te kunnen gaan "bouwen". Dat betekent dat we focus leggen op "in control" geraken. We dienen eerst de basis op orde te brengen, voordat we extra ambities of nieuwe taken op kunnen pakken. Daar zijn we open, eerlijk en transparant over.

We brengen bovendien in herinnering dat een fors pakket aan taakstellingen in de vorige bestuursperiode op papier al is ingeboekt, maar nog wel in praktijk dient te worden gebracht. Ook de businesscases cultuur en sport zijn daar voorbeelden van.

Financiële discipline

Hoewel de begrotingscijfers langzaamaan positiever worden, blijft financiële discipline nodig. We rekenen onszelf op voorhand niet rijk. Als leidend principe werken we daarom met een begrotingsoverschot van 3 miljoen euro. Zo bouwen we de schuldenlast af en verbeteren we de solvabiliteit.

De beperkte financiële ruimte in 2023 is dubbel en dwars nodig om een goed fundament te kunnen leggen. In de latere jaarschijven zien we mogelijkheden om hierop voort te bouwen en dan ook andere ambities te gaan verwezenlijken.

Voortbouwen op de Toekomstvisie

Met de Toekomstvisie 2035 heeft het gemeentebestuur vorig jaar ervoor gekozen om van Bergen op Zoom een BeLeefstad te maken. Ook deze lijn bestendigen we. De Toekomstvisie 2035 is de overkoepelende visie waaronder we vier pijlers plaatsen. De Omgevingsvisie, de Economische visie, de Visie Sociaal Domein & Veiligheid en de Visie op Dienstverlening.

Aan de hand van deze vier pijlers gaan we de bouwplannen voor de komende jaren uittekenen. De visies willen we op hoofdlijnen opstellen om meer ruimte/vrijheid aan initiatiefnemers te geven om met plannen te komen. Door de focus op de vier pijlers willen we ook versnippering van visie- en beleidsdocumenten terugdringen. Waar mogelijk nemen we deelvisies op als paragrafen binnen de pijlers. We beogen daarmee te komen tot meer samenhang.

Indeling begroting

Overigens zal het u wellicht opvallen dat de begroting een andere indeling kent dan voorheen. In plaats van 6 programma's zijn er nu 10 programma's opgenomen. Die indeling is in lijn met de nieuwe financiële verordening. Ze sluit ook beter aan bij de begrotingen van andere gemeenten. Dat maakt het makkelijker om onze begroting te vergelijken met die van andere gemeenten.

Samen Bergen Verzetten

Ondanks alle onzekerheden zien we de toekomst voor Bergen op Zoom met vertrouwen tegemoet. Er zijn volop kansen om onze gemeente mooier en beter te maken zodat onze inwoners er op een prettige manier samen kunnen leven, werken en recreëren.

Vanuit het samenwerkingsdualisme dat we nastreven voeren wij graag de dialoog met de gemeenteraad over deze eerste begroting van de nieuwe bestuursperiode. Samen hebben we Bergen te Verzetten.

Meerjarig financieel perspectief

Programma		2023	2024	2025	2026
	Beginstand Begroting 2023-2026	**2.091**	**4.061**	**4.548**	**4.548**
	Structurele mutaties 1e CoBe 2022	-686	-686	-686	-686
	Verbonden partijen	-897	-1.008	-857	-854
	Beginsaldo	**508**	**2.367**	**3.005**	**3.008**
	Mutaties bestaand beleid				
Diversen	Kapitaallasten (excl riolering)	324	12	11	10
Diversen	Salariskosten (incl reiskosten en aanvullende HR-budgetten)	-1.535	-1.504	-1.437	-1.437
Diversen	Indexeren	-3.537	-3.562	-3.559	-3.562
Diversen	Energielasten	-2.640	-2.640	-2.640	-2.640
Diversen	Algemene uitkering	16.029	21.396	23.631	11.008
Prog 1	Bijstelling opbrengst OZB	-290	-290	-290	-290
Prog 1	Resultaat renteomslag (lagere schuldenlast)	102	-121	439	534
Prog 3	Hogere lasten ivm inflatie voor IBOR	-230	-230	-230	-230
Prog 5	Huur noodlokalen	-185	-225	-210	-310
Prog 7	Huishoudelijke ondersteuning	-954	-954	-954	-954
Prog 7	Begeleiding	-811	-811	-811	-811
Prog 7	Indexatie jeugd	-674	-674	-674	-674
Prog 8	Bijstand levensonderhoud	774	774	774	774
Prog 10	Mutatie parkeerbeheer (PBB)	-189	-189	-189	-189
	Diverse mutaties	215	20	4	-1.038
	Mutaties nieuw beleid				
	Opstellen visies	-600	0	0	0
	Pijler "van -1 naar 0"	-313	-113	-113	-113
	Totaal pijler Visie financien en dienstverlening	-385	-385	-385	-385
	Totaal pijler Omgevingsvisie	-650	-200	-200	-200
	Totaal pijler Economische visie	-200	-130	-70	0
	Totaal pijler Visie sociaal en veiligheid	-630	-250	-230	-30
	Taakstellingen				
	Vastgoed	-386	0	0	0
	Overig				
	Extra risico buffer	-742	0	0	0
	Saldo begroting 2023-2026	**3.000**	**12.292**	**15.872**	**2.472**

Toelichting per regel

Beginsaldo Begroting 2023-2026
Als start zijn de saldi uit de jaarschijven 2023 t/m 2026 van de begroting 2022 genomen inclusief de wijzigingen die t/m juni 2022 door de raad zijn vastgesteld. Omdat we dit jaar vanwege de verkiezingen geen Beleidskader hebben gehad, zijn de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht 2022 verwerkt in de jaarschijven. Daarnaast zijn de bijdrage aan de Verbonden Partijen zoals die zijn opgenomen in de Begroting 2023 van de Verbonden Partijen in de jaarschijven verwerkt.

Mutaties bestaand beleid:

Kapitaallasten
De kapitaallasten (rente en afschrijving) komen lager uit dan begroot in de Begroting 2022-2025 omdat investeringen later gereed komen. Daardoor gaat de afschrijving op een later tijdstip in.

Salariskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd hetgeen tot een stijging heeft geleid van € 1,6 miljoen. De indexatie is gebaseerd op het indexcijfer loonvoet overheid. Dit was bij de meicirculaire 3,6%.

Indexeren
Zowel de uitgaven als de inkomsten posten zijn geïndexeerd met het inflatiepercentage van 3,0%. De indexatie is gebaseerd op het prijspeil binnenlandsproduct uit de meicirculaire.

Energiekosten
De gemeente heeft voor haar gas en elektra een vast contract dat afloopt op 31 december 2022. Op basis van de marktprijzen op 19 juli van dit jaar is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas- en elektra voor 2023. Dit resulteert in een toename van de kosten met € 2,6 miljoen.

Algemene uitkering
In de begroting zijn de mutaties vanuit de december en de meicirculaire verwerkt. Met name de meicirculaire kende forse plussen. De belangrijkste mutaties waren:

- Een toename vanwege loon- en prijsstijging met € 6,2 miljoen.
- Vanwege hogere rijksuitgaven is de omvang van de algemene uitkering in 2023 t/m 2025 fors hoger. De omvang van de algemene uitkering valt in 2026 behoorlijk terug (einde Rijksregeerperiode).
- In 2023 heeft de herijking van de algemene uitkering plaatsgevonden. De verdeling van de algemene uitkering is ingrijpend gewijzigd, om de nieuwe verdeling van de algemene uitkering beter te laten aansluiten op de kostenontwikkeling van gemeenten. Bergen op Zoom heeft hier voordeel bij. Dit loopt in 3 jaar tijd op naar een voordeel van € 2,5 miljoen op jaarbasis.

Renteresultaat
Doordat de schuld is gedaald is er in 2023 een klein voor t.o.v. de geraamde rentekosten in de Begroting 2022. In 2024 is er een nadeel vanwege de oplopende rentekosten. Het voordeel in de latere jaren is dat deze hogere kosten ruimschoots worden gecompenseerd door de lagere schuld.

Opbrengst OZB
Vanwege de ingediende bezwaren tegen de waarde bij de niet-woningen en een iets hogere leegstand is de opbrengst OZB verder verlaagd.

Contracten IBOR
Als een gevolg van markt- en externe ontwikkelingen hebben leveranciers hun prijzen moeten indexeren. Het betreft o.a. contracten op onderhoud van openbare verlichting (+18,9%), levering van verkeersborden (+11,0%), intensief maaien (+7,8%). De meerkosten boven de standaard indexering van 3,0% bedragen € 230.000.

Huur noodlokalen basisonderwijs
Deze mutatie betreft de huur van de noodlokalen voor de Zeeridder in 2023 en 2024 en de huur van noodlokalen wanneer ook andere scholen verbouwd/gerenoveerd gaan worden.

Huishoudelijke ondersteuning
Het aantal cliënten is van 2.270 begin 2022 gestegen naar 2.350 medio 2022. Door noodzakelijke werkzaamheden, om de achterstanden bij de indicatiestelling voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) weg te werken, is er minder tijd besteed aan het onderhouden van contacten met partners en het onderhouden van de benodigde kennis, cliëntopvolging en het werken aan projecten en businesscases die als doel hebben inwoners op een andere manier te ondersteunen. Dit zien we terug in de oplopende aantallen en kosten.

Begeleiding
Door het wegwerken van de achterstanden is het aantal cliënten gestegen van 1.340 begin 2022 naar 1.420 medio 2022. Daarnaast zijn de kosten met meer dan 3% gestegen.

Jeugd
De kosten van jeugd stijgen harder dan de algemene indexatie van 3%. Daarom moeten wij de budgetten voor jeugd nog met € 674.000 extra verhogen.

Bijstand levensonderhoud
Het aantal bijstandsuitkeringen is nog verder gedaald dan begroot als gevolg van de grote vraag naar arbeidskrachten. De gebundelde uitkering (BUIG) vanuit het Rijk valt ook lager uit dan is begroot. Deze wordt voor 2023 in oktober pas bekend gemaakt en zal de exacte rijksbijdrage bekend worden. Per saldo betekenen deze twee bijstellingen een voordeel van €774.000.

Volksgezondheid
Het totale budget voor volksgezondheid voor 2022 is in de Begroting 2022 € 140.000 hoger dan in de Begroting 2021. Dit komt met name doordat door de het structureel maken van de bezuinigingen uit de uitgaven stop het budget voor de inspecties van de kinderopvang is wegbezuinigd. Dit is in de Begroting 2022 herstelt en leidt tot een verhoging van het budget met € 100.000.

Parkeerbeheer
De bijdrage aan parkeerbeheer neemt met € 189.000 toe. Dit komt vanwege hogere salariskosten van parkeerbeheer en hogere kosten voor lopende contracten.

Mutaties nieuw beleid:

Opstellen visies
In 2023 worden de 4 visies die de pijlers vormen van de toekomstvisie uitgewerkt. De omgevingsvisie is al ver gereed. Voor de andere visies wordt € 600.000 beschikbaar gesteld in deze begroting.

Pijler "Van -1 naar 0"
In control komen *€ 200.000 (2023)*
Het belangrijkste onderdeel van deze pijler betreft het budget om in control te komen. We hebben een onderzoek uit laten voeren wat er moet gebeuren om beter in control te kombeen. Voor de uitvoering van dit advies is € 200.000 beschikbaar in deze begroting.

Overig
Daarnaast is er structureel budget opgenomen voor:
- Onderhoud van kunst in de openbare ruimte € 50.000
- Procesmanagement € 20.000
- Mobile device beleid (afschaffen eigen bijdrage) € 43.000

Pijler financiën en dienstverlening
Post onvoorzien *€ 275.000 (structureel)*
In juni van dit jaar is de geactualiseerde financiële verordening door de raad vastgesteld. Daarin is opgenomen om een post onvoorzien van 0,1% van het uitgaventotaal op te nemen. Op basis van de Begroting 2022 hebben we een post onvoorzien begroot van € 275.000.
Daarnaast is in 2023 een bedrag van € 742.000 opzij gezet om vertraging in het realiseren van de taakstellingen in 2023 op te kunnen vangen.

Uitbreiding formatie griffie met 1 FTE *€ 110.000 (structureel)*

Pijler omgevingsvisie
Aanpassing IBOR
Het IBOR plan zal worden herijkt volgens de principes schoon, heel en veilig. Voor deze herijking nemen we structureel € 200.000 op. Eind 2022 zal het herijkte IBOR plan worden aangeboden.

Werkbudget bouw extra woningen
Voor 2023 is een budget van € 450.000 opgenomen om de plannen voor de bouw van de extra woningen te kunnen gaan uitwerken.

Pijler economische visie
Verkoop/afstoten monumenten
We willen de komende jaren werken om mogelijk meer monumenten en erfgoed objecten te verkopen/af te stoten. Om dit mogelijk te maken is er budget en capaciteit nodig om tot een onderhandeling/verkoop te komen met Stichting Monumenten Bezit of andere partijen.

Pijler visie sociaal en veiligheid
Extra budget Veiligheid
Voor 2023 is een éénmalig extra budget opgenomen van € 200.000 voor veiligheid. Met dit budget willen wij bekijken hoe wij de begroting (met name capaciteit) in lijn met de ambities uit het bestuursakkoord kunnen krijgen. Deze uitkomsten zullen in het Beleidskader 2024 worden meegenomen. Daarnaast is het budget bedoeld om ook al verbeteringen op het gebied van veiligheid in 2023 te kunnen doorvoeren.

Voorliggend veld
Voor het versterken van de samenwerking met het voorliggend veld is voor 3 jaar lang een budget van € 200.000 beschikbaar gesteld. De bedoeling is dat dit traject participatief wordt vormgegeven.

Cliëntondersteuning
De afgelopen anderhalf jaar is alle aandacht uitgegaan naar het wegwerken van de wachtlijsten. Hierdoor is er geen tijd besteed aan cliëntopvolging. Dit heeft gevolgen voor de kwaliteit van dienstverlening en voor de kosten van de ondersteuning. We willen hierdoor extra op inzetten in 2023 en het proces volledig in beeld brengen zodat de extra inzet en de besparingen aangegeven kunnen worden.

Werkbudget onderwijs
Er is structureel een werkbudget voor onderwijs opgenomen van € 20.000 per jaar. Hiervoor was nu niets beschikbaar. Daarnaast is voor 2024 € 20.000 extra opgenomen voor de schouw van de scholen in het kader van het IHP.

Mutaties taakstellingen:

Vastgoed
In de uitwerking van het focusakkoord is opgenomen dat we jaarlijks € 386.000 bezuinigen op het onderhoud van de panden die verkocht worden. De planning was dat er in 2022 panden verkocht zouden worden. Dit hebben we niet gerealiseerd. Er is nog niet bepaald wanneer deze verkopen wel gaan plaatsvinden. De structurele bezuiniging van € 386.000 voor 2023 is daarom geschrapt.

Overige mutaties:

Extra buffer voor het realiseren van taakstellingen
De exploitatie voor 2023 liet boven de doelstelling van een structureel overzicht van € 3 miljoen nog een positief saldo zien van € 724.000. Dit bedrag is gereserveerd als buffer om taakstellingen die in 2023 niet gerealiseerd kunnen worden op te kunnen vangen.

Structureel begrotingssaldo

Vanaf pagina 82 wordt de berekening van het structurele begrotingssaldo toegelicht. Het saldo van de begroting wordt hierbij gecorrigeerd van de incidentele baten en lasten.

Leeswijzer

Elk programma begint met het onderdeel “Wat willen we bereiken in 2026?”. Daarin is de tekst opgenomen uit het bestuursakkoord. Deze doelstellingen willen wij in 2026 hebben gerealiseerd.

In het onderdeel “Wat gaan we daarvoor doen in 2023” vindt u de activiteiten terug die in 2023 worden uitgevoerd om de doelstellingen te bereiken.

Bij de indicatoren hebben we alleen de wettelijk verplichte indicatoren opgenomen.

Bij het onderdeel “Begrotingsmutaties” worden de mutaties per programma toegelicht die hebben plaatsgevonden. Als beginstand is genomen de jaarschijven 2023, 2024 en 2025 in de begroting 2022. Het eindtotaal zijn de saldi van de jaarschijven uit de begroting 2023.

Tenslotte

Wij danken eenieder die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van dit document.

Bergen op Zoom, 4 oktober 2022,
Het college van burgemeester en wethouders

De financiële Begroting 2023 - 2026

Overzicht van baten en lasten

Bedragen * € 1.000	Realisatie 2021			Begroting 2022		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Programma's						
Programma 1 Bestuur en ondersteuning	10.174	21.743	11.569	10.722	22.402	11.680
Programma 2 Veiligheid	7.015	946	-6.070	6.915	764	-6.151
Programma 3 Beheer openbare ruimte	14.411	1.265	-13.146	16.677	607	-16.070
Programma 4 Economie	9.414	8.606	-807	11.725	10.680	-1.045
Programma 5 Onderwijs	12.172	5.653	-6.518	11.978	5.073	-6.905
Programma 6 Sport, cultuur en recreatie	18.538	4.376	-14.162	20.673	6.218	-14.455
Programma 7 WMO en Jeugd	74.481	3.043	-71.438	75.761	3.456	-72.304
Programma 8 Werk en inkomen	57.932	35.284	-22.648	58.886	31.262	-27.624
Programma 9 Milieu	19.527	22.723	3.195	20.286	23.540	3.254
Programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	34.138	36.600	2.463	29.038	30.084	1.047
Subtotaal programma's	**257.802**	**140.240**	**-117.562**	**262.661**	**134.087**	**-128.574**
Taakveld 0109 Uitkeringen gemeentefonds	0	155.041	155.041	0	154.733	154.733
Taakveld 0104 Overhead	24.419	3.095	-21.324	26.554	2.451	-24.103
VPB	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Totaalsaldo van baten en lasten	**282.220**	**298.376**	**16.155**	**289.214**	**291.270**	**2.056**
Onttrekkingen aan Algemene Reserve	0	2.840	2.840	0	8.207	8.207
Toevoegingen aan Algemene Reserve	6.181	0	-6.181	6.432	0	-6.432
Begrotingssaldo	**288.402**	**301.216**	**12.814**	**295.646**	**299.476**	**3.830**
Uitgangspunt Bestuursakkoord						
Begrotingsresultaat						

Het structurele begrotingssaldo wordt toegelicht vanaf pagina 82.

Begroting 2023			Meerjarenraming 2024 - 2026								
			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026		
Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
10.825	22.663	11.837	10.511	22.288	11.777	11.121	22.891	11.770	11.429	22.609	11.180
6.938	228	-6.711	6.658	228	-6.431	6.683	228	-6.456	6.711	228	-6.483
19.083	573	-18.510	19.610	547	-19.063	19.812	547	-19.265	20.033	547	-19.486
8.421	4.929	-3.492	5.690	1.983	-3.707	5.467	1.793	-3.674	5.317	1.612	-3.705
11.713	4.167	-7.546	11.558	3.747	-7.811	11.533	3.749	-7.784	11.746	3.751	-7.995
19.858	5.197	-14.661	17.937	5.127	-12.810	17.915	5.127	-12.788	17.776	5.127	-12.650
78.363	2.105	-76.258	76.931	2.061	-74.870	76.568	2.061	-74.507	76.383	2.061	-74.322
56.399	29.588	-26.811	55.768	29.588	-26.180	55.420	29.588	-25.832	55.414	29.588	-25.826
22.369	25.225	2.856	21.952	24.558	2.606	21.895	24.560	2.665	21.824	24.562	2.738
-678	419	1.097	12.630	13.267	637	8.581	7.268	-1.314	8.217	7.202	-1.015
233.293	**95.094**	**-138.199**	**239.246**	**103.394**	**-135.852**	**234.995**	**97.811**	**-137.184**	**234.850**	**97.286**	**-137.564**
0	166.863	166.863	0	172.105	172.105	0	175.060	175.060	0	162.428	162.428
27.859	2.752	-25.107	25.928	2.792	-23.136	25.224	2.832	-22.392	25.116	2.872	-22.243
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.017	0	-1.017	275	0	-275	275	0	-275	275	0	-275
262.169	**264.708**	**2.540**	**265.449**	**278.292**	**12.843**	**260.494**	**275.702**	**15.208**	**260.241**	**262.586**	**2.345**
	5.110	5.110		2.070	2.070		1.038	1.038		569	569
4.650	0	-4.650	2.621	0	-2.621	373	0	-373	442	0	-442
266.818	**269.818**	**3.000**	**268.070**	**280.362**	**12.292**	**260.867**	**276.739**	**15.872**	**260.683**	**263.155**	**2.472**
		3.000			3.000			3.000			3.000
		0			**9.292**			**12.872**			**-528**

Programma 1

Bestuur en Ondersteuning

Wat willen we bereiken in 2026?

Samenwerking

Wij voelen de noodzaak onze blik naar buiten te vergroten. Daarom gaan we al bestaande samenwerkingen activeren. Bij het aangaan van nieuwe samenwerkingen maken we een goede afweging op basis van de voor- en nadelen.

Financiën en bedrijfsvoering

Financiën

We gaan door met het op orde brengen van de gemeentelijke financiën. Vanuit een duurzaam financieel beleid verkleinen we de schuldenlast en vergroten we de solvabiliteit. We hanteren een passend risicoprofiel bij de grondexploitaties en houden de renteontwikkeling goed in de gaten. Achterstallig onderhoud werken we weg. En onze financiële positie rapporteren we eerlijk.

Bedrijfsvoering

De gemeente heeft moeilijke tijden achter de rug en is op weg naar een normale bedrijfsvoering. Dat er nog veel moet gebeuren, weten wij uit de presentatie en brief van jl. februari aan de gemeenteraad. Zowel op organisatievlak als op (materiële) onderhoudstoestand, die in de meerdere miljoenen loopt, zullen we eerst door een dal moeten voordat we het punt bereiken van wat als een acceptabele uitgangspositie kan worden gezien. De uitvoering van het focusakkoord heeft de eerste financiële nood op hoofdlijnen aangepakt. Nu is verder en dieperliggend onderzoek nodig. Dat zal ongeveer een half jaar beslaan. Op basis van de dan bekende en vastgelegde uitgangspositie zal een meerjarenaanpak voorgesteld worden om als een wendbare gemeente te kunnen opereren in een steeds veranderende toekomst. Het groeiproces om hier te komen, zal vier tot zes jaar vragen. Onze medewerkers mogen daarbij rekenen op goed werkgeverschap.

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

Samenwerking

1. **We maken een lobby-agenda en zetten de hele gemeentelijke organisatie in op subsidie-werving. Van provincie touropa. Waar dat onze positie kan versterken zoeken we bij die initiatieven de samenwerking met gemeenten in onze regio.**

   Maken van een lobby-agenda
   Na de vaststelling van de lobby-agenda worden in Q1 2023 standaardproducten opgeleverd die voortkomen uit de lobbyagenda (waaier, prioritaire netwerkcontacten). We informeren de gemeenteraad hierover in Q1 2023. De lobbyagenda wordt in Q1 2023 gebruikt voor de input van het college richting Provinciale Staten en Waterschapsverkiezingen 2023. In Q4 2024 wordt de agenda gebruikt voor de input richting de geplande Tweede Kamer verkiezingen in 2025. De lobbyagenda is een dynamisch document dat om het half jaar herijking vraagt. Een dergelijke herijking zal dus in Q2 en Q4 van 2023 plaatsvinden.

   De organisatie inzetten op subsidie-werving
   Het college bespreekt de evaluatie van de huidige subsidie monitoring en werving. Daarna delen we die met de gemeenteraad. Het college stelt in Q1 2023 ook de prioriteiten van de subsidiëring voor dat jaar vast. In Q4 van 2023, en van de daaropvolgende jaren, wordt telkens de subsidie-werving van het jaar geëvalueerd en worden de nieuwe prioriteiten voor het jaar erna vastgesteld door het college. We nemen de uitwerking hiervan mee in het beleidskader 2024.

2. **Wij willen een actieve rol gaan innemen in de 4e stedelijke regio van Noord-Brabant.**
   De 4e stedelijke regio is een belangrijk onderwerp voor de ontwikkeling van Bergen op Zoom in de komende jaren. Bergen op Zoom heeft op dit moment al een actieve rol. We richten de organisatie structureel (in plaats van incidenteel) in volgens de opgaven en ontwikkelprincipes van de Regionale Verstedelijkingsstrategie. We haken zo ook aan bij de ambities van het Bestuursakkoord.
   We zorgen dat in alle uitwerkingen de (vak)taal dezelfde is als die van de Regionale Verstedelijkingsstrategie: Omgevingsvisie-Bestuursakkoord-Ontwikkelprincipes. We leren regionaal te denken en te doen: loslaten, aanhaken en vasthouden. Voor de opgaves waar de regio voor staat *moet* de blik naar buiten. Samen met Roosendaal werken we aan de eigenheid en eenheid van deze regio, waarbij onderscheidend is dat onze regio in een noord-zuid verbinding ligt tussen Rotterdam-Antwerpen-Vlissingen. We zijn aanvullend op wat in de andere stedelijke regio's gebeurt.

   Planning: De Verstedelijkingsstrategie is klaar. Eind oktober 2022 ziet de Regionale Investeringsagenda (RIA) het licht. Het regionale verstedelijkingsakkoord verwachten we eind 2022. In Q2 2023 is de vertaling van de RIA in projectopdrachten gereed.

3. **Wij benutten regionaal, provinciaal en over de grens de samenwerkingskansen.**
   Bergen op Zoom neemt deel aan meer dan 40 verschillende samenwerkingsverbanden op diverse schaalgroten en beleidsonderwerpen. In opvolging van de installatie van het college in mei 2022 zijn de bestuurlijke posities bij onze samenwerkingsverbanden ingevuld en hebben bestuurders zich kandidaat gesteld voor posities waarbij derden hierin een selectie maken. Daarnaast zijn zowel het college als het DT bij diverse samenwerkingspartners op werkbezoek geweest. Dit wordt in 2023 gecontinueerd. In Q2 2023 worden deze verbanden geëvalueerd. Er worden vervolgstappen bepaald (bijvoorbeeld het aangaan van nieuwe verbanden, beperken bestuurlijke invulling bij sommige samenwerkingsverbanden).

4. **We maken werk van onze verbinding met de regio Antwerpen.**
   In het college worden de bestaande verbindingen, kansen en prioriteiten in relatie tot de regio Antwerpen besproken, en vervolgstappen bepaald. Op de uitkomsten hiervan kan nog niet vooruitgelopen worden, maar worden indien nodig meegenomen in het Beleidskader 2024.

Financiën

1. **We werken met een realistische begroting, volgens de indeling met "taakvelden". We werken vanuit de discipline van een structureel begrotingsoverschot van 3 miljoen euro.**
   De Begroting 2023 is opgesteld volgens de indeling op taakveld-niveau. We monitoren het begrotingsoverschot in de reguliere planning en control cyclus. Begrotingsdiscipline is de komende jaren erg belangrijk en past bij het reeds opgestelde plan: Balans in financiën. Vanuit een "plan-do-check-act" aanpak verbeteren we het financieel voorspellend vermogen en verkleinen we de afwijking tussen begroting en realisatie.

2. **Tekorten en begrotingswijzigingen worden als uitgangspunt opgevangen binnen de programma's zelf. Meevallers worden niet ingezet voor nieuwe uitgaven, maar komen in de algemene reserve. Nieuwe beleidskeuzes maken we bij het beleidskader.**
   In juni 2022 is de nieuwe financiële verordening vastgesteld door de gemeenteraad. Hierin zijn alle genoemde uitgangspunten opgenomen. We monitoren deze uitgangspunten in de reguliere planning en control cyclus.

3. **Lokale belastingen en heffingen mogen stijgen met maximaal de inflatie of vanwege kostendekkendheid.**
   Uitwerking vindt plaats in de belastingverordeningen. Dit uitgangspunt wordt daarin meegenomen.

4. **We verfijnen de systematiek van de moederkredieten - inclusief het principe van niet meer investeren dan afschrijven - door in het uitvoeringsplan onderscheid te maken tussen vervangingsinvesteringen en uitbreidingsinvesteringen. We onderhouden de gemeentelijke eigendommen op een kwaliteitsniveau dat minstens sober, degelijk en in elk geval veilig is.**
   Een eerste verfijning van de systematiek van moederkredieten vindt plaats bij het eerstvolgende uitvoeringsplan. Daarna zullen we in samenwerking met de Auditcommissie komen tot een nadere verfijning.

5. **We steunen alleen voorstellen en amendementen die zijn voorzien van een deugdelijke financiële dekking, die aansluiten op een langdurig stabiele financiële koers. De uitkomst van het raadsdebat over de P&C documenten beschouwen we als het democratisch resultaat dat we bij stemming zullen steunen.**
   We doen samen met de griffie een procesvoorstel om de raad hierbij te ondersteunen.

Bedrijfsvoering

1. **A. We continueren de realisatie van de afgesproken ombuigingen van de personele lasten.**
   Het monitoren van de realisatie van de afgesproken ombuigingen op de personele lasten vindt periodiek plaats. Dat doen we met behulp van de personeelslastenmonitor en de stand van zaken personele bezuinigingen. Hierin worden de gerealiseerde personele bezuinigingen en nog uit te werken bezuinigingen inzichtelijk gemaakt.

   In de paragraaf Taakstellingen nemen we de stand van zaken van de taakstellingen op, waaronder ook de business cases en de bezuiniging op personeel.

   B. We toetsen op doelmatigheid en blijven daartoe periodiek monitoren.
   In Q3 2022 voeren we een nulmeting uit op de doelmatigheid van de organisatie. Op basis van de bevindingen wordt in Q4 2022 een actieplan opgesteld. De uitvoering hiervan vindt plaats in 2023 (meerjarig). Een 1e hermeting vindt plaats in Q4 2023.

2. **We voeren een takendiscussie vanuit het perspectief van de Toekomstvisie 2035 en de pijlers van de a) Omgevingsvisie, b) Economische visie, c) Visie sociaal Domein en Veiligheid en d) Visie op Dienstverlening.**
   Bij de vaststelling van de 4 visies lichten we de beïnvloedbaarheid van de begrotingsonderdelen toe. Hiermee geven we een verdere uitwerking aan de takendiscussie.

3. **We zorgen voor een doorontwikkeling in het werken met "maatschappelijke businesscases". Bij het rapporteren over de realisatie maken we meer gebruik van indicatoren (kpi's) en dashboards. Om "in control" te geraken optimaliseren we de informatievoorziening.**
   In Q3 2023 leveren we een actieplan op voor de verbetering van de informatievoorziening, inclusief inzicht in de daarvoor benodigde middelen. Uitgangspunt hierbij is om eerlijk en transparant te vertellen over de geleverde prestaties en de kwaliteit van dienstverlening. Parallel aan de structurele aanpak worden "quick wins" (waar mogelijk) al gedurende 2023 toegepast.

4. **We maken afspraken over het niveau van digitale veiligheid en nemen de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) in acht. De daaruit voortvloeiende kosten worden inzichtelijk gemaakt.**
   De BIO bevat een omvangrijk pakket aan beheersmaatregelen. In 2023 bereiken we volwassenheidsniveau 3 (NOREA-model). Dit betekent dat alle beheersmaatregelen gedocumenteerd zijn, op gestructureerde wijze worden uitgevoerd en dat de uitvoering van de maatregelen aantoonbaar is en wordt getoetst.

   In Q1 2023 bereiken we dit niveau voor de processen: incidentmanagement, wijzigingsmanagement, patchmanagement en configuratiemanagement. In Q4 2023 bereiken we dit niveau voor de overige processen. De realisatie kan plaatsvinden binnen het bestaande budget.

   In Q3 2023 leveren we een actieplan op hoe volwassenheidsniveau 4 bereikt kan worden, inclusief inzicht in de daarvoor benodigde middelen. Volwassenheidsniveau betekent dat de effectiviteit van de beheersmaatregelen periodiek wordt geëvalueerd.

Overig

a. **We bereiden ons voor op de komende "reisdocumenten piek"**
   In 2019 ontstond in Nederland de zogenaamde "reisdocumentendip" wat inhoudt dat er vanaf dat moment een langere geldigheidsduur van reisdocumenten werd ingevoerd. Deze dip eindigt op 1 januari 2024 en dan ontstaat er een aanzienlijke toename van de vraag naar paspoorten en identiteitskaarten. We verwachten een verdubbeling van het aantal reisdocument aanvragen t.o.v. 2022. Deze percentages lopen ieder jaar op tot 2029. Vanaf Q3 2023 moeten we ons daarom voorbereiden op het voorkomen van wachttijden en het kunnen verstrekken van reisdocumenten binnen de gestelde termijnen. Hiervoor gaan we extra personeel inzetten. We zien een landelijke tendens dat gediplomeerd Burgerzaken personeel moeilijk te vinden is. Daarom moeten medewerkers die worden aangenomen extra lang ingewerkt worden waardoor dit ten koste gaat van de huidige capaciteit. Het is derhalve noodzakelijk om in Q3 2023 te starten met het werven van extra medewerkers om de reisdocumentenpiek op te vangen. Hierbij merken wij op, dat we nog steeds de hinder ondervinden van langdurig verzuim, vacatures, Covid-19 en de registratie van vluchtelingen uit Oekraïne, wat sowieso gevolgen heeft op onze dienstverlening (wachttijden).

b. **Het organiseren van de verkiezingen**
   In maart 2023 vinden de verkiezingen voor Provinciale Staten en het Waterschap plaats. Evenals de laatste twee verkiezingen (Tweede Kamer en gemeenteraad) zetten wij hiervoor een projectorganisatie op en gaan we ons aanmelden voor het "centraal tellen". Wij gaan ervanuit dat het beschikbare budget toereikend is en dat we ingeval van eventuele aanvullende, landelijke randvoorwaarden wederom door het Rijk worden gecompenseerd.

Indicatoren

Omschrijving indicator*	Landelijk**	Realisatie 2018	2019	2020	2021	2022
Gemiddelde WOZ-waarde, per €1.000,-	290 (2021)	206	221	233	248	
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden, in €	733 (2021)	780	797	823	848	919
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden, in €	810 (2021)	812	830	859	888	963

* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Wettelijke indicatoren	Jaarr. 2019	Jaarr. 2020	Jaarr. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023
Formatie fte per 1.000 inwoners	7,8	8,1	8,0	8,0	7,9
Bezetting fte per 1.000 inwoners	7,5	7,4	7,0	6,7	6,6
Apparaatskosten per inwoner (€)	646	667	645	719	752
Externe inhuur kosten als % van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen	18,6%	15,5%	15,9%	6,7%	7,5%
Overhead % van totale lasten	8,2%	9,9%	7,6%	8,6%	9,6%
Verzuim percentage		5,4%	5,0%		

Noot: Het aantal inwoners is het aantal per 1-1-2022, namelijk 67.894 inwoners in de gemeente Bergen op Zoom.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	Vastgesteld
Toekomstvisie Bergen op Zoom	2021
Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet	2022
Financiële verordening ex artikel 213 Gemeentewet (Controleverordening)	2015
Nota Investeren en Afschrijven	2018
Nota Reserves en Voorzieningen	2020

Verbonden partijen	Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
Belgisch-Nederlands grensoverleg (BENEGO)	Verbinden van lokale initiatieven bij Belgische en Nederlandse grensgemeenten om substantiële subsidiebijdragen te verwerven en informatie te delen over grensoverschrijdende thema's.
Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB)	De uitvoering van de heffing en invordering waterschapsbelasting van gemeentelijke belastingen, de behandeling van bezwaar- en beroepschriften en het verzorgen van de informatieverstrekking aan burgers en bedrijven die woonachtig of gevestigd zijn in het grond- of werkgebied van een van de deelnemende partijen. Bijdrage voor de gemeente in 2023: €1.664.600. (€1.765.500 incl. btw)
NV Bank Nederlandse Gemeenten	De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging
PZEM NV	De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging
GBE Aqua NV	De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging
Enexis Holding NV	De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging
Publiek belang Elektriciteitsproductie BV en Claim Staat Vennootschap BV	Deze 2 NV's zijn opgericht voor het vertegenwoordigen van de 136 verkopende aandeelhouders (diverse gemeenten en provincies) bij het beheer en de uitoefening van rechten en verplichtingen als gevolg van het aandelenpakket Essent nv.
GR West-Brabants Archief (GR WBA)	Via de GR bereiken we dat de zorg, het beheer, de bewaring en het ter beschikking stellen van de in de archiefbewaarplaats berustende archiefbescheiden tegen beheersbare kosten worden uitgevoerd. Bijdrage voor de gemeente in 2023: €841.635.

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 1						
Bestuur en ondersteuning						
Baten	179.879	179.585	192.277	197.186	200.782	187.909
Lasten	34.593	37.275	39.701	36.714	36.620	36.820
Totaal saldo van baten en lasten	**145.286**	**142.310**	**152.576**	**160.472**	**164.162**	**151.089**
Onttrekkingen reserves	2.435	5.926	2.223	1.300	663	442
Stortingen reserves	126	0	0	0	0	0
Resultaat Programma 1	**147.595**	**148.236**	**154.799**	**161.772**	**164.825**	**151.532**

Toelichting

Beginstand Programma 1

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	176.720	175.194	176.258	176.258
Lasten	35.577	33.979	34.490	34.490
Saldo	**141.144**	**141.215**	**141.767**	**141.768**
Personeelskosten	-731	-739	-747	-747
Kapitaallasten	541	559	551	551
Indexering	288	292	291	291
1e Concernbericht	132	121	130	130
Verbonden partijen	-250	-254	-254	-254
rente resultaat	102	-121	439	534
OZB	-290	-290	-290	-290
Algemene uitkering	16.593	22.022	23.978	11.346
Vastgoed	-148	-76	-76	-76
Energiekosten	-429	-429	-429	-429
Overhevelingen	0	0	0	0
Opstellen visies	-600	0	0	0
Budget "in control komen"	-200	0	0	0
Post onvoorzien	-1.017	-275	-275	-275
Overige mutaties	-336	-254	-260	-1.018
Eindtotaal	**154.799**	**161.772**	**164.825**	**151.532**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd hetgeen tot een stijging heeft geleid van € 731.000.

Hierin is meegenomen de uitbreiding met 1 FTE bij de griffie.

Kapitaallasten
De kapitaallasten in 2022 komen € 541.000 lager uit dan geraamd in de Begroting 2022-2025.

Dit komt enerzijds, omdat niet alle moederkredieten 2022 afgesloten worden in 2022. Hierdoor zijn de kapitaallasten in 2023 lager uitgekomen.

Anderzijds komt het, omdat de kapitaallasten van de moederkredieten op programma 1 worden begroot. Wanneer er een krediet beschikbaar wordt gesteld vanuit de moederkredieten, worden de kapitaallasten van dit krediet opgenomen in het programma waar het krediet verantwoord dient te worden. Per saldo heeft dit geen effect op de begroting, maar de kapitaallasten op programma 1 worden lager.

Indexeren begrotingsposten
Zowel de uitgaven budgetten als de inkomsten zijn met 3,0% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op het indexcijfer prijspeil bruto binnenlands product zoals dat in de meicirculaire is opgenomen.

Per saldo nemen de baten met € 288.000 toe. Dit komt met name omdat de indexering van de OZB-opbrengst hierin is verwerkt.

Structurele doorwerking 1e Concernbericht 2022
Normaal worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht meegenomen in het Beleidskader. Omdat we dit jaar vanwege de verkiezingen geen Beleidskader hebben aangeboden, worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht 2022 nu in de begroting verwerkt. De hogere inkomsten komen met name voort uit de doorwerking van de algemene uitkering.

Verbonden Partijen
De bijdrage aan de verbonden partijen is conform de begroting 2023 van de verbonden partijen in onze begroting opgenomen. Dit betreft de Belastingsamenwerking West-Brabant en West-Brabants Archief. Dit heeft tot hogere lasten in de komende jaren geleid.

Rente resultaat
Doordat de schuld is gedaald is er in 2023 een klein voor t.o.v. de geraamde rentekosten in de Begroting 2022. In 2024 is er een nadeel vanwege de oplopende rentekosten. Het voordeel in de latere jaren is dat deze hogere kosten ruimschoots worden gecompenseerd door de lagere schuld.

OZB
Vanwege de ingediende bezwaren tegen de waarde bij de niet-woningen en een iets hogere leegstand is de opbrengst OZB verder verlaagd.

Algemene uitkering
De meicirculaire is verwerkt in de Begroting 2023. Deze heeft grote voordelen, omdat het rijk in deze kabinetsperiode meer uitgeeft. Daarnaast is Bergen op Zoom voordeelgemeente bij de herverdeling van het gemeentefonds.

Vastgoed
De onderhoudskosten voor het vastgoed komen hoger uit. Daarnaast zijn de begrote verkopen uit het Focusakkoord in 2022 niet gerealiseerd. Hierdoor is de gepland bezuiniging op de exploitatielasten van panden voor 2023 teruggedraaid.

Energiekosten
De gemeente heeft voor haar gas en elektra een vast contract dat afloopt op 31 december 2022. Op basis van de marktprijzen op 19 juli van dit jaar is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas- en elektra voor 2023. Voor dit programma betekent dit een toename van de kosten met € 429.000.

Overheveling budget 2022
In het 2e Concernbericht 2022 wordt voorgesteld om het budget voor het werkbudget I&P en Wet Open Overheid en het budget voor het opstellen van de aanpak voor het schrijven van de visies over te hevelen naar 2023. In totaal betreft dit € 287.000.

Daarnaast is de uitputting van het frictiekostenbudget in 2022 lager dan begroot. Dit komt doordat de BC cultuur en sport minder snel worden uitgevoerd dan ingeschat. De uitputting van het frictiekostenbudget schuift nu door naar 2023 en latere jaren.

Overhevelingen van budgetten worden gedekt door een onttrekking aan de algemene reserve.

Nieuw beleid

Opstellen visies
In 2023 worden de 4 visies die de pijlers vormen van de toekomstvisie uitgewerkt. De omgeveingsvisie is al ver gereed. Voor de andere visies wordt € 600.000 beschikbaar gesteld in deze begroting.

In control komen
We hebben een onderzoek uit laten voeren wat er moet gebeuren om eter in control te komen. Voor de uitvoering van dit advies is € 200.000 beschikbaar in deze begroting.

Post onvoorzien
In juni van dit jaar is de geactualiseerde financiële verordening door de raad vastgesteld. Daarin is opgenomen om een post onvoorzien van 0,1% van het uitgaventotaal op te nemen. Op basis van de Begroting 2022 hebben we een post onvoorzien begroot van € 275.000.

Daarnaast is in 2023 een bedrag van € 742.000 opzij gezet om vertraging in het realiseren van de taakstellingen in 2023 op te kunnen vangen.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.		Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
01.01	0.1	Bestuur	2.879	3.683	3.206	3.226	3.256	3.256
01.02	0.2	Burgerzaken	2.271	2.375	2.361	2.337	2.349	2.361
01.03	0.10	Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
01.04	0.4	Overhead	24.419	26.554	27.859	25.928	25.224	25.116
01.05	0.5	Treasury	1.425	1.228	1.241	484	492	115
01.06	0.61	OZB woningen	856	882	1.004	1.004	1.004	1.004
01.07	0.62	OZB niet-woningen	139	156	177	177	177	177
01.08	0.64	Belastingen overig	0	0	0	0	0	0
01.09	0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
01.10	0.8	Overige baten en lasten	182	0	1.174	878	1.438	2.110
01.11	0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0
01.12	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	2.421	2.397	2.680	2.680	2.681	2.681
		Totaal lasten	**34.593**	**37.275**	**39.701**	**36.714**	**36.620**	**36.820**

Baten

Nr.		Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
01.01	0.1	Bestuur	79	0	0	0	0	0
01.02	0.2	Burgerzaken	1.115	1.162	1.299	1.299	1.299	1.299
01.03	0.10	Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
01.04	0.4	Overhead	3.095	2.451	2.752	2.792	2.832	2.872
01.05	0.5	Treasury	2.314	1.831	2.532	2.020	2.622	2.341
01.06	0.61	OZB woningen	7.686	7.868	8.198	8.261	8.261	8.261
01.07	0.62	OZB niet-woningen	9.298	9.045	9.026	9.026	9.026	9.026
01.08	0.64	Belastingen overig	93	186	192	192	192	192
01.09	0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	155.041	154.733	166.863	172.105	175.060	162.428
01.10	0.8	Overige baten en lasten	5	0	0	0	0	0
01.11	0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0
01.12	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.153	2.310	1.416	1.490	1.490	1.490
		Totaal baten	**179.879**	**179.585**	**192.277**	**197.186**	**200.782**	**187.909**

Programma 2

Veiligheid

Wat willen we bereiken in 2026?

Onze inwoners behoren zich veilig te voelen. Zichtbare handhaving kan hier een bijdrage aan leveren.

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

Thema Toezicht en Handhaving

1. **Onze handhavers zetten we slim in. Daarom willen wij méér projectmatige handhaving, elektronische middelen en combinaties van verschillende handhavende functies in pilots. We willen een betere samenwerking met buurtpreventie en andere betrokken organisaties.**
   In ons Uitvoeringsplan Toezicht & Handhaving wordt bepaald op welke thema's en projecten de boa's worden ingezet. In het eerste kwartaal van 2023 bieden wij u de evaluatie van het Uitvoeringsplan 2022 ter kennisname aan. In tegenstelling tot voorgaande jaren worden de accenten voor de boa's niet meer verwerkt in het Uitvoeringsplan Toezicht & Handhaving, maar in een afzonderlijk jaarplan voor de boa's in samenwerking met het integraal veiligheidsplan. In het jaarplan nemen we vier thema's op, waarop we in een bepaalde periode extra projectmatige inzet plegen. Binnen deze projectmatige aanpak werken we samen met de ketenpartners.

   De integrale handhavingsacties blijven wij continueren en daarmee ook de samenwerking met de politie, buurtpreventieteams, Veiligheidsregio, het RIEC, de Belastingdienst, diverse partners uit het sociaal domein (zoals Novadic-Kentron) en interne organisatieonderdelen.

   We blijven nauw samenwerken met onze buurtpreventieteams. Jaarlijks evalueren wij deze samenwerking en de uitkomsten daarvan delen wij u in het vierde kwartaal van 2023 met u.

   In het eerste kwartaal van 2023 werken wij het advies uit van het onderzoek naar de wijze waarop de handhaving- en toezichtstaken binnen Parkeerbeheer B.V. in onze gemeente het best worden ingericht.

   Vanaf 1 januari 2023 is de boa-pool Brabantse Wal & Tholen beëindigd. We blijven wel samenwerken. Daar waar mogelijk trekken deze gemeenten ambtelijk samen op ten aanzien van inkoop, werving en selectie en, waar nodig, inzet op elkaars grondgebied. Uiterlijk in het eerste kwartaal van 2023 sluiten de colleges voor dat laatste aspect een samenwerkingsconvenant af.

   In 2023 onderzoeken we daarnaast hoe we onze ambities uit het Bestuursakkoord ten aanzien van veiligheid en handhaving kunnen realiseren. De verschillende scenario's leggen wij in 2023 aan u voor.

2. **Wij gaan de inzet van de bestuurlijke boete onderzoeken. Wij kijken daarbij ook hoe andere gemeenten dat doen.**
   In het tweede kwartaal van 2023 bieden wij een businesscase bestuurlijke boete aan. Hierbij worden het nieuwe boa-ambitieniveau en het onderzoek naar de inrichting van de handhaving- en toezichtstaken binnen Parkeerbeheer B.V. betrokken.

3. **Wij blijven werken aan een weerbaar bestuur door drempels op te werpen tegen ondermijning, onder andere door de inzet van een Bibob-coördinator.**
   Wij willen onze inzet op een weerbaar bestuur in de strijd tegen ondermijning continueren en waar mogelijk versterken. De reeds eerder opgestelde aanpak Radix wordt voorzien van een concrete uitvoeringsagenda 2023 die wij voortvarend uitvoeren. Dit betekent ook dat we actief en zo breed mogelijk toetsen op alle aspecten die onder de wet Bibob vallen, waaronder het vergroten van bewustzijn binnen onze gemeentelijke organisatie.

Indicatoren

Omschrijving indicator*	Landelijk**	Realisatie 2018	2019	2020	2021
Verwijzingen Halt (aantal per 1.000 jongeren)	8 (2021)	20	23	15	9
Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)	1,8 (2021)	2,9	2,9	2,8	3,2
Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners)	4,3 (2021)	6,1	6,7	5,7	5,0
Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners)	1,3 (2021)	1,4	1,4	2,1	1,7
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) (aantal per 1.000 inwoners)	6,1 (2021)	6,6	7,4	6,2	5,7

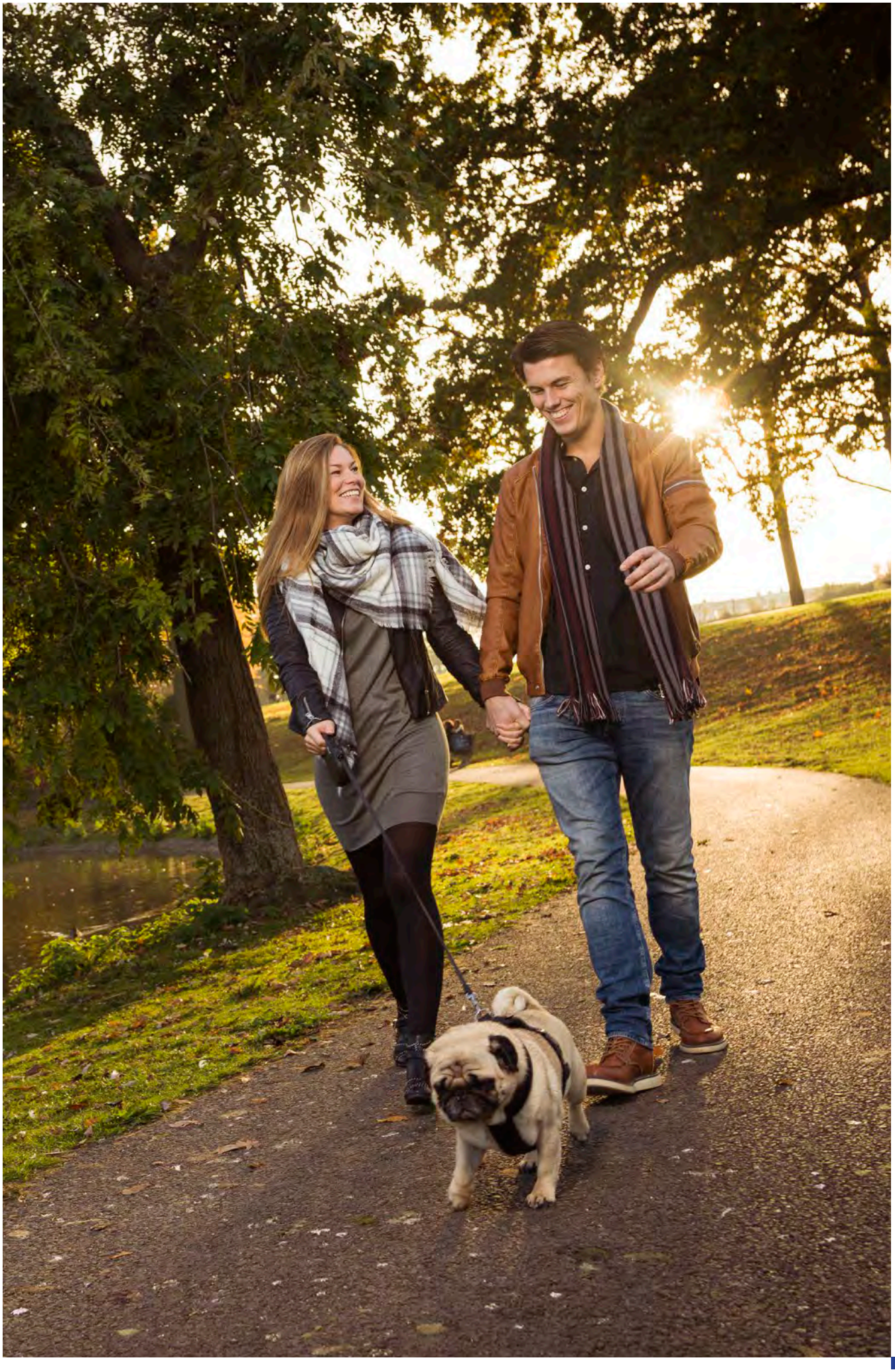
* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl. Zij gebruiken bronnen van waaruit de indicator wordt opgenomen. Deze extra informatie is beschikbaar, maar is voor de leesbaarheid niet opgenomen.

** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	Vastgesteld
Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 District De Markiezaten (in voorbereiding)	2022
Regionaal Beleidsplan ZWB 2019-2021 (hele politie-eenheid)	2018
Integrale handhavingsnota 2019-2022 (Wordt vervangen door VTH-beleidsplan 2023-2027 (in voorbereiding; datum invoering afhankelijk van datum inwerkingtreding Omgevingswet))	2019
Beleidsplan Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant 2019-2023	2019
Convenant Bondgenootschap van gemeentelijke en provinciale overheden tegen ondermijning in Brabant-Zeeland	2020
Beleidskader cameratoezicht 2022	2022
Convenant Samenwerking tussen ketenpartners in het ZVH De Markiezaten & privacy protocol	2020
Beleidslijn Bibob 2015	2015
Convenant ten behoeve van Bestuurlijke en Geïntegreerde Aanpak Georganiseerde Criminaliteit, bestrijding Handhavingsknelpunten en Bevordering Integriteitsbeoordelingen (RIEC-convenant)	2020
Algemene Plaatselijke Verordening (incl. gerelateerde beleidsdocumenten en uitvoeringsrichtlijnen)	Divers
Aanpak Verward gedrag	2018
Uitvoeringsplan gemeentelijke taken Wet verplichte ggz van de gemeenten in West-Brabant	2020

Verbonden partijen	Omschrijving hoe de verbonden partij bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant	Door afstemming tussen hulpdiensten bereiken we grotere slagkracht en betere dienstverlening. Bijdrage voor de gemeente in 2023: €4.375.934

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 2 **Veiligheid**						
Baten	946	764	228	228	228	228
Lasten	7.015	6.915	6.938	6.658	6.683	6.711
Totaal saldo van baten en lasten	**-6.070**	**-6.151**	**-6.711**	**-6.431**	**-6.456**	**-6.483**
Onttrekkingen reserves	0	0	155	0	0	0
Stortingen reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat Programma 2	**-6.070**	**-6.151**	**-6.555**	**-6.431**	**-6.456**	**-6.483**

Toelichting

Beginstand Programma 2

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	506	506	506	506
Lasten	6.783	6.735	6.832	6.832
Saldo	**-6.277**	**-6.229**	**-6.326**	**-6.326**
Personeelskosten	-22	-21	-20	-20
Verbonden Partijen	-88	-130	-31	-74
Indexeren	-30	-30	-30	-30
Extra budget Veiligheid	-200	0	0	0
Huur brandweerkazerne	82	0	0	0
Overheveling budget 2022	-155	0	0	0
Overige mutaties	-21	-21	-49	-33
Eindtotaal	**-6.711**	**-6.431**	**-6.456**	**-6.483**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd hetgeen tot een stijging heeft geleid van € 22.000.

Daarnaast is vanaf de Begroting 2023 de BOA-pool met Steenbergen, Woensdrecht en Tholen beëindigd. Hierdoor ontvangen we € 283.000 minder, maar deze mutatie is budgettair neutraal verwerkt. De salariskosten nemen met € 100.000 af en de inhuurkosten met € 156.000. Daarnaast werden er nog overheadkosten doorberekend zoals de voertuigen.

Verbonden Partijen
De bijdrage aan de Veiligheidsregio is conform de begroting 2023 van de Veiligheidsregio in onze begroting opgenomen. Dit heeft tot hogere lasten in de komende jaren geleid.

Indexeren begrotingsposten
Zowel de uitgaven budgetten als de inkomsten zijn met 3,0% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op het indexcijfer prijspeil bruto binnenlands product zoals dat in de mei-circulaire is opgenomen.

Per saldo nemen de lasten met € 30.000 toe.

Huur brandweerkazerne
De bijdrage aan de Veiligheidsregio voor de brandweerkazerne is op basis van de begroting van de Veiligheidsregio voor 2023 verlaagd. In 2024 moeten wij de brandweerkazerne weer terugkopen van de Veiligheidsregio. Om deze reden is het budget alleen voor 2023 aangepast.

Overheveling budget 2022
In het 2e Concernbericht 2022 wordt voorgesteld om het budget voor een WABO-toezichthouder en een handhavingsjurist over te hevelen. In totaal betreft dit € 155.000. Overhevelingen van budgetten worden gedekt door een onttrekking aan de algemene reserve.

Nieuw beleid

Extra budget Veiligheid
Voor 2023 is een éénmalig extra budget opgenomen van € 200.000 voor veiligheid. Met dit budget willen wij bekijken hoe wij de begroting (met name capaciteit) in lijn met de ambities uit het bestuursakkoord, wettelijke taken en onze lokale veiligheid situatie kunnen krijgen. Deze uitkomsten zullen in het Beleidskader 2024 worden meegenomen. Daarnaast is het budget bedoeld om ook al verbeteringen op het gebied van veiligheid in 2023 te kunnen doorvoeren.

Reserves

Dit betreft de onttrekking vanwege de overheveling van budgetten uit 2022.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
02.01	1.1 Crisisbeheersing en brandweer	5.219	4.886	5.094	5.180	5.201	5.244
02.02	1.2 Openbare orde en veiligheid	1.797	2.029	1.844	1.478	1.482	1.466
	Totaal lasten	**7.015**	**6.915**	**6.938**	**6.658**	**6.683**	**6.711**

Baten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
02.01	1.1 Crisisbeheersing en brandweer	51	27	28	28	28	28
02.02	1.2 Openbare orde en veiligheid	894	737	200	200	200	200
	Totaal baten	**946**	**764**	**228**	**228**	**228**	**228**

Programma 3

Beheer openbare ruimte

Wat willen we bereiken in 2026?

Al onze inwoners moeten de mogelijkheid hebben om een huis binnen hun mogelijkheden te kunnen vinden. In een buurt die bereikbaar is en goed wordt onderhouden. Daarom zorgen we, samen met de buurt, voor groene, schone wijken.

We realiseren veilige routes naar school of werk, pakken zwerfvuil aan en zorgen ervoor dat de parkeerproblematiek niet verergert.

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

1. **We herijken het IBOR-plan (Integraal Beheer Openbare Ruimte) volgens de principes schoon, heel en veilig. Het aantal afvalbakken verhogen we op hotspots. We stellen het IBOR-plan jaarlijks bij en verhogen zo nodig het budget.**
   Het opstellen van een geactualiseerd IBOR-plan gebeurt volgens de principes schoon, heel en veilig, waarbij de raad inspraak heeft in het gewenste kwaliteitsniveau, dan wel nuances kan aanbrengen binnen beheergroepen, structuurgebieden en hotspots. In het 2e halfjaar 2022 wordt een nieuw IBOR-plan met een looptijd van 2023 tot en met 2027 ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. Dit betreft een regulier proces, waarbij het wel nieuw is dat er jaarlijks een moment van bijstelling is. Met ingang van de begroting 2023 is binnen het IBOR structureel een uitzetting van 200.000 euro opgenomen. Deze middelen worden aangewend om de gewenste gedragsbeïnvloeding te bewerkstelligen op de grootste maatschappelijke ergernissen, zoals hondenpoep en zwerfafval.

   Afvalbakken
   - Het zwerfafvalbakkenplan, het plaatsingsplan en het uitvoeringsplan worden geactualiseerd. Hierin wordt ook de evaluatie van de kwaliteit van de huidige dienstverlening meegenomen. Op basis van die evaluatie wordt een voorstel meegenomen voor ledigingsfrequentie. In dit voorstel worden de financiële consequenties meegenomen. Oplevering vindt plaats medio 2023.
   - Na implementatie en uitvoering van het (her)plaatsingsplan (3e en 4e kwartaal 2023) worden de resultaten periodiek gemonitord (1e halfjaar 2024).

2. **We geven buurtbewoners de mogelijkheid om hun omgeving zelf met groen in te richten en te onderhouden. We ondersteunen mensen die willen helpen bij het onderhouden en opruimen van hun wijk.**
   Wij geven concreet invulling aan burgerparticipatie omdat dit van essentieel belang is om burgers bij hun leefomgeving te betrekken en daarmee de sociale cohesie en betrokkenheid te vergroten. De intentie is om passief beleid om te buigen naar actief beleid, waarbij directe samenwerking wordt gezocht met belangrijke stakeholders (Stadlander en Wij zijn Traverse groep en scholen) maar ook intern, waarbij samenwerking gevonden dient te worden tussen Beheer & Onderhoud, Buitendienst, Wijkverbinders en Maatschappelijke Ontwikkeling.

3. **Voor de laadbehoefte van elektrische auto's past de gemeente maatwerk per buurt toe.**
   Voor het opladen van elektrische voertuigen in de openbare ruimte zijn wij aangesloten bij de provinciale concessie voor de komende 2 jaar. De concessiehouder gaat op basis van lokale, regionale en landelijke cijfers proactief laadpalen in de openbare ruimte plaatsen. Maatwerk per buurt is hierbij het uitgangspunt. Hiermee komen in een grid van rond de 300 meter laadpalen voor elektrische voertuigen te staan. Daarnaast kunnen inwoners nog een verzoek doen om een laadpaal te plaatsen. Met de concessie zijn wij voorbereid op onze laadbehoefte voor 2025. Over 2 jaar wordt bezien hoe wij verder moeten met openbaar laden en wat onze behoefte voor 2030 gaat zijn.

Indicatoren

Niet van toepassing op dit programma.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	Vastgesteld
Visie Verkeer en Parkeren	2012
Verkeersplan	2014
Beleidsnota Parkeren	2013
Nota Parkeernormering	2015
Strategische visie Theodorushaven	2009
Ruimtelijke Visie West-Brabant	2009
Gebiedsvisie Brabantse Wal – Bergen op Zoom Oost	2010
Structuurvisie Bergen Op Zoom 2030	2011
Beleidsvisie Materieel erfgoed	2013
Meerjaren ontwikkeling Programma Stedelijke Vernieuwing 2010-2014	2010
Detailhandelsstructuurvisie	2016
Integrale aanpak leegstand	2016
Visie en actieplan Brede aanpak binnenstad	2016
Startfoto lokale economie	2016
Notitie Woonwagenbeleid Bergen op Zoom	2015
Integraal Beheerplan Openbare Ruimte	2017
Nota gemeentelijk Vastgoed	2012
Nota Grondbeleid	2017
Nota Kostenverhaal	2019
Grondprijzenbrief 2021	2021
Nota Ruimtelijke kwaliteit	2019
Nota Detailhandel	2003
Woonvisie	2020
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)	2019
Visie Duurzame Ontwikkeling	2014
Afvalstoffenbeleidsplan	2016
IBOR-Plan	2017
Groenstructuurplan	2006
Actieplan Biobased Economy	2016

Verbonden partijen

Niet van toepassing op dit programma.

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 3						
Beheer openbare ruimte						
Baten	1.265	607	573	547	547	547
Lasten	14.411	16.677	19.083	19.610	19.812	20.033
Totaal saldo van baten en lasten	**-13.146**	**-16.070**	**-18.510**	**-19.063**	**-19.265**	**-19.486**
Onttrekkingen reserves	77	77	77	77	77	77
Stortingen reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat Programma 3	**-13.069**	**-15.994**	**-18.433**	**-18.986**	**-19.188**	**-19.409**

Toelichting

Beginstand Programma 3

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	435	435	435	435
Lasten	16.516	16.730	16.930	16.930
Saldo	**-16.081**	**-16.295**	**-16.495**	**-16.495**
Personeelslasten	-123	-125	-126	-127
Kapitaallasten	-191	-521	-514	-514
Indexeren	-308	-316	-323	-323
Energiebudget	-910	-910	-910	-910
Aanpassing contracten	-230	-230	-230	-230
1e Concernbericht	-338	-338	-338	-338
Aanpassing IBOR	-200	-200	-200	-200
Mutatie 6	-129	-128	-129	-349
Eindtotaal	**-18.510**	**-19.063**	**-19.265**	**-19.486**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd hetgeen tot een stijging heeft geleid van € 123.000.

Kapitaallasten
De kapitaallasten nemen in 2023 toe met € 191.000 en de jaren daarna met ongeveer € 520.000. De toename wordt veroorzaakt doordat de kapitaallasten van de moederkredieten worden begroot op programma 1. Wanneer kredieten vanuit het moederkrediet beschikbaar worden gesteld, worden deze kapitaallasten begroot op het product waar ze betrekking op hebben.

De toename in 2023 is lager dan in latere jaren, omdat in 2022 is gebleken dat een aantal kredieten later wordt afgesloten dan verwacht bij het opstellen van de Begroting 2022. Dit levert een éénmalig voordeel op in 2023.

Indexeren begrotingsposten
Zowel de uitgaven budgetten als de inkomsten zijn met 3,0% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op het indexcijfer prijspeil bruto binnenlands product zoals dat in de meicirculaire is opgenomen. Per saldo nemen de lasten met € 308.000 toe.

Energiekosten
De gemeente heeft voor haar gas en elketra een vast contract dat afloopt op 31 december 2022. Op basis van de marktprijzen op 19 juli van dit jaar is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas- en elektra voor 2023. Voor dit programma betekent dit een toename van de kosten met € 910.000.

Aanpassing contracten
Als een gevolg van markt- en externe ontwikkelingen hebben leveranciers hun prijzen moeten indexeren. Het betreft o.a. contracten op onderhoud van openbare verlichting (+18,9%), levering van verkeersborden (+11,0%), intensief maaien (+7,8%). De meerkosten boven de standaard indexering van 3,0% bedragen € 230.000.

Structurele doorwerking 1e Concernbericht 2022
Normaal worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht meegenomen in het Beleidskader. Omdat we dit jaar vanwege de verkiezingen geen Beleidskader hebben aangeboden, worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht 2022 nu in de begroting verwerkt. In het 1e Concernbericht was € 362.000 structureel extra opgenomen vanwege de areaaluitbreiding IBOR.

Nieuw beleid

Aanpassing IBOR
Het IBOR plan zal worden herijkt volgens de principes schoon, heel en veilig. Voor deze herijking nemen we structureel € 200.000 op. Eind 2022 zal het herijkte IBOR plan worden aangeboden.

Reserves

Voor een gedeelte van de IBOR-investeringen uit 2017, 2018 en 2019 is een kapitaallastenreserve gevormd. Hieruit wordt jaarlijks € 77.000 onttrokken ter dekking van de afschrijvingskosten van deze investeringen.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.		Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
03.01	2.1	Verkeer en vervoer (wegen)	9.730	11.250	12.820	13.080	13.014	12.960
03.02	2.5	Openbaar vervoer	142	173	195	196	198	199
03.03	5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.539	5.254	6.068	6.334	6.600	6.874
		Totaal lasten	**14.411**	**16.677**	**19.083**	**19.610**	**19.812**	**20.033**

Baten

Nr.		Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
03.01	2.1	Verkeer en vervoer (wegen)	1.182	524	457	441	441	441
03.02	2.5	Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0
03.03	5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	83	83	116	105	105	105
		Totaal baten	**1.265**	**607**	**573**	**547**	**547**	**547**

Programma 4

Economie

Wat willen we bereiken in 2026?

Wij willen dat het in de gemeente Bergen op Zoom fijn wonen, werken en (be)leven is. Daarvoor moet nog wel wat gebeuren. Van de aanpak van onze historische binnenstad, het aantrekken van meer en diverse werkgelegenheid, het anders inrichten van onze sportieve en culturele infrastructuur (de businesscases cultuur en sport) tot aan Bergen op Zoom op de kaart zetten als (be)leefstad met recreatieve hotspots als de Bergse Heide en de Boulevard (waaronder de Waterschans). De luiken moeten open en zichtbaar worden voor andere overheden in Den Bosch, Den Haag en Brussel. Ook gaan we meer en beter samenwerken met andere steden, bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen om onze campussen (Agro- economie, Biobased, (Podium)Techniek en Zorg) verder te versterken.

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

1. **We willen meer werkgelegenheid en beginnen daarom met de planvorming voor een 2de regionale bedrijventerrein op De Brabantse Wal. Alle potentiële locaties worden geanalyseerd op voor- en nadelen. De gemeenteraad is aan zet als er gekozen moet worden voor een locatie in Bergen op Zoom of elders op de Brabantse Wal.**
   We willen meer werkgelegenheid door Bergen op Zoom aantrekkelijker te maken voor ondernemers, zowel grotere bedrijven als het midden- en kleinbedrijf en dienstverlening. We beginnen daarom met de planvorming voor een tweede regionale bedrijventerrein op De Brabantse Wal. Alle potentiële locaties worden geanalyseerd op voor- en nadelen. De gemeenteraad is aan zet als er gekozen moet worden voor een locatie in Bergen op Zoom of elders op de Brabantse Wal.
   Om te komen tot een tweede regionaal bedrijventerrein in Bergen op Zoom of elders op de Brabantse Wal zal eerst een herijking van de vraagprognoses worden gemaakt. Ook wordt voor onze gemeente een visie bedrijventerreinen worden opgesteld. Onderdeel van de visie bedrijventerreinen is ook de analyse van locaties waar een toekomstig (regionaal) bedrijventerrein kan worden ontwikkeld en onder welke voorwaarden. Het is belangrijk om opgenomen te worden in de Programmering Bedrijventerreinen Brabantse Wal, met instemming van de provincie; ook de inzet van de 10 hectaren Oude Molen wordt daarbij betrokken.

2. **Er komt een nieuwe visie, beleidsplan en bestemmingsplan voor de Binnenstad. Het uitgangspunt is het creëren van ruimere en meer flexibele mogelijkheden voor herbestemming naar woningen. Het doel is een bruisende binnenstad zonder leegstand.**
   In 2023 worden de eerste acties uit de toekomstvisie binnenstad in uitvoering gebracht. Hierbij is de aandacht in ieder geval gericht op planvorming voor het Gouvernementsplein en de samenwerking met partijen in de binnenstad. Onder andere de BedrijvenInvesteringsZone, die naar verwachting begin 2023 operationeel is en waarin sprake is van een doorstart in de samenwerking met Sterck. Onderzoek naar verbreding richting vastgoedeigenaren, de weekmarkt die meer integraal onderdeel van de binnenstad moet zijn, de nieuw en breder in te richten loketfunctie van het VVV en het bijpassend verkeersregime zijn onderdelen die in 2023 al concreet worden opgepakt. De dienstverlening ten aanzien van ruimtelijke initiatieven die de gewenste transformatie (aanpak leegstaande winkelpanden) ondersteunen wordt geïntensiveerd.

3. **Initiatieven vanuit de markt moeten beter gefaciliteerd worden (dienstbaarheid). Ons streven is een plek in de top 100 MKB-vriendelijkste gemeenten.**
   Met aanmelding van, en in samenwerking met MKB Bergen op Zoom, onze gemeente wordt een eerste stap gezet in het realiseren van een plek in de top 100. Voornemen is om dit zoveel als mogelijk met het georganiseerde bedrijfsleven (individuele bedrijven, bedrijventerrein- en ondernemersverenigingen) en onze interne organisatie op te pakken.

   Om de dienstverlening aan ondernemers te optimaliseren wordt er een nieuw accountplan opgeleverd waarvan de uitvoering in 2023 zal plaatsvinden. Doel van het accountplan is een gerichte aanpak naar het bedrijfsleven op het gebied van werkgelegenheid, ambitie, innovatie, digitalisering, onderwijs, vestigingsklimaat, wetgeving, netwerken en duurzaamheid. In aanvulling hierop zal in 2023 een economische barometer en een werkgelegenheidsenquête opgesteld worden in samenwerking met omliggende gemeenten om te komen tot een data gestuurde aanpak.

4. **We stellen een Plan van Aanpak op voor huisvesting van arbeidsmigranten, de herstructurering en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen, en de realisatie van vrachtwagenparkeerplaatsen.**
   De Nota en Beleidsregels Humane Huisvesting Internationale Werknemers 2021-2027 is in 2021 vastgesteld door het college. Ter uitvoering van deze nota is recent gestart met het opstellen van nieuwe gemeentelijke regelgeving met betrekking tot kamerbewoning. De planning is dat dit medio 2023 ter vaststelling wordt aangeboden. Van belang bij nieuwe huisvestingslocaties is een tijdige dialoog met de omwonenden.

   Voor herstructurering en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen is de aandacht gericht op het project Grote Oogst van de provincie Noord-Brabant. Bedrijventerrein Theodorushaven/Noordland/De Poort (TNP) is door de provincie uitgekozen als één van de 13 terreinen in Noord-Brabant waar veel kansen én grote opgaven liggen binnen onder andere de prioritaire thema's Energie, Circulaire Economie, Klimaatadaptatie en Stikstof. Samen met provincie, bedrijventerreinenvereniging TNP en individuele ondernemers worden in 2023 diverse projecten uitgevoerd in het kader van de provinciale 'Bijdrageregeling Grote Oogst'. Hiervoor stellen we een plan van aanpak op.

Voor vrachtwagen parkeren is een regionale locatiestudie voor de Brabantse Wal uitgevoerd in 2020. Voor de regio zijn hier diverse potentiële locaties uitgekomen. Voor de twee locaties binnen Bergen op Zoom geldt dat deze op particulier terrein liggen. Initiatieven die voldoen aan onze beleidsregels zullen we faciliteren. Dit doen we in samenspraak met onze buurgemeenten op de Brabantse Wal.

Overig

Economische Visie: In 2023 realiseren we de overkoepelende Economische Visie. De eerste stap die we hiervoor zetten is de koppeling van de economische visie aan de Omgevingsvisie. Ook leggen we de relatie met deelvisies. Voor wat betreft de Visie binnenstad en de Visie buitengebied geldt dat dit lopende trajecten zijn. Naar verwachting zal de Visie buitengebied in het tweede deel van 2023 worden vastgesteld door de gemeenteraad.

Indicatoren

		Realisatie			
Omschrijving indicator*	**Landelijk****	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Economie: functiemenging (verhouding tussen banen en woningen), als percentage	53,3 (2021)	49,5	50,0	49,4	50,0
Economie: Vestigingen (van bedrijven), aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	165,1 (2021)	122,8	131,3	137,6	145,3

* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl. Zij gebruiken bronnen van waaruit de indicator wordt opgenomen. Deze extra informatie is beschikbaar, maar is voor de leesbaarheid niet opgenomen.

** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Detailhandel structuurvisie	2016
Nota integraal bedrijventerreinenbeleid	2013
Actieplan economische structuurversterking	2015
Startfoto lokale economie	2016

Verbonden partijen	Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
Regio West-Brabant (RWB)	De Regio West-Brabant (RWB) is een alliantie van negentien gemeenten met als doel de regio te versterken en stimuleren op het gebied van onder andere economie en arbeidsmarkt, mobiliteit, duurzaamheid, zorg, welzijn, onderwijs, ruimtelijke ontwikkelingen en wonen. Daarnaast is de RWB een strategische gesprekspartner voor onder andere de provincie, de nationale overheid en Europa, waar het gaat om de toekomst van de regio en beschikbare fondsen. Bijdrage voor de gemeente in 2023: €1.727.722.
Rewin NV	Versterken van de regionale economie door bedrijven te stimuleren in West-Brabant te investeren.

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 4						
Economie						
Baten	8.606	10.680	4.929	1.983	1.793	1.612
Lasten	9.414	11.725	8.421	5.690	5.467	5.317
Totaal saldo van baten en lasten	**-807**	**-1.045**	**-3.492**	**-3.707**	**-3.674**	**-3.705**
Onttrekkingen reserves	8	0	0	0	0	0
Stortingen reserves	0	1.678	0	0	0	0
Resultaat Programma 4	**-800**	**-2.723**	**-3.492**	**-3.707**	**-3.674**	**-3.705**

Toelichting

Beginstand Programma 4

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	3.610	2.142	2.337	2.337
Lasten	6.964	5.691	5.846	5.846
Saldo	**-3.354**	**-3.550**	**-3.509**	**-3.508**
Personeelskosten	-65	-66	-66	-67
1e Concernbericht 2022	-89	-89	-89	-89
Overige mutaties	16	-2	-10	-41
Eindtotaal	**-3.492**	**-3.707**	**-3.674**	**-3.705**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd hetgeen tot een stijging heeft geleid van € 65.000.

Structurele doorwerking 1e Concernbericht 2022
Normaal worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht meegenomen in het Beleidskader. Omdat we dit jaar vanwege de verkiezingen geen Beleidskader hebben aangeboden, worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht 2022 nu in de begroting verwerkt.

In het 1e Concernbericht was € 52.000 bijgeraamd vanwege het evenementenbeleid en is budget overgeheveld tot een bedrag van € 37.000.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.		Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
04.01	2.4	Economische havens en waterwegen	1.296	1.783	1.808	1.790	1.771	1.757
04.02	3.1	Economische ontwikkeling	1.484	2.079	2.232	1.778	1.787	1.796
04.03	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	5.681	6.526	3.243	981	765	617
04.04	3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	357	294	306	307	307	308
04.05	3.4	Economische promotie	595	1.044	831	834	837	840
		Totaal lasten	**9.414**	**11.725**	**8.421**	**5.690**	**5.467**	**5.317**

Baten

Nr.		Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
04.01	2.4	Economische havens en waterwegen	428	475	489	489	489	489
04.02	3.1	Economische ontwikkeling	419	530	641	191	191	191
04.03	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	7.171	8.644	2.986	490	300	119
04.04	3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	117	108	111	111	111	111
04.05	3.4	Economische promotie	470	923	701	701	701	701
		Totaal baten	**8.606**	**10.680**	**4.929**	**1.983**	**1.793**	**1.612**

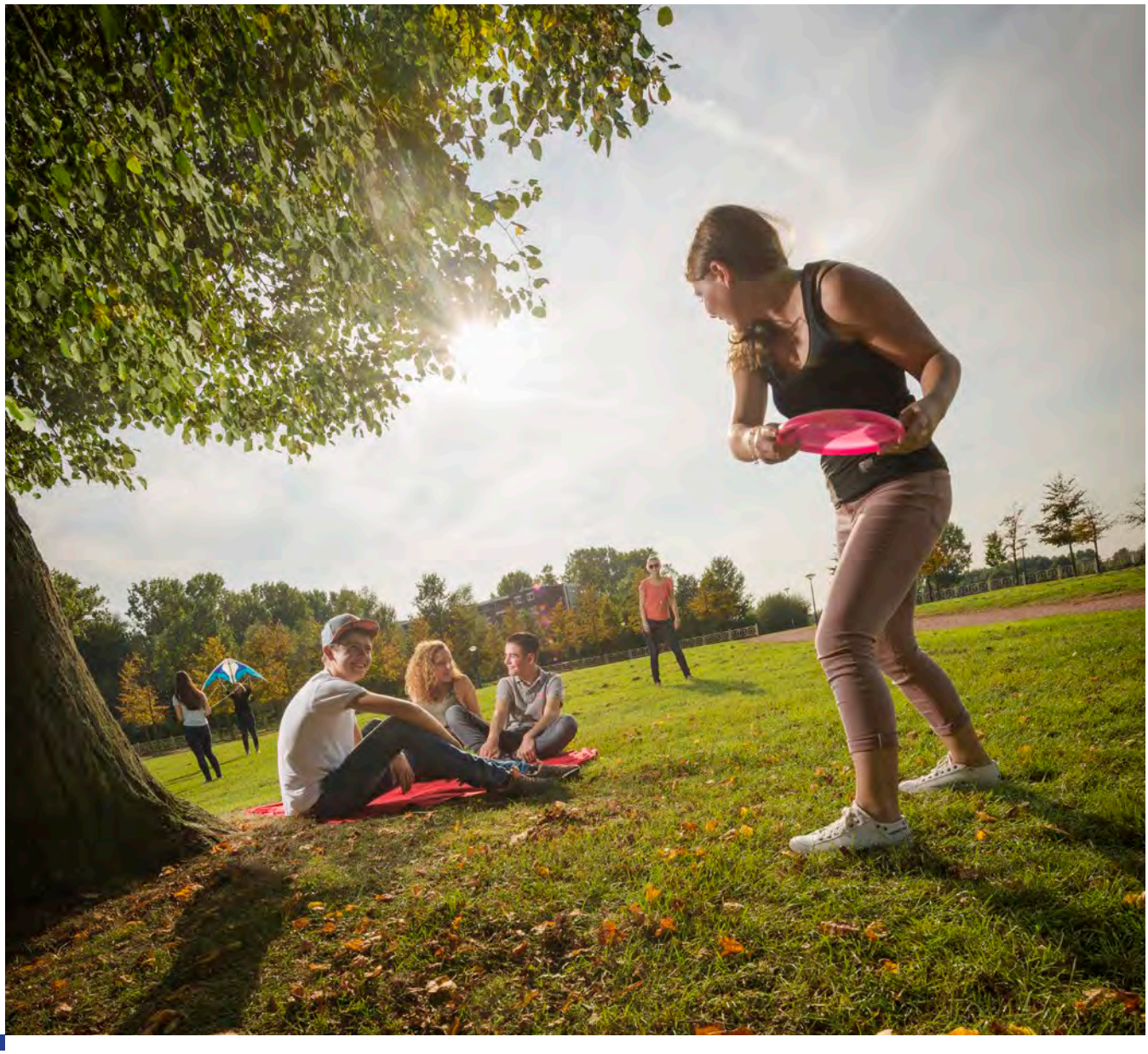
Programma 5

Onderwijs

Wat willen we bereiken in 2026?

Wij willen dat het in de gemeente Bergen op Zoom fijn wonen, werken en (be)leven is. Daarvoor moet nog wel wat gebeuren. Van de aanpak van onze historische binnenstad, het aantrekken van meer en diverse werkgelegenheid, het anders inrichten van onze sportieve en culturele infrastructuur (de businesscases cultuur en sport) tot aan Bergen op Zoom op de kaart zetten als (be)leefstad met recreatieve hotspots als de Bergse Heide en de Boulevard (waaronder de Waterschans). De luiken moeten open en Bergen op Zoom moet beter zichtbaar worden voor andere overheden in Den Bosch, Den Haag en Brussel. Ook gaan we meer en beter samenwerken met andere steden, bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen om onze campussen (Agro-economie, Biobased, (Podium)Techniek en Zorg) verder te versterken.

(Deze doelstelling raakt ook programma 4 en 6).

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

5. **Scholen zijn heel, veilig, inclusief, toegankelijk en duurzaam. Ze voorzien in passend onderwijs (VVE, PO, VO). Dit is het uitgangspunt bij de uitvoering van onze taken.**

Huisvesting
De gemeente heeft een wettelijke zorgplicht en is verantwoordelijk voor (vervangende) nieuwbouw en renovatie van schoolgebouwen. Hierover zijn afspraken gemaakt in het Integraal huisvestingsplan (IHP). De afspraken zien onder meer toe op de planning en duurzaamheidseisen.

Jaarlijks wordt het IHP geactualiseerd door de gemeenteraad (Q4). Renovatie- en of (ver)nieuwbouwplannen worden eenmaal in de vier jaar herzien.

Planning IHP:
Conform IHP staat voor 2023 het volgende gepland:
- Oplevering uitbreiding lokalen El Feth incl. IKC (Q2)
- Doordecentralisatie overeenkomst BS De Grebbe (Q1)
- Voorbereiding nieuwbouw School Oost (Q3)
- Voorbereiding nieuwbouw BS de Grebbe (Q4)
- Uitbreiding BS De Aanloop (Q2)
- Huurovereenkomsten met kinderopvangorganisaties (Q2)
- Onderzoek achterstallig onderhoud schoolgebouw en gymzaal Auris Montaal (Q2)

Niet in IHP opgenomen:
- Onderzoek definitieve huisvesting de Zeeridder (Q1)
- Inventariseren vervangende huisvestingscapaciteit en mogelijkheden gedurende renovatie/(ver)nieuwbouwtrajecten/ wissellocaties (Q1)
- Bepalen gymcapaciteit (Q2)
- Uitbreiding/huisvesting nieuwkomersvoorziening Wereldwijs (Q1)

Onderwijs inhoudelijk
Het project "Safe and Sound" is gestopt. Hiermee werd invulling gegeven aan sociale veiligheid van leerlingen en medewerkers op scholen. Halt gaat de komende jaren invulling geven aan taken die vanuit Safe and Sound zijn opgestart.

De verantwoordelijkheid voor de inclusieve en toegankelijke school ligt in de eerste plaats bij de schoolbesturen. De samenwerkingsverbanden zijn verantwoordelijk voor het bieden van onderwijskundige ondersteuning. De gemeente geeft ondersteuning op het gebied van jeugdzorg. Vanuit de Wet Langdurige Zorg kan ondersteuning worden geboden als een kind medische ondersteuning en verzorging nodig heeft; dit wordt geïndiceerd door het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ).

De komende jaren zal de gemeente de veilige, inclusieve, toegankelijk en duurzame school als vast onderwerp op de agenda van de Lokale Educatieve Agenda (LEA) en de Regionale Educatieve Agenda (REA) plaatsen. De regie voor de LEA ligt bij de gemeente. Hetzelfde geldt voor de REA, waarbij wordt samengewerkt met de afdeling WMO en Jeugd en de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs Brabantse Wal en de gemeenten op de Brabantse Wal en Tholen.

Ten behoeve van voorkoming voortijdig schoolverlaten en zorgdragen voor het behalen van een startkwalificatie zijn leerplichtambtenaren en trajectbegeleiders in regionaal verband aan de slag.

Naast bovenstaande geeft de gemeente uitvoering aan het landelijk Onderwijs Kansen beleid door middel van subsidieverstrekking in het kader van onder meer voor- en vroegschoolse educatie, schakelklassen en bibliotheek op school. Jaarlijks in Q4 actualiseren wij het Onderwijs Kansenbeleid.

6. **De samenwerking met het hoger onderwijs stimuleren en versterken we in Campus- constructies, waarbij wij samenwerken met ondernemers, onderwijs en overheid (Triple Helix).**
De gemeente neemt deel aan initiatieven in Campusconstructies. Dit zal tevens onderdeel vormen van de op te stellen economische visie.

In 2023 moet een besluit genomen worden over de huisvesting in relatie tot het inhoudelijk concept van het DAB-lab, met behulp van een scenario-voorstel. De termijn van 5 jaar, waarvoor de gemeente de locatie heeft aangekocht, loopt dan immers af.

7. **We faciliteren de versterking en uitbreiding van het MBO/ MBO+ cluster dat zich richt op toegepaste kennis, techniek, duurzaamheid en de creatieve industrie. Dit is gekoppeld aan de Green Chemistry Campus, Delta Agrifood Business, Theater de Maagd en poppodium Gebouw T.**
De gemeente neemt deel aan initiatieven in versterking en uitbreiding van het MBO/MBO+ cluster. We faciliteren deze samenwerking voor zover dit binnen de taken van de gemeente ligt.

Indicatoren

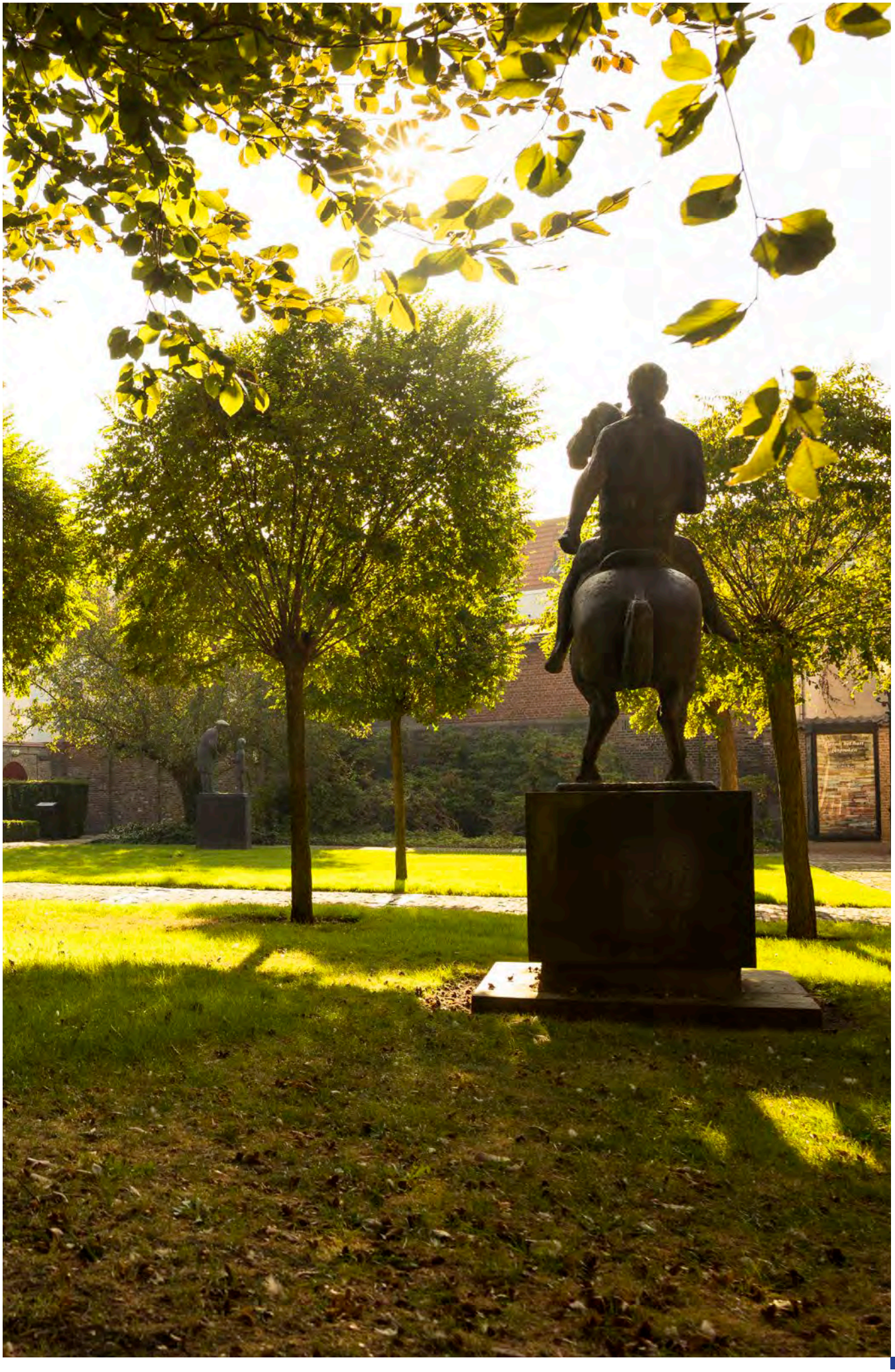
Omschrijving indicator*	Landelijk**	Realisatie 2018	2019	2020	2021
Absoluut verzuim, per 1.000 leerlingen	2,5 (2021)	3,2	4,4	2,6	1,6
Relatief verzuim, per 1.000 leerlingen	19 (2021)	22	19	-	16
Voortijdige schoolverlaters zonder Startkwalificatie (vsv'ers) (percentage)	1,9 (2021)	2,1	2,4	2,0	2,1

* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl. Zij gebruiken bronnen van waaruit de indicator wordt opgenomen. Deze extra informatie is beschikbaar, maar is voor de leesbaarheid niet opgenomen.
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	Vastgesteld
Verordening leerlingenvervoer	2014
Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs	2015
Onderwijskansenbeleid	2019
Onderwijsagenda Brabantse Wal 2019-2022	2019

Verbonden partijen	Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
Leerplicht regionaal bureau	Regionale centrale leerling-administratie; centralisering van het gegevensbeheer RMC en leerplicht (wettelijke taak) ten behoeve van betere controle op voortijdige schoolverlaters en schoolverzuim, eenduidige cijfers en werkwijze in regio en betere aansluiting bij (regionaal georganiseerde) partners als het Voortgezet Onderwijs/MBO zelf, maar ook Zorg en Veiligheidspartners. Bijdrage voor de gemeente in 2023: €39.375.

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 5 **Onderwijs**						
Baten	5.653	5.073	4.167	3.747	3.749	3.751
Lasten	12.172	11.978	11.713	11.558	11.533	11.746
Totaal saldo van baten en lasten	**-6.518**	**-6.905**	**-7.546**	**-7.811**	**-7.784**	**-7.995**
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	0
Stortingen reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat Programma 5	**-6.518**	**-6.905**	**-7.546**	**-7.811**	**-7.784**	**-7.995**

Toelichting

Beginstand Programma 5

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	3.421	3.421	3.421	3.421
Lasten	10.465	10.573	10.584	10.584
Saldo	**-7.044**	**-7.152**	**-7.163**	**-7.163**
Personeelskosten	34	34	34	34
Indexeren	-311	-410	-410	-410
Huisvesting onderwijs	-185	-225	-210	-310
Nieuw beleid	-20	-40	-20	-20
Overige mutaties	-20	-18	-15	-126
Eindtotaal	**-7.546**	**-7.811**	**-7.784**	**-7.995**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd. Daarnaast is de medewerkster die belast is met onderwijshuisvesting (IHP) in de Begroting 2023 verantwoord bij vastgoed (programma 1) en niet meer op onderwijs. Hierdoor zijn de salariskosten op dit programma per saldo € 34.000 lager.

Indexeren begrotingsposten
Zowel de uitgaven budgetten als de inkomsten zijn met 3,0% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op het indexcijfer prijspeil bruto binnenlands product zoals dat in de meicirculaire is opgenomen.

Per saldo nemen de lasten met € 311.000 toe.

Huisvesting onderwijs
Deze mutatie betreft de huur van de noodlokalen voor de Zeeridder in 2023 en 2024 en de huur van noodlokalen wanneer ook andere scholen verbouwd/gerenoveerd gaan worden.

Daarnaast is naar de exploitatiekosten gekeken en met name de kosten van belastingen diende verhoogd te worden met € 11.000.

Nieuw beleid

Werkbudget onderwijs
Er is structureel een werkbudget voor onderwijs opgenomen van € 20.000 per jaar. Hiervoor was nu niets beschikbaar. Daarnaast is voor 2024 € 20.000 extra opgenomen voor de schouw van de scholen in het kader van het IHP.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.		Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
05.01	4.1	Openbaar basisonderwijs	377	407	443	443	443	443
05.02	4.2	Onderwijshuisvesting	6.972	5.462	5.628	5.894	5.868	6.078
05.03	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	4.822	6.109	5.642	5.221	5.223	5.225
		Totaal lasten	**12.172**	**11.978**	**11.713**	**11.558**	**11.533**	**11.746**

Baten

Nr.		Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
05.01	4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0	0	0	0
05.02	4.2	Onderwijshuisvesting	2.102	292	99	99	99	99
05.03	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	3.552	4.781	4.068	3.648	3.650	3.652
		Totaal baten	**5.653**	**5.073**	**4.167**	**3.747**	**3.749**	**3.751**

Programma 6

Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken in 2026?

Wij willen dat het in de gemeente Bergen op Zoom fijn wonen, werken en (be)leven is. Daarvoor moet nog wel wat gebeuren. Van de aanpak van onze historische binnenstad, het aantrekken van meer en diverse werkgelegenheid, het anders inrichten van onze sportieve en culturele infrastructuur (de businesscases cultuur en sport) tot aan Bergen op Zoom op de kaart zetten als (be)leefstad met recreatieve hotspots als de Bergse Heide en de Boulevard (waaronder de Waterschans). De luiken moeten open en Bergen op Zoom moet beter zichtbaar worden voor andere overheden in Den Bosch, Den Haag en Brussel. Ook gaan we meer en beter samenwerken met andere steden, bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen om onze campussen (Agro-economie, Biobased, (Podium)Techniek en Zorg) verder te versterken.

(Deze doelstelling raakt ook programma 4 en 5).

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

1. **Bij sport en cultuur blijven de huidige financiële kaders leidend. Op de inhoudelijke kaders is bijsturing mogelijk. Daarbij betrekken we sportclubs, sportverenigingen, culturele verenigingen- en makers om tot een goede en gelijkwaardige samenwerkingsrelatie en aanpak te komen. Met als uitgangspunt gezond leven, het stimuleren van bewegen, cultuurdeelname en cultuureducatie.**

Sport

- We geven uitvoering aan het Sportakkoord Bergen op Zoom: Het Sportakkoord 2021 is een dynamisch document, waarin de komende jaren wordt gewerkt aan de ambities op gebied van; inclusief sporten en bewegen, positieve sportcultuur, van jongs af aan vaardig in bewegen en vitale sportaanbieders. Vanuit de Rijksoverheid is een subsidie ontvangen die sinds de zomer 2022 wordt benut om projecten en/of activiteiten ter bevordering van sportstimulering en een gezonde leefstijl mogelijk te maken. In de uitvoering wordt de verbinding gelegd met het preventieakkoord. Samen met het maatschappelijk middenveld geven wij uitvoering aan het Sportakkoord en wordt een subsidieregeling ontwikkeld waar sportaanbieders een beroep op kunnen doen op het moment dat initiatieven bijdragen aan de doelstellingen uit het akkoord. Zo zorgen we samen voor een groeiende gezonde (sportieve) beweging in gemeente Bergen op Zoom.
- We herijken het sportbeleid: Het sportbeleid dateert uit 2012. In 2023 gaan we in samenwerking met sportverenigingen, inwoners en maatschappelijke instellingen (op het gebied van sport, zorg en welzijn) het beleid actualiseren. Met een actueel beleidskader willen we inspelen op ontwikkelingen in de sportsector. De focus ligt op de breedtesport. Sport en bewegen is voor alle inwoners laagdrempelig toegankelijk. We bevorderen een positief sportklimaat en implementeren het sportakkoord in het sportbeleid. Hierbij sturen we aan op het betaalbaar houden van sport en bewegen voor gemeente, verenigingen en inwoners. En houden we oog voor de vitaliteit van de verenigingen (sportaanbieders). In Q1 2023 wordt een plan van aanpak opgesteld met planning, risico's en personele inzet. Het plan van aanpak geeft inzicht in het vervolgproces in 2023.
- We continueren de inzet Brede regeling combinatiefuncties: De Fitfabriek is een belangrijke partner in de uitvoering van het sportbeleid en zet zich in voor sportstimulering en een vitale samenleving. Zij draagt zorg voor wijkgericht (naschools) sportaanbod. Zij legt verbindingen tussen sport, onderwijs en andere (maatschappelijke) organisaties. Daarnaast richt zij zich op het ondersteunen van het verder professionaliseren van de sportverenigingen. De focus ligt steeds meer op de gezonde leefstijl en er is meer aandacht voor speciale en kwetsbare groepen. Voor de financiering van de Fitfabriek maken wij gebruik van een regeling van het Rijk. Hierbij financiert het Rijk 40% en anderen, waaronder de gemeente, 60%.
- We implementeren het deelproject Businesscase Sport "verzelfstandigen binnensport": De binnensportaccommodaties zijn ondergebracht bij het Sportbedrijf Bergen op Zoom. Eind 2022 is het Sportbedrijf, inclusief binnensportaccommodaties, operationeel. Samen met de directie van het Sportbedrijf wordt gedurende het jaar geëvalueerd en bijgesteld waar nodig.
- We geven uitvoering aan deelproject 3 Businesscase sport "buitensport": De gemeente wil zich verder ontwikkelen als regiegemeente. Wij zetten de uitvoerende taken op afstand bij partners die daar beter op zijn toegerust. De gemeente richt zich op een kaderstellende en faciliterende rol. Wij veranderen van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat'. We werken toe naar een duurzaam- en toekomstbestendig beheer- en exploitatie model van de buitensportaccommodaties. In het onderzoek naar wat dat dan is en hoe we dat kunnen realiseren worden de sportverenigingen, gebruikers van de sportaccommodaties en de interne betrokken afdelingen nauw betrokken. Op basis van de resultaten wordt in Q2 2023 aan de gemeenteraad een voorstel aangeboden om te komen tot een nieuw beheer- en exploitatiemodel.
- Het programma Uniek sporten van de Provincie Noord-Brabant is gericht op het realiseren van structurele maatschappelijke impact, namelijk het vergroten van de sociale veerkracht. Een van de manieren waarop dit bereikt kan worden, is het blijvend in beweging houden van mensen met een beperking. Alle inspanningen zijn dan ook gericht op het realiseren van een duurzame infrastructuur Uniek Sporten (en Bewegen), met als uitgangspunt een inclusieve aanpak. Bergen op Zoom participeert in het regioloket Uniek Sporten West-Brabant West samen met 4 andere gemeenten. Hiervoor hebben wij een samenwerkingsovereenkomst gesloten die tot 31 juli 2024 loopt.

Cultuur

We herijken het cultuurbeleid: De gemeente Bergen op Zoom staat voor de opgave om het cultuurbeleid, dat dateert uit 2013, te herijken. Daarmee wordt de koers voor de komende jaren bepaald en zo nodig het subsidiebeleid aangepast. Naar verwachting wordt het herijkte beleid in de tweede helft van 2023 aan u voorgelegd. Wij doen dat samen met een groot aantal stakeholders.

- We werken de businesscases Cultuurbedrijf verder uit: Het voorgedragen bezuinigingspakket van €1,9 miljoen moet leiden tot een duurzaam- en toekomstbestendige culturele basisinfrastructuur.

  Professionele Podiuminfrastructuur Bergen op Zoom:
  Op 1 januari 2023 start de nieuwe zelfstandige podiumorganisatie. Zij richt zich specifiek op de triple helix (3HO) samenwerking tussen podia, onderwijs en bedrijfsleven. Voor deze opgave wordt een integraal voorstel voorbereid om de definitieve overgang projectmatig te faciliteren. Naar verwachting wordt deze in Q4 2022 opgeleverd.

  Om te komen tot een toekomstbestendig podiuminfrastructuur gaan we het volgende doen in 2023:
  1. Opstellen heldere beleid-/ uitvoeringsopdracht
  2. Opstellen en uitvoering geven aan de subsidierelatie incl. prestatieafspraken
  3. De definitieve overgang projectmatig faciliteren en jaarlijks evalueren.

- Businesscase CKB/ Museum Markiezenhof: in 2023 wordt een voorstel aan de gemeenteraad aangeboden dat aangeeft hoe de functies CKB en museum Markiezenhof financieel en inhoudelijk toekomstbestendig kunnen worden georganiseerd. Bij de totstandkoming van dat voorstel worden management en medewerkers van het CKB en Markiezenhof evenals de intern en externe partners nadrukkelijk betrokken. De omvang van de uitwerking van de businesscases zowel in de voorbereiding als in de uitvoering, vragen om een projectmatige aanpak.
- Rijkscompensatiemiddelen Cultuur: In 2023 wordt met de Rijkscompensatiemiddelen Cultuur (RCM) verdere uitvoering gegeven aan het Noodfonds en de Stimuleringsregeling met als doel het versterken van de culturele sector. Verder wordt op basis van de evaluatie in 2022 in samenspraak met het culturele veld een nadere strategie bepaald voor het herstel van de sector voor de effecten op de langere termijn. Uitvoering hiervan vindt plaats in de jaren 2023-2026.
- Doen wat nodig is: In 2023 werken we verder aan het project 'doen wat nodig is'. Samen met de beleidsvelden uit het sociaal domein werken we integraal samen om maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Het project omvat een data gedreven werkwijze om de benodigde inzet en subsidiemiddelen te kunnen bepalen aan de hand van data en cijfers. Het culturele veld en de sportsector kunnen gebruik maken van de subsidiemogelijkheden binnen het sociale domein want ook sport en cultuur kunnen ingezet worden als middel binnen de maatschappelijke opgaven.
- Bouwkoten: conform raadsbesluit is een uitvoeringsplan opgesteld om te komen tot (ver)nieuwbouw van de Bergse bouwkoten. Aan de hand van een hernieuwde subsidierelatie wordt de stichting Halwana in de gelegenheid gesteld om de bouwkoten te beheren, onderhouden en te exploiteren. Overeengekomen prestatieafspraken worden gemonitord.
- Kunstwerken in de Openbare ruimte (KIDOR): De inventarisatie van kunstwerken in de openbare ruimte is gereed. Begin 2023 wordt hiervoor een meerjarenonderhoudsplan opgesteld.

2. **We willen bezoekers aantrekken van binnen en buiten onze gemeente. Deze doelstelling nemen we op in de Economische visie waarin een nieuw evenementenbeleid staat gepland, maar ook de visies op de a. Boulevard (waterrecreatie), b. Binnenstad, c. Buitengebied (natuurrecreatie), d. Commerciële Voorzieningen en e. Erfgoedlocaties (zoals de Waterschans en het Ravelijn).** Met het maken van de economische visie beginnen we in 2023. Het terrassenbeleid/horecabeleid en evenementenbeleid zijn al in 2022 in gang gezet. Het evenementenbeleid moet leiden tot professionalisering van de dienstverlening en de werkprocessen. Het vaststellen van de nieuwe kaders zal begin 2023 plaatsvinden. Vervolgens kan de uitvoering van het beleid in 2023 starten en zal na een overgangsperiode definitief ingaan per januari 2024. Vanuit de going concern wordt parallel aan het herijkingsproces gewerkt aan het aanscherpen van de integrale gemeentelijke werkprocessen. Dit alles met als doel om goede initiatieven, passend bij de Beleefstad Bergen op Zoom mogelijk te maken die bijdragen aan een maatschappelijk en economisch effect.

Toerisme en recreatie

- Samenwerkingsverbanden: We blijven actief in regionale toeristisch recreatieve samenwerkingsverbanden zoals Waterpoort, de Zuiderwaterlinie en zijn betrokken bij de opgave Vrijetijdseconomie van de RWB. Dit zijn meerjarige samenwerkingsovereenkomsten waarbij het doel is gezamenlijk ambities te bepalen en kansen in de VTE-sector te benutten.
- Actualiseren toeristisch beleid Brabantse Wal: We werken samen met de gemeenten Steenbergen en Woensdrecht op basis van het toeristisch beleid en samenwerkingsovereenkomst Brabantse Wal aan het verbeteren, combineren en promoten van het toeristisch aanbod op de Brabantse Wal. Het toeristisch beleid Brabantse Wal is verouderd en moet in 2023 geactualiseerd worden naar de huidige ambities, trends en ontwikkelingen. Voor Bergen op Zoom is de insteek het recreatiebeleid mee te nemen in het toeristisch beleid.
- Doorontwikkeling VVV: Onderzoek en doorontwikkeling van de toeristische uitvoeringsorganisatie VVV Brabantse Wal wordt een van de projecten/opgaven binnen de visie binnenstad. Uitgangspunt is om de organisatievorm van de VVV samen met stakeholders verder te onderzoeken.

		Realisatie			
Omschrijving indicator*	**Landelijk****	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Het aantal niet sporters, uitgedrukt in een percentage	49,3 (2020)	50,9 (2016)	-	52,7	-

* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl. Zij gebruiken bronnen van waaruit de indicator wordt opgenomen. Deze extra informatie is beschikbaar, maar is voor de leesbaarheid niet opgenomen.

** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Kadernota 'Sport (is) in beweging' 2011-2016	2011 en verlengd in 2016
Sport is (in) Beweging – 'Uitvoeringsnota Sport en Bewegen'	2013 en verlengd in 2016
Cultuurvisie Bergen op Zoom	2013
Doorontwikkeling Binnenschelde 'Boulevard in Beweging'	2014
Visie Materieel erfgoed	2013
Uitvoeringsprogramma Materieel Erfgoed	2015
Beleidsplan Museum Het Markiezenhof 2018-2023	2017

Verbonden partijen	Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
Sportbedrijf Bergen op Zoom	Het sportbedrijf Bergen op Zoom is verantwoordelijk voor de exploitatie van twee zwembaden en is een belangrijke partner bij de uitvoering van het sportbeleid.

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 6						
Sport, cultuur en recreatie						
Baten	4.376	6.218	5.197	5.127	5.127	5.127
Lasten	18.538	20.673	19.858	17.937	17.915	17.776
Totaal saldo van baten en lasten	**-14.162**	**-14.455**	**-14.661**	**-12.810**	**-12.788**	**-12.650**
Onttrekkingen reserves	0	172	746	0	0	0
Stortingen reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat Programma 6	**-14.162**	**-14.283**	**-13.915**	**-12.810**	**-12.788**	**-12.650**

Toelichting

Beginstand Programma 6

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	5.638	5.564	5.564	5.564
Lasten	17.884	16.796	16.833	16.833
Saldo	**-12.246**	**-11.233**	**-11.269**	**-11.269**
Personeelskosten	55	54	53	52
Kapitaallasten	-45	-44	-44	-44
Indexeren	-158	-152	-153	-153
Overheveling budgetten	-746	0	0	0
Aanpassing energiekosten	-954	-954	-954	-954
Groot onderhoud gebouwen	-73	-73	-73	-73
Cultuurbedrijf	-49	-49	-49	-49
Verbonden partijen	-59	-59	-59	-59
Verkopen/afstoten monumenten	-200	-130	-70	0
Onderhoud kunst	-50	-50	-50	-50
Overige mutaties	-136	-120	-120	-51
Eindtotaal	**-14.661**	**-12.810**	**-12.788**	**-12.650**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd.

De werkzaamheden m.b.t. de exploitatie van de binnensport (gymlokalen en sporthallen) is in de 2e helft van 2022 overgegaan naar de Sport BV. De salariskosten van de sporthalbeheerders zijn daarom niet meer opgenomen in de Begroting 2023. Dit betekent een verlaging van de salariskosten met € 526.000.

Per saldo zijn de totale personeelskosten voor dit programma € 55.000 lager.

Kapitaallasten
De kapitaallasten nemen toe met € 45.000. De toename wordt veroorzaakt doordat de kapitaallasten van de moederkredieten worden begroot op programma 1. Wanneer kredieten vanuit het moederkrediet beschikbaar worden gesteld, worden deze kapitaallasten begroot op het product waar ze betrekking op hebben.

Indexeren begrotingsposten
Zowel de uitgaven budgetten als de inkomsten zijn met 3,0% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op het indexcijfer prijspeil bruto binnenlands product zoals dat in de meicirculaire is opgenomen. Per saldo nemen de lasten met € 158.000 toe.

Energiekosten
De gemeente heeft voor haar gas en elektra een vast contract dat afloopt op 31 december 2022. Op basis van de marktprijzen op 19 juli van dit jaar is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas- en elektra voor 2023. Voor dit programma betekent dit een toename van de kosten met € 954.000.

Groot onderhoud gebouwen
Het MJOP is geactualiseerd. Er is werk doorgeschoven van 2022 naar 2023 en volgende jaren. Dit heeft over de gehele begroting heen geleid tot een budgettair neutrale verschuiven. Op dit programma nemen echter de kosten voor groot onderhoud met € 73.000 toe. Met name op programma 1 worden minder kosten voor groot onderhoud begroot.

Cultuurbedrijf
De lopende contracten van het cultuurbedrijf zijn beoordeeld en dit heeft ertoe geleid dat hiervoor € 49.000 extra moet worden opgenomen in de begroting.

Verbonden partijen (West Brabants Archief)
De bijdrage aan het West Brabants Archief (WBA) is op basis van de begroting 2023 van het WBA bijgesteld.

Overheveling budgetten
In december 2021 is besloten om de rijksmiddelen voor corona cultuur over te hevelen naar 2022 en 2023. Het bedrag dat overgeheveld is naar 2023 bedraagt € 656.000.

Vanuit het 2e Concernbericht 2022 is € 90.000 overgeheveld voor de implementatie van de BC Buitensport.

Nieuw beleid

Verkoop/afstoten monumenten
We willen de komende jaren werken om mogelijk meer monumenten en erfgoed objecten te verkopen/af te stoten. Om dit mogelijk te maken is er budget en capaciteit nodig om tot een onderhandeling/verkoop te komen met Stichting Monumenten Bezit of andere partijen.

Kunst in de openbare ruimte
In de begroting was nog geen budget opgenomen voor het onderhoud van kunst in de openbare ruimte. We hebben hiervoor vanaf de begroting 2023 € 50.000 structureel opgenomen.

Reserves
Dit betreft de onttrekking uit de algemene reserve vanwege de overheveling van budgetten.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
06.01	5.1 Sportbeleid en activering	2.599	3.038	2.405	2.242	2.243	2.244
06.02	5.2 Sportaccommodaties	5.773	4.645	4.359	3.300	3.404	3.348
06.03	5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.120	7.945	7.618	6.936	6.950	6.898
06.04	5.4 Musea	3.031	2.871	3.023	3.033	3.011	3.022
06.05	5.5 Cultureel erfgoed	753	929	1.178	1.150	1.031	1.002
06.06	5.6 Media	1.261	1.245	1.276	1.276	1.276	1.262
	Totaal lasten	**18.538**	**20.673**	**19.858**	**17.937**	**17.915**	**17.776**

Baten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
06.01	5.1 Sportbeleid en activering	140	2	2	2	2	2
06.02	5.2 Sportaccommodaties	2.533	2.756	2.100	2.093	2.093	2.093
06.03	5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.190	2.291	2.323	2.307	2.307	2.307
06.04	5.4 Musea	245	478	489	489	489	489
06.05	5.5 Cultureel erfgoed	128	549	137	89	89	89
06.06	5.6 Media	139	142	146	146	146	146
	Totaal baten	**4.376**	**6.218**	**5.197**	**5.127**	**5.127**	**5.127**

MILLE PERICULIS SUPERSUM

Programma 7

Wmo en Jeugd

Wat willen we bereiken in 2026?

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van landelijke wetten die bedoeld zijn om het welzijn te verbeteren van inwoners met wie het wat minder gaat. We hebben hierin grote uitdagingen voor ons liggen. De vorige periode zijn we al begonnen met een andere manier van werken om iedereen de juiste zorg of ondersteuning te bieden. Niemand mag buiten de boot vallen. De menselijke maat staat centraal.

We gebruiken begrijpelijke taal en stellen wat de inwoner nodig heeft voorop. Dit doen we bij voorkeur gezinsgericht en in goede samenwerking met andere partijen, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, wonen en veiligheid. Tegelijkertijd moet de zorg ook betaalbaar blijven.

Deze doelstelling raakt ook programma 8.

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

1. **We verbeteren de gemeentelijke toegang tot zorg en ondersteuning. Deze moet toegankelijker en beter vindbaar zijn. Als een inwoner hulp nodig heeft, zorgen we voor een goede vaststelling van het probleem. Op die manier kunnen wij de inwoner in één keer de juiste oplossing bieden.**
   In het vierde kwartaal van 2023 stellen we een gemeente brede visie op dienstverlening vast. Deze werken we daarna verder uit voor het sociaal domein.

   Vanaf 2018 werken we met een integrale toegang tot het sociaal domein om inwoners de juiste ondersteuning te kunnen bieden. In deze bestuursperiode ontwikkelen we deze brede integrale toegang verder door. Hiervoor doen we het volgende:
   - We leveren voor de doorontwikkeling van de integrale toegang (USD) in de eerste helft van 2023 een plan van aanpak op. Hierin wordt opgenomen hoe we het integraal werken door jeugdprofessionals, Wmo adviseurs en klantmanagers (ISD) met onze (voorliggend veld) partners vormgeven.
   - We willen de inzet van "dure" maatwerkvoorzieningen voorkomen door inzet van welzijnsvoorzieningen en door het versterken van eigen kracht van inwoners en hun sociaal netwerk. In de komende drie jaar gaan we hier samen met onze partners in het voorliggende veld mee aan de slag.
   - We voeren in 2023 en 2024 de maatschappelijke businesscase Welzijn op Recept uit. De maatschappelijke business case wordt geëvalueerd in het derde kwartaal van 2024.
   - De samenwerking tussen de jeugdprofessionals en de scholen wordt voortgezet en geoptimaliseerd.
   - We verbinden het sociaal en medisch domein. De jeugdprofessionals zijn werkzaam in alle huisartsenpraktijken als Praktijk Ondersteuner Huisarts (POH). Daarnaast zijn we in deze bestuursperiode betrokken bij de ontwikkeling van het Zorgplein door Bravis in Bergen op Zoom en zijn we gesprekspartner voor aanbieders van ziekenhuiszorg.

2. **Als een inwoner of een gezin met meerdere soorten problemen (inkomen, schulden, wonen, gezondheid, veiligheid) kampt, dan pakken we dit samen met andere partijen in samenhang aan.**
   We realiseren deze bestuursperiode een omgekeerde verordening sociaal domein. Hiervoor is in 2022 een plan van aanpak opgeleverd dat we gaan uitvoeren. In het plan is aangegeven welke stappen gezet worden en wanneer.
   De inzet van procesregisseurs zetten we gedurende deze bestuursperiode voort.

   We faciliteren ontmoetingen tussen zorgaanbieders, welzijnsaanbieders en gemeenten zodat de verschillende organisaties elkaar en elkaars aanbod beter leren kennen en op elkaar kunnen afstemmen. We stellen hiervoor in de eerste helft van 2023 een plan van aanpak op.

   We zetten de uitvoering van het plan van aanpak vroegsignalering schulden gedurende deze bestuursperiode voort. Zie verder onder programma 8 punt 1.

3. **We gaan uit van de oplossing en niet van een regeling. Dat betekent dat maatwerk een oplossing kan zijn die gevonden wordt in de buurt (het wijkhuis of jongerenwerk) of in het eigen sociale netwerk (familie, vrienden, verenigingen). Met een Actieplan 'Normalisering, Preventie en Vroegsignalering' kunnen we voorkomen dat inwoners (onnodig) in de zorg terecht komen.**
   We voeren het in 2022 vastgestelde subsidiebeleid 'Doen wat nodig is' uit. Subsidies worden alleen verleend aan activiteiten die bijdragen aan het realiseren van de hierin opgenomen maatschappelijke opgaven.

   Jaarlijks onderzoeken we met behulp van data (tellen) en ervaringen van partners (vertellen) in hoeverre de gesubsidieerde activiteiten hebben bijgedragen aan het realiseren van de maatschappelijke opgaven.

   De bij actiepunt 2 benoemde omgekeerde verordening heeft ook impact op dit actiepunt.

   We voeren het lokaal preventieplan uit waarmee we werken aan het bevorderen van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving, het verbeteren van de mentale gezondheid en het verkleinen van gezondheidsverschillen.

   We werken volgens de principes van positieve gezondheid. Dit principe nemen we op in de nog op te stellen Visie Sociaal en Veilig, zoals bij punt 1 en 2 aangegeven. Nadat deze visie is samengesteld, wordt een actieplan normalisering preventie en vroegsignalering opgesteld.

4. **We richten onze processen in op basis van vertrouwen in onze inwoners en professionals (minder controle en bureaucratie).**
   In 2023 stellen we de Visie Sociaal en Veilig op. Het principe 'werken vanuit vertrouwen' werken we uit in deze visie.

   De uitvoering van dit actiepunt gaat verder onder programma 8 punt 2.

5. **We gaan verder met het werken met maatschappelijke businesscases. We leren van de ervaringen van onze inwoners, professionals, buur- en samenwerkingsgemeenten en bewezen goede voorbeelden.**
   Deze bestuursperiode willen we het sturen op maatschappelijke effecten en de resultaten van de maatschappelijke businesscases optimaliseren en professionaliseren. Hiervoor stellen we een plan van aanpak op in het eerste kwartaal van 2023.

6. **We streven naar nul uithuisplaatsingen van kinderen, nul schadelijke wachttijden, nul uithuiszettingen door (huur)schuld en nul daklozen. We willen zoveel mogelijk inwoners onafhankelijk maken van onze bijstandsuitkeringen en andere inkomensregelingen en in hun eigen kracht zetten.**
   We voeren de Regiovisie Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang deze bestuursperiode uit. Hiervoor stellen we jaarlijks een uitvoeringsagenda op. Ook voeren we het convenant 'huisvesting en begeleiding kwetsbare doelgroepen' uit. Door het Rijk zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor de brede aanpak van dak- en thuisloosheid gericht op preventie, vernieuwing van de opvang en wonen met (levens)brede begeleiding. Hiermee zetten we een aantal projecten uit de brede aanpak dak- en thuisloosheid voort. Dit wordt jaarlijks geëvalueerd.

   In de afgelopen jaren is alle aandacht uitgegaan naar het wegwerken van de wachtlijsten. Hierdoor is er geen tijd besteed aan cliëntopvolging. Dit heeft gevolgen voor de kwaliteit van dienstverlening en voor de kosten van de ondersteuning. Door cliëntopvolging in het proces Wmo in te bedden zorgen we ervoor dat we meer kunnen gaan sturen op doelmatigheid en op het tijdig op- en afschalen van de zorg.

   Om uithuisplaatsingen te voorkomen starten we met een 23- overleg waarin een aantal cruciale partners, zoals politie, GGZ WNB en het Zorg en Veiligheidshuis op basis van vroegsignalering casussen met elkaar afstemmen.

   We zijn binnen de jeugdregio West Brabant West begonnen met een proeftuin 'Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming'. Binnen de veiligheidsketen wordt een andere werkwijze geformuleerd. Het doel is om preventiever zorg in te zetten om uithuisplaatsingen te voorkomen. In het derde kwartaal van 2023 wordt de nieuwe werkwijze vastgesteld en daarna uitgevoerd.

   In programma 8 is opgenomen wat we doen op het gebied van schuldhulpverlening en aan de ontwikkeling van mensen met een bijstandsuitkering.

7. **De geplande bezuinigingen op onze welzijns- en vrijwilligersorganisaties voeren we uit, maar we korten daarna niet verder op deze subsidies. We willen een betere samenwerking door kennis, accommodaties, budgetten en financiën te combineren.**
   Het subsidiebeleid 'Doen wat nodig is', is van belang voor dit actiepunt.

   In het eerste kwartaal van 2023 vindt besluitvorming plaats over de doorontwikkeling van de wijkcentra en de jongeren ontmoetingscentra. Op dat moment worden de eventueel benodigde middelen duidelijk.

   Ook faciliteren we jaarlijks ontmoetingen tussen de subsidiepartijen om samenwerking op aanbod dat bijdraagt aan de maatschappelijke opgave te stimuleren en om kennisoverdracht tussen de partijen en effectiviteit in het aanbod te stimuleren.

   We werken mee aan de ontwikkeling van de pilot Huis van de Wijk in Gageldonk West. In 2023 wordt het pand, waarin het Huis van de Wijk gevestigd wordt, verbouwd. De oplevering vindt plaats in het eerste kwartaal van 2024, waarna het in gebruik wordt genomen.

8. **We zorgen voor een stevige lobby in de VNG richting Rijksoverheid om reële vergoedingen voor noodzakelijke zorg af te dwingen.**
   In het vierde kwartaal van 2022 hebben wij een lobbyagenda vastgesteld. In deze lobbyagenda worden ook de lobbyonderwerpen voor voldoende Rijksmiddelen voor noodzakelijke zorg meegenomen. Wanneer dit vraagt om omvangrijke (financiële) wijzigingen, dan worden deze in het Beleidskader 2024 opgenomen.

Overig

We communiceren eenvoudig met onze inwoners door begrijpelijke taal te gebruiken. We investeren in het terugdringen van laaggeletterdheid zodat inwoners beter mee kunnen doen in de maatschappij en zelfredzamer worden. Hiervoor ondernemen we de volgende acties.

a. In 2023 start de pilot 'Ondertekening Direct Duidelijk deal' om medewerkers bewuster te maken van de problematiek van laaggeletterdheid. Zij worden getraind om de schrijfvaardigheid te verbeteren waardoor de stukken van de gemeente leesbaarder worden. In de tweede helft van 2023 wordt de pilot geëvalueerd inclusief een voorstel voor het vervolg op de pilot.

b. We zetten extra in op de aanpak van laaggeletterdheid. Inwoners kunnen voor het verbeteren van hun (digi)taalvaardigheid terecht bij het Digi-Taalhuis Bergen op Zoom. De gemeente is afhankelijk van rijksmiddelen die door de gemeente Breda als centrumgemeente voor West-Brabant worden ingezet. Gelet op het hoge percentage laaggeletterden in Bergen op Zoom is extra ondersteuning vanuit de bibliotheek gewenst. De kosten hiervan bedragen €10.000 structureel vanaf 2023 en worden ingezet voor ondersteuning van het Taalpanel en informatiecampagnes gericht om laaggeletterde inwoners te bereiken.

Indicatoren

		Realisatie			
Omschrijving indicator*	**Landelijk****	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Jongeren met een delict voor de rechter (% van 12 t/m 21-jarigen)	1 (2020)	1	1	1	-
Kinderen in een uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)	6 (2020)	8	9	9	-
Werkloze jongeren (% van 16 t/m 22-jarigen)	2 (2020)	2	2	2	-
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)	12,9 (2021)	11,6	14,2	13,8	16,5
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)	1,2 (2021)	1,1	1,2	1,1	1,2
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)	0,3 (2021)	0,5	0,5	0,4	0,4
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (per 10.000 inwoners)	620 (2016)	430 (2016)	-	-	950

* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl. Zij gebruiken bronnen van waaruit de indicator wordt opgenomen. Deze extra informatie is beschikbaar, maar is voor de leesbaarheid niet opgenomen.

** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Beleidsplan sociaal domein Brabantse Wal 2018-2021	2018
Beleidskader Zorg voor Jeugd 2018 – 2021	2018

Verbonden partijen	Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
GROGZ West-Brabant	De uitvoering van de wettelijk aan de gemeente opgedragen taak van collectieve preventie en inhoud geven aan de voor de deelnemende gemeenten noodzakelijke en de door de deelnemende gemeenten gewenste samenwerking op het terrein van de openbare en de preventieve gezondheidszorg. Bijdrage voor de gemeente in 2023: €1.478.512.
Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)	Het instellen en in stand houden van een Regionale Ambulancevoorziening ten behoeve van het werkgebied Midden en West-Brabant en het werkgebied Brabant-Noord; Het in stand houden van een meldkamer ambulancezorg voor het werkgebied Midden- en West-Brabant en het werkgebied Brabant-Noord; Het vaststellen en (doen) uitvoeren van regionale ambulanceplannen van de regio Midden- en West-Brabant en Brabant-Noord; Het (doen) leveren van een bijdrage aan de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen ten behoeve van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant en Hulpverleningsdienst Brabant-Noord. Bijdrage voor de gemeente in 2023: €0.
GR Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt crisiszorg West-Brabant (GIA)	Verankeren van samenwerking tussen West-Brabantse gemeenten bij de aanpak van het voorkomen en bestrijden van GIA en de zorg voor één Meldpunt Crisiszorg in de regio West-Brabant. Bijdrage voor de gemeente in 2023: € 518.711

JUMBO

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 7						
Wmo en Jeugd						
Baten	3.043	3.456	2.105	2.061	2.061	2.061
Lasten	74.481	75.761	78.363	76.931	76.568	76.383
Totaal saldo van baten en lasten	**-71.438**	**-72.304**	**-76.258**	**-74.870**	**-74.507**	**-74.322**
Onttrekkingen reserves	0	149	149	0	0	0
Stortingen reserves	0	-376	0	0	0	0
Resultaat Programma 7	**-71.438**	**-71.780**	**-76.109**	**-74.870**	**-74.507**	**-74.322**

Toelichting

Beginstand Programma 7

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	2.757	2.692	2.694	2.694
Lasten	72.503	71.380	71.385	71.385
Saldo	**-69.746**	**-68.688**	**-68.691**	**-68.690**
Personeelskosten	-211	-132	-53	-53
Indexeren	-1.992	-1.954	-1.953	-1.953
1e Concernbericht 2022	-618	-607	-616	-616
Verbonden Partijen	-107	-107	-107	-107
Taakmutaties algemene uitkering	-564	-626	-347	-338
Huishoudelijke ondersteuning	-954	-954	-954	-954
Begeleiding	-811	-811	-811	-811
Jeugd	-674	-674	-674	-674
Overheveling	-149	0	0	0
Voorliggend veld	-200	-200	-200	0
Clientondersteuning	-200	0	0	0
Overige mutaties	-32	-117	-101	-126
Eindtotaal	**-76.258**	**-74.870**	**-74.507**	**-74.322**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd. T/m half 2023 is een uitbreiding van 1,5 FTE opgenomen i.h.k.v. integraal werken. Hierdoor zijn de personeelskosten in 2023 en 2024 hoger dan de jaren daarna.

Indexeren begrotingsposten
Zowel de uitgaven budgetten als de inkomsten zijn met 3,0% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op het indexcijfer prijspeil bruto binnenlands product zoals dat in de mei-circulaire is opgenomen.

Per saldo nemen de lasten hierdoor met € 1.992.000 toe.

Structurele doorwerking 1e Concernbericht 2022
Normaal worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht meegenomen in het Beleidskader. Omdat we dit jaar vanwege de verkiezingen geen Beleidskader hebben aangeboden, worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht 2022 nu in de begroting verwerkt.

In het 1e Concernbericht zijn met name budgetten die bij de decembercirculaire beschikbaar zijn gesteld bijgeraamd.

Verbonden partijen
De bijdrage aan de GROGZ is op basis van de begroting 2023 van de GROGZ bijgesteld.

Taakmutaties algemene uitkering
In de december- en meicirculaire zijn gelden toegevoegd aan de algemene uitkering voor de uitvoering van taken. De budgetten in dit programma zijn hiervoor opgehoogd. De algemene uitkering in programma 1 is hiervoor ook verhoogd. Per saldo heeft dit dus geen effect op het begrotingsresultaat.

Huishoudelijke ondersteuning
Het aantal cliënten is van 2.270 begin 2022 gestegen naar 2.350 medio 2022. Door noodzakelijke werkzaamheden, om de achterstanden bij de indicatiestelling voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) weg te werken, is er minder tijd besteed aan het onderhouden van contacten met partners en het onderhouden van de benodigde kennis, cliëntopvolging en het werken aan projecten en businesscases die als doel hebben inwoners op een andere manier te ondersteunen. Dit zien we terug in de oplopende aantallen en kosten. Wel is sinds 1 januari 2022 een nieuwe en lichtere vorm van huishoudelijke ondersteuning geïntroduceerd. Deze vorm wordt alleen bij nieuwe cliënten ingezet. De komende periode zou het effect hiervan zichtbaar moeten worden.

Begeleiding
Het aantal cliënten is gestegen van 1.340 begin 2022 naar 1.420 medio 2022. Door noodzakelijke werkzaamheden, om de achterstanden bij de indicatiestelling voor de Wmo weg te werken, is er minder tijd besteed aan het onderhouden van contacten met partners, cliëntopvolging en het werken aan projecten en businesscases die als doel hebben inwoners op een andere manier te ondersteunen. Dit zien we terug in de oplopende aantallen en kosten.

Daarnaast zijn de kosten met meer dan 3% gestegen.
Door deze beide oorzaken nemen de kosten van begeleiding met ruim € 1 miljoen toe.

Jeugd
De kosten van jeugd stijgen harder dan de algemene indexatie van 3%. Daarom moeten wij de budgetten voor jeugd nog met € 674.000 extra verhogen.

Overheveling
Het budget voor integraal werken is in het 2e Concernbericht 2022 overgeheveld naar 2023.

Nieuw beleid

Voorliggend veld
Voor het versterken van de samenwerking met het voorliggend veld is voor 3 jaar lang een budget van € 200.000 beschikbaar gesteld. De bedoeling is dat dit traject participatief wordt vormgegeven.

Cliëntondersteuning
De afgelopen anderhalf jaar is alle aandacht uitgegaan naar het wegwerken van de wachtlijsten. Hierdoor is er geen tijd besteed aan cliëntopvolging. Dit heeft gevolgen voor de kwaliteit van dienstverlening en voor de kosten van de ondersteuning. We willen hierdoor extra op inzetten in 2023 en het proces volledig in beeld brengen zodat de extra inzet en de besparingen aangegeven kunnen worden.

Reserves

Dit betreft de onttrekking uit de algemene reserve vanwege de overheveling van budgetten.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
07.01	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	6.456	7.936	6.629	6.028	6.122	5.932
07.02	6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	22.920	24.667	25.216	24.203	24.134	24.150
07.03	6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	2.990	3.354	3.458	3.652	3.652	3.652
07.04	6.71 Huishoudelijke hulp (WMO)	9.000	9.363	10.187	10.169	9.811	9.801
07.05	6.72 Begeleiding (WMO)	9.433	9.477	10.747	10.749	10.714	10.715
07.06	6.81 Beschermd wonen (WMO)	15.143	14.413	15.222	15.225	15.229	15.229
07.07	6.82 Maatschappelijke- en vrouwen-opvang (WMO)	5.934	3.599	3.980	3.980	3.980	3.980
07.08	7.1 Volksgezondheid	2.606	2.951	2.924	2.924	2.924	2.924
	Totaal lasten	**74.481**	**75.761**	**78.363**	**76.931**	**76.568**	**76.383**

Baten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
07.01	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	615	1.250	532	466	466	466
07.02	6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	298	49	0	0	0	0
07.03	6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	919	1.027	782	804	804	804
07.04	6.71 Huishoudelijke hulp (WMO)	0	0	0	0	0	0
07.05	6.72 Begeleiding (WMO)	0	0	0	0	0	0
07.06	6.81 Beschermd wonen (WMO)	734	753	270	270	270	270
07.07	6.82 Maatschappelijke- en vrouwen-opvang (WMO)	444	319	514	514	514	514
07.08	7.1 Volksgezondheid	32	57	6	6	6	6
	Totaal baten	**3.043**	**3.456**	**2.105**	**2.061**	**2.061**	**2.061**

BRASSERIE

Programma 8

Werk en inkomen

Wat willen we bereiken in 2026?

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van landelijke wetten die bedoeld zijn om het welzijn te verbeteren van inwoners met wie het wat minder gaat. We hebben hierin grote uitdagingen voor ons liggen. De vorige periode zijn we al begonnen met een andere manier van werken om iedereen de juiste zorg of ondersteuning te bieden. Niemand mag buiten de boot vallen. De menselijke maat staat centraal. We gebruiken begrijpelijke taal en stellen wat de inwoner nodig heeft voorop. Dit doen we bij voorkeur gezinsgericht en in goede samenwerking met andere partijen, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, wonen en veiligheid. Tegelijkertijd moet de zorg ook betaalbaar blijven.

Onderstaande tekst moet volledig in samenhang worden gelezen met de tekst onder programma 7 – WMO en Jeugd. Werk en inkomen maakt namelijk integraal onderdeel uit van het beleidsproces binnen het Sociaal Domein. De tekst onder programma 8 moet daarom gelezen worden in het verlengde van programma 7.

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

1. **Als een inwoner of een gezin met meerdere soorten problemen (inkomen, schulden, wonen, gezondheid, veiligheid) kampt, dan pakken we dit samen met andere partijen in samenhang aan.**
   Voor hulp en ondersteuning aan inwoners met schulden zorgen wij voor een integrale aanpak op het Sociaal Domein met WMO en Jeugd en door in overleg te treden met de vaste lasten partners vanuit de aanpak vroegsignalering schulden. Inwoners met (dreigende) problematische schulden kunnen bij de ISD Brabantse Wal terecht voor onder meer advies, schuldbemiddeling of een saneringskrediet.

2. **We richten onze processen in op basis van vertrouwen in onze inwoners en professionals (minder controle en bureaucratie).**
   Het kabinet is voornemens om de Participatiewet aan te passen. In het coalitieakkoord van het kabinet is opgenomen dat wetten beoordeeld worden op eenvoud, menselijke maat en uitvoerbaarheid. Waar nodig worden wetten verbeterd. In de uitvoering moet ruimte zijn als de gevolgen voor mensen onevenredig groot zijn en waar mogelijk meer eigen beslisruimte voor professionals. De processen en het beleid van de ISD Brabantse Wal volgen deze lijn door middel van het voorbereiden van een aanpak hierop.

3. **We gaan verder met het werken met maatschappelijke businesscases. We leren van de ervaringen van onze inwoners, professionals, buur- en samenwerkingsgemeenten en bewezen goede voorbeelden.**
   We zetten in op ketensamenwerking tussen de ISD Brabantse Wal, WVS en het Werkplein Hart van West-Brabant. Daarbij werken we als een gezamenlijk ontwikkelbedrijf, waar inwoners vanuit de Participatiewet optimaal worden ondersteund bij hun ontwikkeling naar een betaalde baan of als dat niet haalbaar is betaalde detachering óf vrijwilligerswerk.

   Binnen deze ketensamenwerking voeren we de proeftuinen uit. Deze zijn gericht op het komen tot een gezamenlijke verbetering van de werkwijze, om de inwoners die dit nodig hebben zo optimaal mogelijk te ontwikkelen richting (betaald) werk.

4. **We streven naar nul uithuisplaatsingen van kinderen, nul schadelijke wachttijden, nul uithuiszettingen door (huur)schuld en nul daklozen. We willen zoveel mogelijk inwoners onafhankelijk maken van onze bijstandsuitkeringen en andere inkomensregelingen en in hun eigen kracht zetten.**
   We zetten in op uitstroom naar werk en de ontwikkeling die daarvoor nodig is. Naast onze reguliere inzet om mensen met een uitkering naar werk toe te leiden, voeren wij via de ISD het Uitvoeringsplan Impuls Uitstroom uit. Dit is een aanpak om meer mensen met een garantiebaan en mensen die nu nog niet geheel arbeidsfit zijn (de zogenoemde doelgroep B) te ontwikkelen en naar werk toe te leiden.

Indicatoren

Omschrijving indicator*	Landelijk**	Realisatie 2018	2019	2020	2021
Banen (per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar)	805,5 (2021)	694,4	712,5	705,4	725,3
Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de (potentiële) beroepsbevolking)	70,4 (2021)	65,3	66,6	66,2	67,6
Personen met een bijstandsuitkering (per 10.000 inwoners)	431,2 (2021)	44,0	440,3	542,2	505,3
Lopende re-integratievoorzieningen (per 10.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar)	202,0 (2020)	31,8	131,5	102,8	-

* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl. Zij gebruiken bronnen van waaruit de indicator wordt opgenomen. Deze extra informatie is beschikbaar, maar is voor de leesbaarheid niet opgenomen.
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	Vastgesteld
Beleidsplan sociaal domein Brabantse Wal 2018-2021	2018
Beleidskader Zorg voor Jeugd 2018 – 2021	2018

Verbonden partijen	Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
Werkvoorzieningsschap West-Brabant (WVS)	Integrale uitvoering van de Participatiewet, onderdeel voormalige Wet Sociale Werkvoorziening, en activiteiten ten behoeve van arbeidsintegratie en aangepaste arbeid voor personen uit de deelnemende gemeenten, die op afstand van de reguliere arbeidsmarkt staan. Bijdrage voor de gemeente in 2023: doorbetaling Rijksbijdrage wsw €9.931.655 en aanvullende bijdrage van de gemeente van €1.478.512.
Intergemeentelijke Sociale Dienst Brabantse Wal (GR ISD)	De gezamenlijke uitvoering van het takenpakket van een afdeling Sociale Zaken van en gemeente en het afstemmen van beleid ter zake van de uitvoering van de in de regeling benoemde wet- en regelgeving en het bevorderen van de kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening. Bijdrage voor de gemeente in 2023: €7.710.566.

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 8						
Werk en inkomen						
Baten	35.284	31.262	29.588	29.588	29.588	29.588
Lasten	57.932	58.886	56.399	55.768	55.420	55.414
Totaal saldo van baten en lasten	**-22.648**	**-27.624**	**-26.811**	**-26.180**	**-25.832**	**-25.826**
Onttrekkingen reserves	0	0	473	0	0	0
Stortingen reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat Programma 8	**-22.648**	**-27.624**	**-26.338**	**-26.180**	**-25.832**	**-25.826**

Toelichting

Beginstand Programma 8

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	31.262	31.262	31.262	31.262
Lasten	57.346	57.012	56.695	56.695
Saldo	**-26.084**	**-25.750**	**-25.433**	**-25.433**
Indexeren	-1.132	-1.136	-1.134	-1.136
1e Concernbericht 2022	104	104	104	104
Verbonden Partijen	-332	-308	-242	-196
Bijstand levensonderhoud	774	774	774	774
Bijzondere bijstand	137	137	137	137
Overheveling budgetten	-473	0	0	0
Overige mutaties	195	-1	-38	-76
Eindtotaal	**-26.811**	**-26.180**	**-25.832**	**-25.826**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Indexeren begrotingsposten
Zowel de uitgaven budgetten als de inkomsten zijn met 3,0% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op het indexcijfer prijspeil bruto binnenlands product zoals dat in de mei-circulaire is opgenomen.

Per saldo nemen de lasten hierdoor met € 1.132.000 toe.

Structurele doorwerking 1e Concernbericht 2022
Normaal worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht meegenomen in het Beleidskader. Omdat we dit jaar vanwege de verkiezingen geen Beleidskader hebben aangeboden, worden de structurele mutaties uit het 1e Concernbericht 2022 nu in de begroting verwerkt.

In het 1e Concernbericht zijn de budgetten m.b.t. bijstand levensonderhoud verlaagd.

Bijstand levensonderhoud
Het aantal bijstandsuitkeringen is nog verder gedaald dan begroot als gevolg van de grote vraag naar arbeidskrachten. De gebundelde uitkering (BUIG) vanuit het Rijk valt ook lager uit dan is begroot. In mei 2022 is het Nader Voorlopig BUIG door het Rijk medegedeeld waaruit blijkt dat rijksbijdrage €1.554.000 lager is. De neerwaartse bijstelling is het gevolg van de verwerking van de realisatiecijfers over 2021 en de nieuwe werkloosheidsverwachtingen van het CPB (CEP) in het landelijke BUIG-budget. In oktober 2022 ontvangen we de definitieve beschikking en zal de exacte rijksbijdrage bekend worden. Per saldo betekenen deze twee bijstellingen een voordeel van €774.000.

Bijzondere bijstand
Doordat het aantal mensen in de bijstand daalt zien we ook de kosten voor bijzondere bijstand dalen, met name de kosten voor de aanvullende ziektekostenverzekering.

Overheveling
Het budget voor participatietrajecten en schuldhulpverlening is in het 2e Concernbericht 2022 overgeheveld naar 2023.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
08.01	6.3 Inkomensregelingen	41.837	42.666	39.550	39.316	39.341	39.366
08.02	6.4 WSW en beschut werk	12.073	11.273	11.629	11.368	10.916	10.870
08.03	6.5 Arbeidsparticipatie	4.022	4.947	5.220	5.084	5.164	5.178
	Totaal lasten	**57.932**	**58.886**	**56.399**	**55.768**	**55.420**	**55.414**

Baten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
08.01	6.3 Inkomensregelingen	35.284	31.262	29.588	29.588	29.588	29.588
08.02	6.4 WSW en beschut werk	0	0	0	0	0	0
08.03	6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0
	Totaal baten	**35.284**	**31.262**	**29.588**	**29.588**	**29.588**	**29.588**

Programma 9

Milieu

Wat willen we bereiken in 2026?

Duurzaamheid is een integraal onderdeel van het beleid. Als gemeente geven wij het goede voorbeeld. Onze duurzaamheidsdoelen gaan wij bereiken door intensief samen te werken met onze inwoners, partners en leveranciers.

(Deze doelstelling raakt ook de paragraaf duurzaamheid).

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

1. **Om de energietransitie mogelijk te maken werken we vanuit het Klimaatakkoord regionaal samen binnen de Regionale Energie Strategie (RES). Het halen van de RES- doelen heeft impact op de beperkte ruimte die we hebben. We stellen daarom ook voor onze gemeente de zonneladder vast.**
   We voeren de doelstellingen van de Regionale Energiestrategie (RES) uit die vastgesteld zijn door de raad. We volgen deze ontwikkelingen in de rapportage programma duurzaamheid.

   De Warmte transitievisie waarmee we beschrijven hoe Bergen op Zoom van het aardgas gaan, stellen we in 2023 vast.

2. **Klimaatverandering vraagt om aanpassing van onze leefomgeving. We zetten in op meer groen om hittestress, droogte en wateroverlast te verminderen. We streven naar zo weinig mogelijk verharding, we nemen inwoners hierin mee en activeren hen om oog te hebben voor klimaatadaptatie in hun leefomgeving. We zien water als het ordenend principe voor ruimtelijke ordening.**
   Om de buitenruimte aan te passen aan de klimaatveranderingen wordt een klimaatadaptatie strategie opgesteld. Naar verwachting zal deze in Q1 van 2023 worden vastgesteld.
   Naast dat er een strategie opgesteld wordt om klimaatadaptief handelen beleidsmatig te kunnen vastleggen, wordt er in de tussentijd ook al gewerkt aan klimaatadaptieve acties zoals de acties van Stichting Steenbreek en het NK Tegelwippen. Bij deze acties wordt er samengewerkt met Stadlander, Natuurpodium, buurtcommissies, ‘guerrilla gardeners’ en actieve bewoners. Deze acties zijn erop gericht om tegels uit de buitenruimte en tuinen in te ruilen voor plantjes.

3. **Het afvalbeleid vraagt om een herziening. De hoeveelheid restafval in Bergen op Zoom moet verder naar beneden. We willen de kwaliteit van de ingezamelde huishoudelijke afvalstromen verhogen en daarmee de recycling verbeteren. Het afvalbeleid wordt in lijn gebracht met het nieuwe uitvoeringsprogramma VANG-HHA en de Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen. Hierbij kijken wij naar diverse vormen van inzamelen.**
   De gemeenteraad wordt betrokken bij het opstellen van het Grondstoffenbeleidsplan en de Afvalstoffenverordening voor de komende vijf jaar met geplande oplevering in het 1e halfjaar van 2023.

Overige

We voeren het schone lucht akkoord uit en werken daarvoor samen met de OMWB.

Indicatoren

Omschrijving indicator*	Landelijk**	Realisatie 2018	2019	2020	2021
Volksgezondheid en Milieu: omvang huishoudelijk restafval (kg per inwoner)	170 (2020)	-	173	183	-
Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit (%)	26,9 (2020)	-	3,4	5,2	-

* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl. Zij gebruiken bronnen van waaruit de indicator wordt opgenomen. Deze extra informatie is beschikbaar, maar is voor de leesbaarheid niet opgenomen.
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	Vastgesteld
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)	2019
Visie Duurzame Ontwikkeling	2014
Afvalstoffenbeleidsplan	2016
IBOR-Plan	2017
Groenstructuurplan	2006
Actieplan Biobased Economy	2016

Verbonden partijen	Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
SAVER NV	De uitvoering van afvalinzameling- en reinigingsdiensten
Brabant Water NV	De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging
Omgevingsdienst West Brabant	De uitvoering van onderzoek, toetsing en toezicht vanuit publiek belang. De bijdrage van de gemeente voor 2023 is €1.312.982

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 9						
Milieu						
Baten	22.723	23.540	25.225	24.558	24.560	24.562
Lasten	19.527	20.286	22.369	21.952	21.895	21.824
Totaal saldo van baten en lasten	**3.195**	**3.254**	**2.856**	**2.606**	**2.665**	**2.738**
Onttrekkingen reserves	0	211	75	125	100	50
Stortingen reserves	218	0	0	0	0	0
Resultaat Programma 9	**2.977**	**3.465**	**2.931**	**2.731**	**2.765**	**2.788**

Toelichting

Beginstand Programma 9

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	23.697	24.198	24.199	24.199
Lasten	20.500	21.293	21.266	21.266
Saldo	**3.196**	**2.905**	**2.933**	**2.933**
Personeelskosten	-93	-94	-95	-96
Verbonden partijen	-91	-91	-91	-91
Afval	-17	-17	-17	-17
Riool	0	100	100	100
Overheveling	-75	-125	-100	-50
Overige mutaties	-64	-72	-65	-41
Eindtotaal	**2.856**	**2.606**	**2.665**	**2.738**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd. Daarnaast heeft in de personeelsformatie mbt duurzaamheid heeft een uitbreiding van 1 FTE plaatsgevonden.

Verbonden partijen
De bijdrage van de OMWB is conform de begroting 2023 van de OMWB opgenomen.

Afval
Het product afval is een gesloten systeem. De lasten dienen daarbij gedekt te worden uit de afvalstoffenheffing. Het verschil komt van de voorziening.

Er is een klein saldo omdat in het tarief ook aanvullende kosten meegenomen mogen worden zoals BTW en een vergoeding voor overhead. Dit veroorzaakt een klein voordeel voor het begrotingssaldo.

Riolering
Ook riolering is, net als afval, een gesloten systeem.

Een belangrijk bestanddeel van de kosten van riolering zijn de kapitaallasten van de investeringen in riolering. In het tarief rioolheffing worden de rentekosten van de langlopende geldleningen meegenomen. De gemiddelde rentekosten voor de langlopende geldleningen zijn in de Begroting 2023 iets hoger dan in de Begroting 2022, waardoor er een voordeel op dit product ontstaat.

Overheveling
In het 2e Concernbericht 2022 worden de middelen van het uitvoeringsbudget Klimaatakkoord doorgeschoven naar 2023 t/m 2026.

Reserves

Dit betreft de onttrekking uit de algemene reserve vanwege de overheveling van budgetten van 2022.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
09.01	7.2 Riolering	9.109	9.598	10.436	11.088	11.064	11.029
09.02	7.3 Afval	8.289	7.820	8.206	8.208	8.209	8.211
09.03	7.4 Milieubeheer	2.082	2.798	3.655	2.585	2.550	2.512
09.04	7.5 Begraafplaatsen en crematoria	47	70	72	72	72	72
	Totaal lasten	**19.527**	**20.286**	**22.369**	**21.952**	**21.895**	**21.824**

Baten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
09.01	7.2 Riolering	12.323	13.339	13.858	14.331	14.331	14.331
09.02	7.3 Afval	10.224	9.824	10.192	10.194	10.196	10.198
09.03	7.4 Milieubeheer	134	345	1.141	0	0	0
09.04	7.5 Begraafplaatsen en crematoria	42	32	33	33	33	33
	Totaal baten	**22.723**	**23.540**	**25.225**	**24.558**	**24.560**	**24.562**

Programma 10

Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken in 2026?

Al onze inwoners moeten de mogelijkheid hebben om een huis binnen hun mogelijkheden te kunnen vinden. In een buurt die bereikbaar is en goed wordt onderhouden.

We moeten wonen in Bergen op Zoom betaalbaar en toegankelijk maken en houden. Daarom zetten we vol in op het aanpakken van de woningnood. We werken samen met de Provincie en Regio. Daarmee maken we wonen in onze stad mogelijk én zorgen we voor extra investeringen vanuit het Rijk.

(Deze doelstelling raakt ook programma 3).

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

1. **We zetten in op een groei naar 500 nieuwe woningen per jaar. Dat doen we met inachtneming van de omgevingsvisie. Uiteindelijk willen we 7000 nieuwgebouwde woningen in 2040. Hiermee voldoen we aan de eisen van de Regionale Investeringsagenda (RIA). En we houden rekening met de Woonvisie en de Regionale Verstedelijkingsstrategie (RVS). We herijken de woningbouwprogrammering jaarlijks.**
   In Q1 2023 gaan we de woningbouwprogrammering actualiseren. We zetten in op het versnellen van de huidige programmering. De huidige programmering is gebaseerd op de prognose van de provincie. Deze gaat uit van 2.000 woningen tot 2030 en 1.000 woningen voor de periode tussen 2030 en 2040. In de RVS is nog geen toedeling gedaan per gemeente. Het regiobod is 16.000 woningen en 4.000 flexwoningen voor de gehele regio West-Brabant West. De RIA is nog in opstelling.

   De huidige programmering is daarmee anders dan de genoemde ambitie van 7.000 woningen. We onderzoeken welke locaties in aanmerking kunnen komen om deze ambitie mogelijk te maken. Ook zal worden onderzocht welke andere strategieën mogelijk zijn zoals bijvoorbeeld het splitsen van grote woningen om deze ambitie waar te maken.

2. **We bouwen en ontwikkelen voor alle (huidige en toekomstige) doelgroepen. We gaan bij elk nieuw groot project uit van een verdeling in prijsklasse van 30% laag inclusief sociale huur, 40% midden en 30% hoog. We zorgen voor een evenwichtige verdeling over onze dorpen en wijken.**
   We zullen een werkwijze opstellen hoe dit kan worden geïmplementeerd richting projectontwikkelaars. We zoeken daarbij naar een evenwichtige verdeling van sociale woningbouw over heel de gemeente. Met Stadlander zullen hierover afspraken worden gemaakt.

3. **Extra ambtelijke capaciteit voor het opschroeven van de woningbouwambities betalen we vanuit de opbrengst van de nieuwe grondexploitaties.**
   Bij nieuw te openen grondexploitaties wordt rekening gehouden met hogere plankosten om capaciteit uit te betalen. De opbrengsten nemen dan af. We monitoren de marktontwikkeling zoals de stikstof problematiek en het toenemen van hoge bouwkosten waardoor grondprijzen en bouwproductie mogelijk onder druk komen te staan. We maken een strategische afweging of we een actieve, passieve of publiek-private samenwerking aangaan om te voldoen aan de woningbouwopgave. Het is nodig om zorgvuldige afwegingen te maken voor binnenstedelijke ontwikkelingen en/of uitleggebieden (uitbreiding). Inbreidinglocaties zijn gebiedsontwikkelingen met hogere plankosten.

4. **Om urgente doelgroepen te huisvesten, werken wij mee aan tijdelijke oplossingen.**
   Er zijn verschillende urgente doelgroepen die moeten worden gehuisvest. Er is een bestuursopdracht in Q3 2022 opgesteld om voor deze groepen mensen passende huisvesting te regelen. Daarbij wordt gekeken naar tijdelijke tussenoplossingen en tussenvoorzieningen voor langere periode in samenwerking met woningcorporatie Stadlander.

5. **We benaderen mobiliteit op een integrale wijze met ruimte voor de fietser, wandelaar en auto. Verkeersveiligheid heeft hierbij prioriteit.**
   Het verkeersplan 2014 zet in op duurzame verplaatsingen. Verkeersveiligheid voor wandelaars en fietsers staat centraal. Pas daarna richten wij ons op gemotoriseerd verkeer. Ketenpartner Fietsersbond heeft hier een belangrijke rol in.

6. **We gaan lobbyen voor goede lokale en (inter)nationale mobiliteit.**
   Deze lobby is opgebouwd uit de volgende onderdelen: Openbaar Vervoer (OV), Rijkswegen, Spoor (goederen), fiets en multimodaal vervoer.

   OV
   Op de provinciale en regionale bespreektafels (RWB) vindt ambtelijke en bestuurlijke afstemming en lobby plaats voor bereikbaarheid met openbaar vervoer. Zo ook over onze provincie- en landsgrens heen. Doel is dat de provincie, die 100% concessieverlener is van busvervoer, zorgt dat de concessiehouder deze wens voor goede lokale en (inter) nationale mobiliteit zo goed als mogelijk inpast. De nieuwe concessie start medio 2025. Dan is het momentum dat wij deze wens werkelijkheid willen zien worden. Wij doen dit gezamenlijk met onze ketenpartners provincie en regio. Voor spoorvervoer, waar het Rijk 100% concessieverlener is, geldt dezelfde werkwijze als voor busvervoer.

   Rijkswegen
   Door de komst van een tweede inland containerterminal op de Theodorushaven neemt de druk op de A4 en de knelpunten op deze route verder toe. Op de provinciale

en regionale bespreektafels (RWB) vindt ambtelijke en bestuurlijke afstemming en lobby plaats voor bereikbaarheid via het rijkswegennet. Doel is dat er besef komt dat de verkeersdruk op de A4 verder toeneemt en de knelpunten op de corridor A4 ook bij het Rijk geagendeerd worden ter aanpak. Wij doen dit gezamenlijk met onze ketenpartners Rijkswaterstaat, provincie en regio.

Spoor
Door de intensivering van goederenspoorvervoer het komende decennium vanuit Vlissingen richting Rotterdam / Antwerpen neemt de druk op het spoor door Bergen op Zoom verder toe. Op de provinciale en regionale bespreektafels (RWB) brengen wij de ingezette lobby die in 2021 is gestart verder in proces richting het Rijk. Doel is dat de positionering van maatregelen, zoals de VEZA-boog, hoog op de uitvoeringsagenda komen van het Rijk.

Fiets
Duurzame verplaatsingen hebben een nadrukkelijke positie in het verkeersplan. Vanuit dit gedachtegoed staan de fietser en voetganger centraal. Het nationaal toekomstbeeld fiets (NTF) 2040 staat hierbij centraal vanuit provincie en regio. Doel is dat bij lokale projecten deze twee doelgroepen centraal staan en gemotoriseerd verkeer volgend is. Internationaal bezien wordt een onderzoekstudie gestart naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een snelfietsroute richting Antwerpen.

Multimodaal
Door de tweede inland-containerterminal vestiging, in de Theodorushaven, neemt de druk op de haven en de toeleidende waterwegen verder toe. Ambitie om deze watervervoersstroom adequaat te ontvangen en begeleiden zorgt voor nieuwe uitdagingen. Doel is een haven die toekomstbestendig is voor deze ontwikkelingen. Dit op het gebied van veiligheid, energievoorziening, bereikbaarheid en omgeving. Wij hebben nog geen inzicht in de hiervoor benodigde middelen. Begin 2023 hopen we deze duidelijkheid wel te hebben.

7. **We voeren bij nieuwbouw en herbouw een parkeerbeleid dat gebaseerd is op behoefte, ruimtebeslag, milieuwinst en innovatie.**
Met de huidige nota Parkeernormering voldoen wij aan deze doelstelling. Een addendum op deze nota wordt voorbereid aangaande deelmobiliteit, om milieuwinst en innovatie beter tot zijn recht te laten komen. Dit addendum wacht op de vaststelling van de Omgevingsvisie, omdat dat het basisdocument is. Het addendum bevat nadere regels hierop. De planning is om dit uit te voeren in 2023.

Indicatoren

		Realisatie				
Omschrijving indicator*	**Landelijk****	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Aantal nieuwgebouwde woningen (per 1.000 woningen)	8,7 (2021)	11,5	15,0	3,6	9,1	-
Demografische druk (%)	70,3 (2022)	72,5	72,9	73,4	74,0	74,9

* De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl. Zij gebruiken bronnen van waaruit de indicator wordt opgenomen. Deze extra informatie is beschikbaar, maar is voor de leesbaarheid niet opgenomen.
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.

Kaderstellende documenten voor het programma

Beleidsnota	Vastgesteld
Visie Verkeer en Parkeren	2012
Verkeersplan	2014
Beleidsnota Parkeren	2013
Nota Parkeernormering	2015
Strategische visie Theodorushaven	2009
Ruimtelijke Visie West-Brabant	2009
Gebiedsvisie Brabantse Wal – Bergen op Zoom Oost	2010
Structuurvisie Bergen Op Zoom 2030	2011
Beleidsvisie Materieel erfgoed	2013
Meerjaren ontwikkeling Programma Stedelijke Vernieuwing 2010-2014	2010
Detailhandelsstructuurvisie	2016
Integrale aanpak leegstand	2016
Visie en actieplan Brede aanpak binnenstad	2016
Startfoto lokale economie	2016
Notitie Woonwagenbeleid Bergen op Zoom	2015
Integraal Beheerplan Openbare Ruimte	2017
Nota gemeentelijk Vastgoed	2012
Nota Grondbeleid	2017
Nota Kostenverhaal	2019
Grondprijzenbrief 2021	2021
Nota Ruimtelijke kwaliteit	2019
Nota Detailhandel	2003
Woonvisie	2020
Nota & Beleidsregels Humane Huisvesting Internationale Werknemers	2021

Verbonden partijen	Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente
Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV	Uitvoering van het gemeentelijk parkeerbeleid op basis van een dienstverleningsovereenkomst. De werkzaamheden betreffen onder meer de afgifte van abonnementen, het toezicht op het betaald parkeren, de verwerking van de parkeerinkomsten en het toezicht in gemeentelijke parkeergarages en dergelijke.
NV Aangenaam Bergen op Zoom	De NV Aangenaam Bergen op Zoom is in liquidatie en dit zal in de loop van 2023 worden afgerond.

Wat mag het kosten?

Baten/Lasten Bedragen * € 1.000,-	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Programma 10 **Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing**						
Baten	36.600	30.084	419	13.267	7.268	7.202
Lasten	34.138	29.038	-678	12.630	8.581	8.217
Totaal saldo van baten en lasten	**2.463**	**1.047**	**1.097**	**637**	**-1.314**	**-1.015**
Onttrekkingen reserves	320	1.671	1.212	568	198	0
Stortingen reserves	5.836	5.130	4.650	2.621	373	442
Resultaat Programma 10	**-3.053**	**-2.413**	**-2.340**	**-1.416**	**-1.489**	**-1.457**

Toelichting

Beginstand Programma 10

Bedragen * € 1.000,-	2023	2024	2025	2026
Baten	-7.979	13.239	-8.433	-8.433
Lasten	-6.364	14.441	-7.126	-7.126
Saldo	**-1.615**	**-1.202**	**-1.306**	**-1.307**
Personeelskosten	-109	-111	-112	-113
Indexeren	62	86	95	95
Parkeerbeheer	-189	-189	-189	-189
Overheveling	0	0	0	0
Werkbudget bouw extra woningen	-450	0	0	0
Overige mutaties	-39	0	23	57
Eindtotaal	**-2.340**	**-1.416**	**-1.489**	**-1.457**

Begrotingsmutaties

Bestaand beleid

Personeelskosten
De salariskosten zijn met 3,6% geïndexeerd.

Indexeren begrotingsposten
Zowel de uitgaven budgetten als de inkomsten zijn met 3,0% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op het indexcijfer prijspeil bruto binnenlands product zoals dat in de mei-circulaire is opgenomen.

Per saldo nemen de baten hierdoor met € 62.000 toe. Vanwege de parkeeropbrengsten en leges omgevingsvergunningen zijn er veel baten op dit programma.

Parkeerbeheer
De bijdrage aan parkeerbeheer neemt met € 189.000 toe. Dit komt vanwege hogere salariskosten van parkeerbeheer en hogere kosten voor lopende contracten.

Overheveling
Het budget voor het opstellen van volkshuisvestingsbeleid is in het 2e Concernbericht 2022 overgeheveld naar 2023.

Nieuw beleid

Werkbudget bouw extra woningen
We hebben een budget van € 450.000 om aan de slag te kunnen gaan met de opdracht uit het bestuursakkoord om extra woningen te bouwen.

Specificatie per taakveld

Lasten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
10.01	0.63 Parkeerbelasting	0	0	0	0	0	0
10.02	2.2 Parkeren	3.145	2.937	3.164	3.130	3.118	3.099
10.03	8.3 Wonen en bouwen	4.383	5.438	4.689	3.705	3.385	3.083
10.04	8.1 Ruimtelijke ordening	1.154	1.378	1.248	1.256	1.263	1.271
10.05	8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	25.455	19.284	-9.779	4.540	815	763
	Totaal lasten	**34.138**	**29.038**	**-678**	**12.630**	**8.581**	**8.217**

Baten

Nr.	Taakveld (conform BBV)	R 2021	B 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026
10.01	0.63 Parkeerbelasting	3.673	4.571	4.966	4.966	4.966	4.966
10.02	2.2 Parkeren	32	36	37	37	37	37
10.03	8.3 Wonen en bouwen	3.720	1.515	1.259	1.134	1.134	1.134
10.04	8.1 Ruimtelijke ordening	83	79	81	81	81	81
10.05	8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	29.092	23.882	-5.924	7.049	1.050	984
	Totaal baten	**36.600**	**30.084**	**419**	**13.267**	**7.268**	**7.202**

Structureel Begrotingssaldo

Om uw raad te ondersteunen in uw taak om een begroting vast te stellen die structureel en reëel in evenwicht is, treft u hieronder een presentatie aan van het structureel begrotingssaldo.

De Provincies hebben hiervoor gezamenlijk een handreiking "verduidelijking structurele en incidentele baten en lasten" opgesteld hoe het structureel begrotingssaldo gepresenteerd kan worden. Deze handreiking hebben wij overgenomen. Het BBV geeft geen scherpe definitie wat incidenteel of structureel is en laat ruimte aan de decentrale overheden. De Begroting bevat zowel incidentele als structurele baten en lasten. In het algemeen geldt dat een gemeente structurele taken uitvoert en daarvoor structurele baten en lasten raamt in de begroting. Structurele baten en lasten zijn dus de regel, incidentele lasten en baten zijn de uitzondering. De structurele baten en lasten kunnen wel per jaar in omvang variëren. In de financiële verordening is opgenomen dat alleen de incidentele baten en lasten van meer dan € 100.000 bij de begroting worden toegelicht.

Programma	Baten/ Lasten	Begroting 2023	MJB 2024	MJB 2025	MJB 2026
Programma 1 Bestuur en ondersteuning	Baten	22.663	22.288	22.891	22.609
	Lasten	10.825	10.511	11.121	11.429
	Saldo	**11.837**	**11.777**	**11.770**	**11.180**
Programma 2 Veiligheid	Baten	228	228	228	228
	Lasten	6.938	6.658	6.683	6.711
	Saldo	**-6.711**	**-6.431**	**-6.456**	**-6.483**
Programma 3 Beheer openbare ruimte	Baten	573	547	547	547
	Lasten	19.083	19.610	19.812	20.033
	Saldo	**-18.510**	**-19.063**	**-19.265**	**-19.486**
Programma 4 Economie	Baten	4.929	1.983	1.793	1.612
	Lasten	8.421	5.690	5.467	5.317
	Saldo	**-3.492**	**-3.707**	**-3.674**	**-3.705**
Programma 5 Onderwijs	Baten	4.167	3.747	3.749	3.751
	Lasten	11.713	11.558	11.533	11.746
	Saldo	**-7.546**	**-7.811**	**-7.784**	**-7.995**
Programma 6 Sport, cultuur en recreatie	Baten	5.197	5.127	5.127	5.127
	Lasten	19.858	17.937	17.915	17.776
	Saldo	**-14.661**	**-12.810**	**-12.788**	**-12.650**
Programma 7 WMO en Jeugd	Baten	2.105	2.061	2.061	2.061
	Lasten	78.363	76.931	76.568	76.383
	Saldo	**-76.258**	**-74.870**	**-74.507**	**-74.322**
Programma 8 Werk en inkomen	Baten	29.588	29.588	29.588	29.588
	Lasten	56.399	55.768	55.420	55.414
	Saldo	**-26.811**	**-26.180**	**-25.832**	**-25.826**
Programma 9 Milieu	Baten	25.225	24.558	24.560	24.562
	Lasten	22.369	21.952	21.895	21.824
	Saldo	**2.856**	**2.606**	**2.665**	**2.738**
Programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	Baten	419	13.267	7.268	7.202
	Lasten	-678	12.630	8.581	8.217
	Saldo	**1.097**	**637**	**-1.314**	**-1.015**
Totaal van programma's		**-138.199**	**-135.852**	**-137.184**	**-137.564**

Taakveld 0109 Uitkeringen gemeentefonds	166.863	172.105	175.060	162.428
Taakveld 0104 Overhead	-25.107	-23.136	-22.392	-22.243
VPB	0	0	0	0
Onvoorzien	-1.017	-275	-275	-275
Onttrekkingen en stortingen reserves				
Programma 1 Bestuur en ondersteuning	2.223	1.300	663	442
Programma 2 Veiligheid	155	0	0	0
Programma 3 Beheer openbare ruimte	77	77	77	77
Programma 6 Sport, cultuur en recreatie	746	0	0	0
Programma 7 WMO en Jeugd	149	0	0	0
Programma 8 Werk en inkomen	474	0	0	0
Programma 9 Milieu	75	125	100	50
Programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	-3.437	-2.053	-175	-442
Geraamd resultaat	**3.000**	**12.292**	**15.872**	**2.472**
Incidentele lasten	4.650	1.483	761	420
Incidentele baten	-3.800	-1.353	-691	-420
Structureel begrotingssaldo	**3.851**	**12.422**	**15.942**	**2.472**

Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves

In de onderstaande tabel zijn de mutaties in de reserves weergegeven.

Programma (bedragen *€1.000)	Begroting 2023	MJB 2024	MJB 2025	MJB 2026
Structurele onttrekkingen reserves				
Programma 1: Virtueel werkplek concept	72	72	72	72
Programma 3: Investeringen openbare ruimte	77	77	77	77
Programma 10: ISV gelden	1.162	568	198	0
Structurele stortingen reserves				
Programma 10: ISV gelden	0	0	0	115
Programma 10: Grondexploitaties	4.650	2.621	373	327
Incidentele onttrekkingen reserves				
Programma 1: Frictiekosten, WW-verplichtingen en ontwikkelbudget	1.864	1.228	591	370
Programma 1: Overheveling van Begroting 2022	287	0	0	0
Programma 2: Overheveling van Begroting 2022	155	0	0	0
Programma 6: Overheveling van Begroting 2022	90	0	0	0
Programma 6: Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur	656	0	0	0
Programma 7: Overheveling van Begroting 2022	149	0	0	0
Programma 8: Overheveling van Begroting 2022	474	0	0	0
Programma 9: Overheveling van Begroting 2022	75	125	100	50
Programma 10: Overheveling van Begroting 2022	50	0	0	0
Saldo	**9.760**	**-551**	**664**	**127**

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de stortingen en onttrekkingen aan de reserves.

Structurele reserve mutaties

Programma 1 Bestuur en ondersteuning
Virtuele werkplek
Jaarlijks wordt € 72.000 ter dekking van de afschrijvingen van de investering virtueel werkplek concept onttrokken aan de algemene reserve. In 2018 is € 360.000 in de algemene reserve gestort om deze onttrekkingen (vanaf 2022) te dekken.

Programma 3 beheer openbare ruimte
Investeringen openbare ruimte
Voor de investeringen in de openbare ruimte wordt structureel € 77.000 onttrokken aan de reserve kapitaallasten OBR (2017/2018/2019) ter dekking van de kapitaallasten van de investeringen.

Programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing
ISV-gelden
Binnen de algemene reserve zijn de ISV middelen geblokkeerd. De komende jaren worden voor de realisatie van verschillende projecten de volgende middelen aan de reserve onttrokken. Doordat de ISV middelen over meerdere jaren worden ingezet zijn de onttrekking gezien als structurele mutatie. In 2026 wordt hiervoor een bedrag van € 115.100 gestort in de algemene reserve.

Incidentele reserve mutaties

Programma 1 Bestuur en ondersteuning
Frictiekostenbudget – WW verplichtingen - Ontwikkelbudget
Bij de behandeling van het plan van aanpak Vernieuwen en Verbeteren van de Organisatie: "Bergen op Zoom: Dat ben jij!", in de gemeenteraad van 24 juni 2021 is een frictiekostenbudget beschikbaar gesteld van € 3.500.000. Daarnaast is besloten om de verwachte incidentele WW verplichtingen ook ten laste van de algemene reserve te brengen. Ten slotte wordt ook het ontwikkelbudget (wat voor 2023 nog € 50.000 bedraagt) ten laste van de algemene reserve gebracht.

Doordat de realisatie van de businesscases cultuur en sport vertraging heeft opgelopen zijn, is er in 2022 minder onttrokken dan begroot. Dit is doorgeschoven naar de jaren 2023 t/m 2026. De verwachting is nu dat er € 1.864.000 in 2023 wordt onttrokken aan het frictiekostenbudget. Dit betreffen frictiekosten, ww-verplichtingen en nog € 50.000 voor het ontwikkelbudget. In 2024 is dit nog € 1.228.000 en dit loopt af tot € 591.000 in 2025 en € 371.000 in 2026.

Programma 6 Sport, cultuur en recreatie
Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur
Van de coronamiddelen die we in 2021 hebben ontvangen voor cultuur heeft de raad in december 2021 besloten om € 655.600 door te schuiven naar 2023. Dit budget in 2023 wordt onttrokken aan de algemene reserve.

Diverse programma's
Overheveling budgetten van 2022
In het 2e Concernbericht 2022 wordt voorgesteld om budgetten over te hevelen van 2022 naar 2023. De overgehevelde budgetten zijn in 2022 gestort in de algemene reserve. In de Begroting 2023 zijn deze budgetten weer opgevoerd en worden onttrokken uit de algemene reserve.

Het betreft de onderstaande posten:

Programma 1	Budget voor de opzet van het schrijven van visies	€ 200.000
Programma 1	Werkbudget Informatie & Processen en WOO	€ 87.000
Programma 2	Wabo toezichthouder en handhavingsjurist	€ 155.300
Programma 6	Implementatiebudget BC Sport	€ 90.000
Programma 7	Integraal werken	€ 149.000
Programma 8	Participatietrajecten	€ 312.200
Programma 8	Vroegsignalering schulden	€ 161.000
Programma 9	Uitvoeringsbudget klimaatakkoord (t/m 2026)	€ 350.000
Programma 10	Budget volkshuisvestingsbeleid	€ 50.000
	Totaal overheveling	**€ 1.555.000**

Nadere toelichting incidentele lasten en baten

Incidentele lasten en baten	Begroting 2023	MJB 2024	MJB 2025	MJB 2026
Incidentele lasten				
Programma 1 t/m 10 Overgehevelde budgetten van Begroting 2022	1.280	125	100	50
Programma 1 Frictiekosten, ww-verplichtingen en ontwikkelbudget	1.864	1.228	591	370
Programma 1 "In control" komen	200	0	0	0
Programma 6 Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur	656	0	0	0
Programma 6 Verkoop monumenten (werkbudget en capaciteit)	200	130	70	0
Programma 10 Werkbudget bouw extra woningen	450	0	0	0
Totaal incidentele lasten	**4.650**	**1.483**	**761**	**420**
Incidentele baten				
Programma 1 t/m 10 Overgehelde budgetten van Begroting 2022 (algemene reserve)	1.280	125	100	50
Programma 1 Frictiekosten, ww-verplichtingen en ontwikkelbudget (algemene reserve)	1.864	1.228	591	370
Programma 6: Corona cultuurmiddelen (algemene reserve)	656	0	0	0
Totaal incidentele baten	**3.800**	**1.353**	**691**	**420**

Incidentele lasten

Diverse programma's
Overheveling budgetten van 2022
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

Programma 1 Bestuur en ondersteuning
Frictiekostenbudget – WW verplichtingen - Ontwikkelbudget
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

Extra budget "in control komen"
Er is voor 2023 eenmalig € 200.000 opgenomen om acties te kunnen ondernemen om "in control" te komen.

Programma 6 Sport, cultuur en recreatie
Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

Verkoop monumenten (werkbudget en capaciteit)
We willen de komende jaren werken om mogelijk meer monumenten en erfgoed objecten te verkopen/af te stoten. Om dit mogelijk te maken is er budget en capaciteit nodig om tot een onderhandeling/verkoop te komen met Stichting Monumenten Bezit of andere partijen.

Programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing
Werkbudget bouw extra woningen

Incidentele baten

Diverse programma's
Overheveling budgetten van 2022
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

Programma 1 Bestuur en ondersteuning
Frictiekostenbudget – WW verplichtingen - Ontwikkelbudget
Zie toelichting bij de incidentele lasten en onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

Programma 6 Sport, cultuur en recreatie
Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

Paragraaf 1

Duurzaamheid

Wat willen we bereiken in 2026?

Duurzaamheid is een integraal onderdeel van het beleid. Als gemeente geven wij het goede voorbeeld. Onze duurzaamheidsdoelen gaan wij bereiken door intensief samen te werken met onze inwoners, partners en leveranciers.

(Deze doelstelling raakt ook programma 9, hierin zijn eventuele financiële consequenties verwerkt).

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

8. **We gaan het programma duurzaamheid opstellen, waarbij initiatieven samenhang krijgen, rekening houdend met het Rekenkamer rapport (Duurzaamheidsbeleid gemeente Bergen op Zoom, 2018). We beginnen bij die zaken waar we direct invloed op hebben, maar staan ook open voor initiatieven van burgers. Onze speerpunten zijn: a. Gemeentelijk vastgoed en huisvestingsbeleid, b. Toegankelijkheid van duurzaamheid, c. Mobiliteit, d. Natuureducatie.**
   Na afronding van de inventarisatie van alle onderdelen van duurzaamheid, die al lopen binnen en buiten onze organisatie verankeren we de kaders in de duurzaamheidsnotitie; de basis voor een actieprogramma met activiteiten en campagnes.

   Bij de in 2023 te ontwikkelen 4 hoofdvisies voor ons gemeentelijk beleid is de duurzaamheidsparagraaf een integraal onderwerp. Daarnaast hebben we extra aandacht voor communicatie.
   a. Gemeentelijk vastgoed en huisvestingsbeleid: vastgoed heeft een eigen programma met duurzaamheidsopgave.
   b. Toegankelijkheid van duurzaamheid: Onze financieel minder draagkrachtige inwoners krijgen via middelen van het Rijk extra ondersteuning. Wij als gemeente organiseren dat. Duurzaamheid en Maatschappelijke Ontwikkeling trekken hierin samen op.
   c. Mobiliteit: we streven verduurzaming van het vervoer na d.m.v. elektrificering en toepassing van waterstof; we stimuleren het gebruik van de fiets en elektrische bedrijfsauto's.
   a. Natuureducatie: We werken intensief samen met het Natuurpodium Brabantse Wal voor educatie en campagnes.

2. **Onze gemeente ligt in een prachtig natuurgebied. We gaan de natuur de stad intrekken. Daarbij kijken we nadrukkelijk naar biodiversiteit. Om te voorkomen dat dieren en insecten hun habitat verliezen gaat in onze gemeente 'bouwen met respect voor de natuur' de standaard worden. Biodiversiteit en dierenwelzijn worden standaard in alle plannen, beleid, beheer en onderhoud van de gemeente gestimuleerd.**
   Klimaatadaptief bouwen zal met de ingang van de klimaatadaptatiestrategie steeds meer de norm worden. De vrijblijvendheid zal verdwijnen. Naast het voorkomen van wateroverlast met civieltechnische ingrepen wordt er met de klimaatadaptatiestrategie gestuurd op vergroening en het voorkomen van droogte. Hierdoor wordt tevens gestuurd op het behouden en ondersteunen van de biodiversiteit.

   Na vaststelling strategie gaat gemeente bij het Rijk een bijdrage aanvragen via de Impulsregeling klimaatadaptatie. We gaan dit gebruiken om adaptatiemaatregelen versneld uit te voeren, om al geplande ruimtelijke maatregelen uit te breiden met adaptatiemaatregelen, of om nieuwe adaptatiemaatregelen op te pakken.

3. **We vinden het optimaal benutten van materialen belangrijk. De gemeente neemt circulariteit op in haar inkoopbeleid om als goed voorbeeld te dienen. Ook gaan we partners stimuleren om met de principes van de circulaire economie te werken.**
   We implementeren verder het beleid Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI).

   De gemeente Bergen op Zoom gaat aan de slag met de verduurzaming van het bedrijventerrein Theodorushaven/ Noordland/De Poort in het kader van het project Grote Oogst van de Provincie Noord-Brabant. De integrale aanpak op basis van de vier thema's: energietransitie, circulariteit, klimaatadaptatie en stikstof zorgt ervoor dat de synergie tussen de thema's wordt benut en het bedrijventerrein op een efficiënte manier aangepakt kan worden. Dat maakt het ook aantrekkelijk voor bedrijven om aan de slag te gaan met circulaire economie. Zij kunnen in één keer een slag maken om toekomstbestendig te worden en weten voor meerdere jaren waar ze aan toe zijn en wat voor acties ze moeten ondernemen. Voorts stimuleert de gemeente - door middel van Stichting De Groene Pluim - bedrijven om grondstoffen op een circulaire manier te gebruiken.

   Binnen de uitvoering van projecten in de buitenruimte hergebruiken wij vrijkomende materialen zoveel mogelijk.

4. **De gemeente heeft oog voor het welzijn van alle dieren in onze gemeente. We gaan een startnotitie dierenwelzijn opstellen, mede naar aanleiding van toekomstige landelijke regelgeving.**
   Uiterlijk eind 2024 gaan we een startnotitie dierenwelzijn opstellen, mede naar aanleiding van toekomstige landelijke regelgeving.

Paragraaf 2

Dienstverlening

Wat willen we bereiken in 2026?

Onze inwoners, ondernemers en verenigingen willen we een optimale dienstverlening bieden, vanuit het principe “ja, mits” in plaats van “nee, tenzij”. De gemeente Bergen op Zoom zet het helpen van haar inwoners op de eerste plaats: we zijn een dienstbare gemeente.

(Deze doelstelling raakt ook programma 1, hierin zijn eventuele financiële consequenties verwerkt).

Wat gaan we daarvoor doen in 2023?

1. **Via een duidelijke en toegankelijke website kan een inwoner eenvoudig informatie vinden en meldingen maken.**

2. **Inwoners die digitaal minder vaardig zijn, worden via de balie van het Stadskantoor goed geholpen.**
   Met onze website leveren we een positieve bijdrage aan onze samenleving. We zijn duidelijk en zorgen dat je snel en simpel bereikt wat je nodig hebt, ook voor mensen die digitaal minder vaardig zijn. We hebben een toegankelijkheidsverklaring opgesteld op basis van een onderzoek (die eens in de 3 jaar wordt gedaan). Deze toegankelijkheidsverklaring geeft weer hoe het staat met de toegankelijkheid op de website en waar nog aan gewerkt moet worden. Daarnaast voeren we op basis van reacties van inwoners en eigen bevindingen verbeteringen door (niet alleen maar toegankelijkheidsissues). Zo willen we in het najaar ook een gebruikersonderzoek met inwoners plannen en krijgen we regelmatig feedback vanuit de stichting toegankelijk Bergen op Zoom.

   We hebben een online strategie met uitgangspunten die we hanteren voor de website. Hier komt onder andere in terug dat we online optimaal toegankelijk zijn, los van digivaardigheid, gebruik van mobiele devices of andere omstandigheden. Bovendien is er voorleessoftware op onze website beschikbaar. Inwoners die er op de website niet uitkomen of digitaal minder vaardig zijn, kunnen in het stadskantoor gebruikmaken van een computer waarbij ze ondersteuning krijgen van een van onze medewerkers.

   - Toegankelijke website, toegankelijke webformulieren, tweetalig aanbod op onze website (Single Digital Gateway), ondersteuning voor inwoners in het stadskantoor, bijv. als je digitaal minder vaardig bent. We leveren in principe niets op een bepaald tijdstip op, we moeten de website continu onderhouden om het gewenste kwaliteitsniveau te handhaven of te verbeteren.
   - Een website is nooit ‘gereed’. Dit vergt continu onderhoud en monitoring.

3. **Er is voortgangsbewaking bij elke vraag of melding die een inwoner stelt: de afhandeling is voorspelbaar en er vindt proactieve terugkoppeling plaats.**

4. **We ontwikkelen een visie op dienstverlening, met daarin afspraken over het kwaliteitsniveau dat van de gemeente verwacht kan worden en met aandacht voor een extern gerichte en goed benaderbare organisatie.**
   In 2023 wordt een visie op dienstverlening vastgesteld (Q4). Onderdeel hiervan is een actieplan waarin voortgangsbewaking, voorspelbaarheid en proactieve terugkoppeling bij vragen en meldingen centraal staat.

   Gedurende 2023 worden minimaal 5 bestaande externe klantprocessen geoptimaliseerd waarbij een vraag of melding door een inwoner wordt gedaan.

Paragraaf 3

Taakstellingen

	Opgenomen taakstellingen			
	2023	**2024**	**2025**	**2026**
Programma 1				
Vastgoed:				
structureel onderhoud	0	386	386	386
verkopen vastgoed	PM			
Programma 6				
BC Sport	752	1.550	1.550	1.550
BC Cultuur	1.900	1.900	1.900	1.900
Programma 7				
Jeugd (o.b.v. AEF rapport)	670	1.340	1.340	1.340
Subsidies: 'Doen wat nodig is'	500	1.000	1.000	1.000
Algemeen				
Personeel (zonder BC's sport en cultuur)	879	979	979	979
Totaal	**4.701**	**7.155**	**7.155**	**7.155**

Vastgoed

Vanuit het Focusakkoord is de taakstelling opgelegd om in de jaren 2021 t/m 2023 15 panden te verkopen. Recent zijn er 2 verkocht. Inmiddels is geconcludeerd dat voor een aantal panden een visie/strategie moet worden ontwikkeld alvorens er besloten kan worden of de panden wel of niet verkocht gaan worden en op welke wijze. Met op welke wijze wordt bedoeld, dat het voorafgaand aan de verkoop, bijvoorbeeld bepalend is of een pand met de huidige gebruiksmogelijkheden wordt verkocht of dat het te verkopen pand juist in de markt wordt gezet als een ontwikkellocatie. Dit is onder andere van invloed op het verkoopproces en op de opbrengst. Voor bepaalde panden geldt wellicht dat deze toch in eigendom van de gemeente moeten blijven gezien de beperkte opbrengstpotentie en het strategisch belang.

Voor deze begroting is de opbrengst op PM gezet en is de str. Recent is met het college deze opgave besproken. Momenteel wordt besluitvorming voorbereid. Vervolgens wordt de raad geïnformeerd. Buiten de voorgenoemde 15 panden wordt er ook breder gekeken naar verhandelbaar vastgoed en per object wordt bekeken wat de afstootmogelijkheden zijn. Bijvoorbeeld het afstoten/borgen van monumenten en andere verhandelbare vastgoedobjecten die niet tot het kernvastgoed van de gemeente behoren. Hierbij wordt gekeken vanuit een financieel, maar nadrukkelijker ook vanuit het maatschappelijke oogpunt.

BC Sport

De definitieve opdracht voor de businesscase sport is gegeven in juli 2021. Over de tussentijdse resultaten hebben wij u via meerdere raadsinformatiebrieven op de hoogte gebracht. Een aantal opgaven zijn reeds voltooid en andere zijn nog in uitvoering of bijna voltooid.

Het (tussentijdse) resultaat van alle zeven opgaven van de businesscase sport wordt conform planning in 4e kwartaal 2022 ingebracht voor bestuurlijke behandeling door het college van B&W. Als gemeenteraad wordt u hierover voor het einde van het jaar geïnformeerd middels een inhoudelijke raadsinformatiebrief.

Op voorhand geven wij aan dat de evaluatie van de businesscase sport kan leiden tot een mogelijke bijstelling van de verschillende opgaven van de businesscase sport, bijvoorbeeld voor de te behalen doelen en de haalbaarheid van de financiële taakstelling. Deze zullen zonodig financieel verwerkt worden in het 1e Concernbericht 2023 en het Beleidskader 2024-2027.

BC Cultuurbedrijf

Het voorgedragen bezuinigingspakket van €1,9 miljoen moet leiden tot een duurzaam- en toekomstbestendige culturele basisinfrastructuur. Om dit te bereiken geven we verdere uitvoering aan de businesscases van het Cultuurbedrijf.

- Professionele Podiuminfrastructuur Bergen op Zoom: Voor deze opgave wordt een integraal voorstel voorbereid om de definitieve overgang projectmatig te faciliteren. De planning is om dit voorstel in de raadsvergadering van december te behandelen.
- CKB/Museum Markiezenhof: in 2023 worden een of meerdere scenario's aan de gemeenteraad aangeboden die aangeven hoe de functies CKB en museum Markiezenhof financieel en inhoudelijk toekomstbestendig kunnen worden georganiseerd. In de totstandkoming van die scenario's worden management en medewerkers van het CKB en Markiezenhof evenals de intern en externe partners nadrukkelijk betrokken.

De financiële taakstelling is leidend, echter, naar verwachting wordt het gestelde tijdspad hiervoor niet behaald. Rapportage over de financiële status vindt plaats via de afzonderlijke raadsvoorstellen en zal zo nodig worden verwerkt in het 1e Concernbericht 2023 en het Beleidskader 2024-2027.

Herstructurering Jeugdzorg (rapport AEF)

Om de bezuinigingen bij jeugd te realiseren worden een aantal projecten uitgevoerd. Tot nu toe zijn drie projecten opgestart. Te weten:

1. Invoering van een POH-jeugd bij huisartsen: aan iedere huisartsenpraktijk is een jeugdprofessional (JP) gekoppeld. Dit bevordert de samenwerking, waardoor eerder de juiste doorverwijzing plaatsvindt. Bij huisartsenpraktijken de Poort en de Grebbe zijn de uren van de aanwezige JP'ers uitgebreid. Verder is het spreekuur in Halsteren doorontwikkeld. Daarnaast is de overeenkomst met ZorgDomein getekend en gaat er in mei 2022 een pilot van start bij 2 huisartsen.
2. Tijdige doorstroming naar de Wet langdurige zorg (Wlz): er is regionaal een overeenkomst afgesloten met MEE, waarin is afgesproken dat 2 medewerkers van MEE ondersteunen bij het doen van Wlz aanvragen. Hierdoor worden Wlz aanvragen eerder gedaan en sneller gehonoreerd. Verder is gecheckt of er cliënten met gemeentelijke jeugdzorg waren die reeds een Wlz indicatie hebben. Ook zijn er contacten gelegd tussen jeugdprofessionals en medewerkers van het CIZ.
3. Toetsen op kwaliteit: dit project is gestart in maart 2022. Er is met name ingezet op het halen van informatie uit de kwaliteitsmonitor om aan de voorkant en tussentijds te kunnen sturen op kwaliteit van zorg in plaats van achteraf. Vanwege technische problemen binnen de gemeente worden de enquêtes niet goed naar de jeugdigen gestuurd. Daarvoor wordt een oplossing gezocht. Verder ligt er een plan om te zorgen dat er voldoende respons komt, zodat de informatie uit de kwaliteitsmonitor bruikbaar en representatief is om te analyseren.

Er wordt later nog gestart met het verplaatsen van jeugdhulp in groepsverband naar kinderopvang en BSO, hulpverlening in lokale teams en een duidelijkere afbakening tussen jeugdhulp en onderwijs. Vooralsnog is de verwachting dat de besparingen worden gerealiseerd.

Doen wat nodig is

Op grond van het amendement, vastgesteld bij de 1e begrotingswijziging 2021, dient het college een bezuiniging te realiseren door een ombuiging op de subsidies. Het gaat om:

- € 500.000 in 2022
- € 1 mln in 2023
- € 1,5 mln in 2024

De eerste € 500.000 voor 2022 is gerealiseerd. Deze is naar evenredigheid verdeeld onder de subsidies sociaal domein. Dit kwam neer op een korting van 10,4% per gesubsidieerde partij. In 2022 is het subsidiebeleid aangepast en zijn subsidieplafonds ingesteld op basis van de taakstelling. Dit moet ertoe leiden dat de taakstellingen in 2023 en 2024 gerealiseerd worden. Risico is dat de bezuinigstaakstelling op subsidies direct de partijen in het voorliggend veld raakt. Het zal zorgen voor een verschraling van het aanbod of zelfs wegvallen van aanbod. Dit terwijl het aanbod van het voorliggend veld juist hard nodig is om het aantal indicaties maatwerk terug te dringen. Bezuinigen op het voorliggen veld staat daarmee haaks op de transformatie opgave.

Personeel

Groot onderdeel van de businesscases Sport en Cultuur is een bezuiniging op personeel. Voor sport €200.000 en voor cultuur het volledige bedrag van €1,9 miljoen. Dit maakt dat de totale bezuiniging op personeel vanaf 2024 op €6,3 miljoen uitkomt (voor 2023: €6,0 miljoen). Hiervan is in totaal €3,2 miljoen gerealiseerd en dient dus nog €2,8 miljoen voor 2023 en €3,1 miljoen voor 2024 en verder gerealiseerd te worden. Zoals aangegeven betreft dit grotendeels de invulling van de businesscases Sport en Cultuur.

Het overige deel betreft met name een bezuiniging op overhead (management, P&O, financiën, ICT ed). Deze bezuiniging is grotendeels gekoppeld aan de bezuiniging op sport en cultuur.

Paragraaf 4

Lokale heffingen

Inleiding

Bij lokale heffingen gaat het om inkomsten die verkregen worden op grond van publiekrechtelijke regels, voornamelijk belastingen, heffingen en retributies die de overheid heft op grond van wettelijke bepalingen. Bij de lokale lasten wordt onderscheid gemaakt tussen zuivere belastingen, heffingen en retributies:

a. De zuivere belastingen behoren tot de algemene dekkingsmiddelen en dienen ter uitvoering van collectieve vormen van dienstverlening, maar ook individuele vormen van dienstverlening zonder een duidelijke relatie tussen dienstverlening en belasting. In Bergen op Zoom zijn voorbeelden de onroerendezaakbelasting (OZB), de precariobelasting en de toeristenbelasting.
b. De heffingen dienen ter dekking van de kosten ten behoeve van de uitvoering van publiekrechtelijke dienstverlening. Dat houdt in dat de burger ook moet betalen als hij de dienst niet wenst. Voorbeelden van heffingen zijn afvalstoffenheffing en de rioolheffing.
c. De retributies zijn vergoedingen voor individuele dienstverlening van typische overheidsdiensten van publiekrechtelijke aard. Voorbeelden hiervan zijn de leges voor paspoort en rijbewijs.

Totale heffingsinkomsten

De begrote inkomsten van de bovengenoemde gemeentelijke heffingen in 2023 bedragen in totaal € 48,3 miljoen. Aan het einde van deze paragraaf wordt dit overzichtelijk weergegeven in een tabel.

Ambities voor deze bestuursperiode

- Beleidsuitgangspunten met betrekking tot de gemeentelijke fiscale heffingen zijn vastgelegd in het bestuursakkoord ‘Samen Bergen Verzetten’. In dit akkoord is vastgelegd, dat de lastendruk voor de burger met niet meer toeneemt dan met de trendmatige inflatiecorrectie.
- Bij het bepalen van het inflatiepercentage is uitgegaan van een inflatie van 3%.
- Voor wat betreft de leges en andere gemeentelijke retributies geldt de inflatie van 3% voor zover de kostenontwikkeling daartoe aanleiding geeft. In het bestuursakkoord is daarover vastgelegd dat de leges en de riool- en afvalstoffenheffing worden geheven naar kostendekkende tarieven (rekening houdend met kostentoerekening binnen de wettelijke kaders en/of door het Rijk vastgestelde tarieven). Waar in het akkoord “leges” wordt vermeld, geldt dat uitgangspunt ook voor de andere retributies.
- De uitvoering van de motie RM019-0068, voor de overheveling van de OZB voor gebruikers naar de eigenaren, is in 2021/2022 uitgesteld vanwege de maatregelen rond corona. Ook de uitkomst van de visie Binnenstad kan van invloed zijn op de overheveling, het gaat immers met name om leegstaande bedrijfspanden in de Binnenstad.
- Ook de komende jaren zal gezamenlijk door BWB en deelnemers nadrukkelijk aandacht gegeven worden aan het meer inzicht verkrijgen in de opbouw en samenstelling van de diverse belastingen en belastingplichtigen, om zo tot nog betere ramingen van de opbrengsten te komen.

Kaderstellende documenten voor deze paragraaf

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Belastingmaatregelen 2022 (RVB21-0074)	2022

Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

In 2022 zullen in de gemeente de navolgende belastingen worden geheven:

Belastingsoort / Belastbaar feit	Grondslag
Afvalstoffenheffing: Het gebruik van een perceel waar huishoudelijke afvalstoffen kunnen ontstaan	Perceel per jaar
Havengeld, kadegeld en liggeld: Gebruik van voorzieningen in of langs de Theodorushaven	Diversen
BIZ-heffing: Belasting gedurende 5 jaren over onroerend goed, niet zijnde woningen, binnen de bedrijven investeringszone*	Vast bedrag afhankelijk van ligging
Leges: Het in behandeling nemen van een aanvraag voor een administratieve dienst **	Diversen
Grafrechten: Het gebruik van de algemene begraafplaats	Diversen
Marktgeld: Het hebben van een standplaats op de weekmarkt	Standplaats per jaar
OZB-eigenarenheffing: Het genot krachtens zakelijk recht van een woning, het genot krachtens zakelijk recht van overige onroerende zaken	% van de WOZ-waarde
OZB-gebruikersheffing: Het gebruik van een 'niet-woning'	% van de WOZ-waarde
Parkeerbelastingen: Diverse (uitgezonderd opbrengsten slagboom parkeren op Pastoor Joorenplein en parkeergarages)	Diversen
Precariobelasting: Het hebben van een terras op voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond	Per m^2 terrasoppervlakte
Rioolheffing: Het gebruik van een perceel van waaruit direct of indirect afvalwater op de gemeentelijke riolering wordt geloosd	Per perceel en per 1 m^3 ingenomen drinkwater boven de eerste 1000 m^3
Toeristenbelasting en watertoeristenbelasting: Het bieden van gelegenheid tot overnachten respectievelijk verblijf aan niet-ingezetenen	Persoon per overnachting
Toeristenbelasting en watertoeristenbelasting / Het bieden van gelegenheid tot overnachten respectievelijk verblijf aan niet-ingezetenen	Persoon / overnachting

* Afhankelijk van vaststelling nieuwe verordening BIZ-heffing in 2022, zie onderzoek Sterck

** Volgens de planning zal de Omgevingswet per 1-1-2023 in werking treden, echter naar verwachting in november 2022 zal de 1e Kamer hierover pas een definitief besluit nemen. Het wel of niet in werking treden van de Omgevingswet per 1 januari 2023 heeft invloed op de leges van titel 2 van de verordening.

Regionale samenwerking
De heffing en invordering van het merendeel van de fiscale heffingen van de gemeente Bergen op Zoom, inclusief het kwijtschelden ervan, evenals het vaststellen van waarde beschikkingen in het kader van de Wet WOZ, worden uitgevoerd door de gemeenschappelijke regeling Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB).

Het Waterschap Brabantse Delta en de gemeenten Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Etten-Leur, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Woensdrecht en Zundert maken deel uit van dat samenwerkingsverband. Per 1 januari 2023 treedt ook de gemeente Loon op Zand tot de BWB toe.

Het behoud van de gemeentelijke autonomie is daarbij het uitgangspunt. Daar staat tegenover dat juist harmonisatie van de uiteenlopende regelingen tot besparingen kan leiden. Daarbij moet vooral worden gedacht aan een gelijkluidende redactie van bepalingen uit de verschillende belastingverordeningen, aan het gebruik van uniforme documenten en aan het opstellen van zoveel mogelijk overeenkomende beleidsuitgangspunten met betrekking tot de uiteenlopende situaties die zich bij de uitvoering van de geldende regelgeving kunnen voordoen. Een eerder traject voor harmonisatie is in 2021 afgesloten. Voor 2023 wordt bekeken welke harmonisatie er mogelijk is voor de aanpassing van de legesverordening in het kader van het inwerkingtreden van de Omgevingswet als ook de nieuwe rioolverordening in 2023/2024 (ten gevolge van de implementatie riool- en waterzorgheffing).

Kosten overhead
Bij wijziging van het BBV in 2017 is bepaald, dat de overhead centraal verantwoord moet worden en niet meer mag worden door verdeeld naar de diverse programma's c.q. producten. De kosten van overhead worden in onze begroting op programma 1 Bestuur en ondersteuning opgenomen.
Bij de berekening van de tarieven mogen de kosten van overhead wel worden meegenomen. In de Financiële verordening art 212 is bepaald, dat we een vast bedrag per FTE aan overhead bepalen. Het bedrag voor de overhead is voor 2023 berekend op € 61.287 per FTE (=1.440 productieve uren).

De belastingen, heffingen en retributies van de gemeente

Onroerende-zaakbelastingen
De hoogte van de onroerende-zaakbelastingen is een combinatie van de waarde in het economische verkeer van een pand en het vastgestelde tarief. De waarde van alle onroerende zaken wordt jaarlijks vastgesteld. De onroerende-zaakbelastingen bestaan uit een "eigenarenbelasting" voor woningen en een "eigenarenbelasting" en "gebruikersbelasting" voor niet-woningen.

Het percentage leegstand ten opzichte van het totaal aantal beschikte objecten bedraagt:

Soort object:	per 1 januari 2022:		per 1 juli 2022:	
Woningen	3,5%	(= 1.076 van de 30.505 woningen)	3,2%	(= 976 van de 30.628 woningen)
Niet-woningen	18,0%	(= 453 van de 2.484 niet-woningen)	17%	(= 424 van de 2.484 niet-woningen).

De grondslag van de OZB voor het jaar 2023 is de waarde van onroerende zaken op 1 januari van het peiljaar 2022. Op basis van het rapport van de Waarderingskamer komt de gemiddelde waardeontwikkeling tussen 1 januari 2021 en 1 januari 2022, voor het opleggen van de aanslagen per 1-1-2023 uit op: een stijging van 8,05% voor woningen en een stijging van 5,37% voor niet-woningen. In deze laatste categorie zijn met name de waarden van winkels en horeca gedaald ten gevolge van de beperkingen in het gebruik door corona maatregelen.

Op dit moment is nog niet duidelijk of de uiteindelijke opbrengst in lijn met de raming zal zijn. Er lopen nog een aantal bezwaren, zodat pas bij de jaarrekening 2022 inzicht zal bestaan hoe hoog de daadwerkelijke opbrengst is.
Voor de begroting 2023 wordt er vooralsnog van uitgegaan dat er geen dusdanige corona maatregelen zullen gaan gelden dat hierdoor de waarden nog worden beïnvloed.
Rekening houdend met de opbrengst 2022 bij de woningen en niet-woningen wordt voor 2023 een opbrengst begroot van bedrag ad € 8.102.000 voor de woningen en € 9.010.000 voor de niet woningen.

In 2019 is de macronorm voor de totale OZB-opbrengsten in Nederland voor de laatste keer toegepast. Hiervoor in de plaats is een benchmark op basis van de vergelijking van OZB, riool- en afvalstoffenheffing gekomen. Het resultaat staat per provincie in de COELO-atlas 2022. Deze vergelijking neemt Bergen op Zoom sinds een aantal jaren al op bij het onderdeel woonlasten.

Voor 2023 zullen de volgende correcties van het tarief plaatsvinden:

- waarde ontwikkeling
- inflatie met 3% voor woningen en niet-woningen.

Precariobelasting

De precariobelasting is een belasting op het hebben van een terras op voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. Voor het jaar 2023 wordt ervan uitgegaan dat er geen corona beperkingen meer zullen gaan gelden voor het gebruik van de terrassen. In een bijeenkomst met belanghebbenden is toegezegd dat de gemeente de huidige situatie rond de terrassen gedoogd tot het moment dat er in 2023 een nieuw terrassenbeleid is vastgesteld.

Opbrengst: € 192.000

Toeristen- en watertoeristenbelasting

De toeristenbelasting is een algemene belasting voor het houden van verblijf met overnachting tegen een vergoeding door niet ingezetenen. De opbrengst van de toeristenbelasting is afhankelijk van het aantal overnachtingen in de gemeente waaronder die van arbeidsmigranten, zodat de opbrengst kan fluctueren. Economische ontwikkelingen kunnen zorgen voor een lagere of hogere opbrengst.
Voor het jaar 2023 wordt ervan uitgegaan dat er geen sprake zal zijn van een minder aantal overnachtingen door corona beperkingen.

Opbrengst toeristenbelasting: € 563.000

Bijdrage Bedrijven investeringszone (BIZ)

Voor het Centrum van Bergen op Zoom wordt door Sterck een onderzoek gedaan of dit gebied kan worden aangewezen als Bedrijven Investeringszone, waar een BIZ-bijdrage wordt geheven. De bijdrage wordt geheven van de gebruikers van de in dit gebied gelegen belastingobjecten. De hoogte van de bijdrage beloopt een bij verordening vastgesteld bedrag per belastingobject en hier wordt geen inflatie op toegepast. De totale opbrengst, minus de perceptiekosten en oninbaar etc., wordt door de gemeente uitgekeerd aan STERCK ten behoeve van het ondernemersfonds, daarom wordt de BIZ verder niet in het overzicht opgenomen.

Op het moment van opstellen van deze begroting is er nog geen nieuwe BIZ-verordening vastgesteld. We verwachten deze verordening nog in 2022 aan de raad ter vaststelling aan te bieden als het onderzoek van Sterck op voldoende draagvlak van de ondernemers kan rekenen.

Opbrengst bruto: Er is nog niet bekend wat de eventuele opbrengst wordt voor het BIZ-gebied, welke overigens minus de perceptiekosten aan de ondernemersvereniging wordt uitgekeerd.

Rioolheffing

De rioolheffing is een heffing om het beheer en het onderhoud van het gemeentelijk rioolstelsel te bekostigen. Uitgangspunt bij deze heffing is dat de tarieven kostendekkend zijn. De stijging van de rioolbelasting is dus afhankelijk van de ontwikkeling van de kosten. Voor het beheer en onderhoud op de lange termijn is een gemeentelijk rioleringsplan (GRP 2020-2023) opgesteld, waarin o.a. de kosten zijn opgenomen die door middel van een rioolbelasting moeten worden gedekt. Met het huidige lastenpatroon en de stand voorziening, is besloten bij het vaststellen van het GRP om de heffing voor de planperiode (GRP 2020-2023) structureel te laten stijgen met 2,9% exclusief de inflatie.

Op dit moment wordt er een waterscan uitgevoerd om te komen tot een circulair watersysteem Theodorushaven. Met als doel het waterverbruik op Noordland zoveel mogelijk te verminderen. Het watersysteem staat fors onder druk, wat leidt tot simpelweg noodzaak tot verandering. Door toenemende (drink)watervraag door bevolkingsgroei, economische groei en klimaatverandering. Drinkwater wordt in Brabant geproduceerd vanuit grondwater. Grondwater is als bron niet meer onbeperkt. Er is een groeiende vraag naar water, zowel jaarrond als hogere piekvraag. In de rioolheffing bedraagt het belaste waterverbruik momenteel 3,2mln m³ per jaar, goed voor € 2 mln. aan rioolopbrengsten. De omvang van de waterbesparing op Noordland is op dit moment nog niet in te schatten, maar kan grote gevolgen hebben voor de rioolheffing.

Mede door deze onzekerheid wordt de rioolheffing dit jaar met de inflatie van 3% verhoogd. Dit om te voorkomen dat in de toekomst bij enige waterbesparing op Noordland de rioolering extra verhoogd moet worden. Het tarief rioolheffing komt met een verhoging van 3,0% uit op € 351,43 per aansluiting. In samenhang met een actualisatie van het VGRP voor de komende jaren zal besloten worden welke wijzigingen de model rioolheffing verordening voor Bergen op Zoom in 2023/2024 zal ondergaan ten gevolge van de implementatie van riool- en waterzorgheffing.

Tarieven Rioolheffing

	2019	2020	2021	2022	2023
Tarief	€ 320,58	€ 329,88	€ 335,82	€ 341,19	€ 351,43*
Tarief 1.000m³, per m³	€ 0,45	€ 0,55	€ 0,65	€ 0,75	€ 0,85

*) Het tarief 2022 is onder voorbehoud van de vaststelling van de belastingverordening 2022 in de Raad van december 2021.

Kosten	**2023**
Kosten taakveld(en)	€ 4.806.000
Kapitaallasten	€ 5.596.000
Opslag externe rente	€ -115.000
Kwijtschelding	€ 900.000
Overhead (12,56 fte)	€ 770.000
BTW-compensatiefonds	€ 1.836.000
Totale kosten	**€ 13.793.000**
Opbrengst heffing	€ 13.793.000
Dekkingspercentage	100%

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een heffing om het ophalen en verwerken van de huishoudelijke afvalstoffen te bekostigen. Uitgangspunt bij deze heffing is dat de tarieven kostendekkend zijn. De stijging of daling van de afvalstoffenheffing is mede afhankelijk van de ontwikkeling van de kosten. Bij deze heffing wordt voor het restafval een tariefdifferentiatie toegepast (per inworp in de ondergrondse container, per lediging van een grote of van een mini container). Het aantal adressen voor de afvalstoffenheffing bedroeg per medio 2022 in totaal 30.832 stuks.

Saver heeft aangegeven dat de tarieven van 2023 geïndexeerd worden met 6,2%.

Aangezien bij Huishoudelijk Afval de werkelijke kosten in rekening worden gebracht via de Afvalstoffenheffing zijn de budgetten waar kosten van Saver onder vallen ook geïndexeerd met 6,2 % of worden de kosten op basis van prognoses 2022 door vertaald naar 2023.
Op de andere kosten is de gemeentelijke indexering van 3% toegepast dan wel de werkelijke doorberekeningen zoals bijvoorbeeld bij kwijtscheldingen.

Volgens opgave BWB was gemiddeld aantal ledigingen van de 240 liter container in 2020 15,7 en 2021 16,4. We gaan er voor 2023 van uit dat het gemiddeld aantal ledigingen weer daalt tot voor 2020, nl 13,6 ledigingen. Het tarief komt daarmee voor een 240l-container uit op € 331,80. Dit is 3,1% hoger dan in 2022.

Tarief Afvalstoffenheffing

	2019	2020	2021	2022	2023
Vast bedrag	€ 217,02	€ 220,71	€ 229,31	€ 234,84	€234,84*
Per lediging 240 liter container	€ 5,30	€ 6,05	€ 6,28	€ 6,40	€ 7,13*
Per lediging 140 liter container	€ 3,09	€ 3,53	€ 3,67	€ 3,73	€ 4,16*
Per inworp 60 liter trommel	€ 0,76	€ 0,87	€ 0,90	€ 0,91	€ 1,02*

*) Het tarief 2023 is onder voorbehoud van de vaststelling van de belastingverordening 2023 in de Raad van december 2022.

Kosten	**2022**
Kosten taakveld(en)	€ 8.292.000
Kwijtschelding	€ 725.000
Overhead (1 fte)	€ 61.000
BTW-compensatiefonds	€ 1.200.000
Totale kosten	**€ 10.278.000**
Opbrengst heffing	€ 9.398.000
Onttrekking voorziening	€ 110.000
Opbrengst monostromen	€ 770.000
Dekkingspercentage	100%

Havengeld, kadegeld en liggeld

Deze retributie wordt geheven van vaartuigen die gebruik maken van voorzieningen in of langs de Theodorushaven. In de regel wordt het havengeld geheven van de kapitein, de schipper, de reder of de eigenaar van het vaartuig.

Kosten	**2023**
Kosten taakveld(en)	€ 2.056.000
Overhead (3 fte)	€ 184.000
Totale kosten	**€ 2.240.000**
Opbrengst heffing	€ 473.000
Dekkingspercentage	21%

Marktgeld

Deze retributie wordt geheven voor het recht voor het innemen van een standplaats op de weekmarkt. Dit wordt geheven van de vergunninghouder.

De weekmarkt is in 2022 in stand gehouden met als uitgangspunt kostenneutraal. Dit doen we door de weekmarkt toekomstbestendig te maken. Hiervoor is in 2021 een onderzoek gestart om de weekmarkt vernieuwend te organiseren. Dit onderzoek is in 2022 afgerond met een verbetering van inkomsten, samenwerking en geeft een toegevoegde waarde

aan de binnenstad. In participatie werken de marktondernemers samen met winkeliers, horecaondernemers en bewoners voor behoud van de weekmarkt en een gezamenlijk belang voor een vitale binnenstad.

Kosten		**2023**
Kosten taakveld(en)	€	34.000
Overhead (0 fte)	€	0
Totale kosten	**€**	**34.000**
Opbrengst heffing	€	29.000
Dekkingspercentage		84%

Lijkbezorgingsrechten
Deze retributie wordt geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor verleende diensten in verband met de begraafplaats.

Kosten		**2023**
Kosten taakveld(en)	€	72.000
Overhead (0 fte)	€	0
Totale kosten	**€**	**72.000**
Opbrengst heffing	€	33.000
Dekkingspercentage		46%

Parkeerbelastingen
Deze belasting wordt geheven voor het gedurende een aaneengesloten periode laten staan van een voertuig binnen de gemeente op een aangewezen plaats, wijze en tijdstip. De belasting wordt geheven van degene die het voertuig heeft laten staan of de houder van het voertuig of degene die de vergunning heeft aangevraagd. Voor 2023 staat de indexatie van de straat parkeertarieven op de planning (conform afspraak 1x per 4 jaar). De afgelopen 2 jaar zijn wij geconfronteerd met een hogere indexaties en ook voor de komende 2 jaar lijken de indexaties hoger te zijn dan gebruikt worden voor de gemeentelijke begroting. Voor de nieuwe parkeertarieven wordt een afwijkende index gebruikt later in de parkeerbelastingverordening.

Op basis van de huidige aantallen parkeerders in onze parkeergarages blijkt het aantal structureel lager te zijn dan voor Covid-19 (zo'n 40%).

Opbrengsten € 4.505.000

Leges Omgevingsvergunningen
Gemeenten zijn verantwoordelijk voor een groot aantal taken. Een deel van deze taken wordt in de vorm van een dienst door bewoners of bedrijven individueel afgenomen. Om gemeenten tegemoet te komen in de kosten die zijn gerelateerd aan deze taken, betalen afnemers van gemeentelijke diensten leges. In de regel gaat het hierbij om het verstrekken van documenten of het verlenen van vergunningen. Leges behoren tot de retributies en worden geheven voor het in behandeling nemen van de aanvraag en worden geheven van de aanvrager. Ook als de aanvraag niet leidt tot een positief resultaat moeten leges worden betaald.

De invoering van de omgevingswet is voorzien per 1 januari 2023, in november 2022 zal de 1e Kamer hierover naar verwachting een definitief besluit nemen. Het wel of niet in werking treden van de wet per 1 januari 2023 is van invloed op de legesverordening die in december 2022 door de raad wordt vastgesteld.

Kosten		**2023**
Kosten taakveld(en)	€	1.385.000
Overhead (9,2 fte)	€	564.000
Totale kosten	**€**	**1.949.000**
Opbrengst heffing	€	984.000
Dekkingspercentage		51%

Leges Publiekszaken
Opbrengsten € 1.285.000

Reisdocumenten voor inwoners gemeente Bergen op Zoom
Vanaf 2019 is er sprake geweest van een sterke daling in het aantal aanvragen van paspoorten en identiteitskaarten (reisdocumenten-dip). Vanaf 2024 herstelt het aantal vragen zich weer tot 2029. Dit patroon van piek- en dal-jaren wordt veroorzaakt doordat in 2014 de geldigheidsduur voor paspoorten en identiteitskaarten voor personen van 18 jaar en ouder is verlengd van vijf naar tien jaar. Vanaf 2024 zal er een verdubbeling in aantal aanvragen plaatsvinden t.o.v. het jaar 2021. In Q4 2023 gaan we deze effecten al merken omdat er altijd inwoners zijn die ver voor verloop einddatum van het reisdocument een aanvraag indienen. Als gevolg van deze piek zullen de inkomsten voor Publieksdiensten vanaf eind 2023 toenemen.

De extra capaciteit die voor de afwikkeling van de extra reisdocumenten nodig is wordt in kaart gebracht. Bij het beleidskader 2024 zal de extra benodigde capaciteit als de extra opbrengst leges reisdocumenten worden meegenomen.

Reisdocumenten Loket Niet-Ingezetene
Ook hier is sprake van de eerdergenoemde reisdocumenten-piek. Anders dan bij de reisdocumenten voor eigen inwoners weten we vooraf niet hoeveel reisdocumenten er gaan verlopen. We hebben geen invloed of Nederlanders die in het buitenland wonen van onze balie gebruik maken of van andere grensgemeenten om het reisdocument te vernieuwen.

Rijbewijzen
Ook bij de aanvraag van rijbewijzen zien we een cyclus van piek en daljaren. Omdat vanaf 1 oktober 1986 de geldigheid van het rijbewijs van 5 jaar naar 10 jaar is gegaan, krijg je steeds te maken met twee verschillende periodes van 5 jaar. In de eerste periode van 5 jaar worden er minder rijbewijzen afgegeven en in de tweede periode van 5 jaar worden er veel meer rijbewijzen afgegeven. Sinds oktober 2021 is de daling gestart en die cyclus loopt tot oktober 2026. In het jaar 2023 zal er naar verwachting van de RDW ongeveer net zo veel rijbewijzen vernieuwd worden als in het jaar 2022.

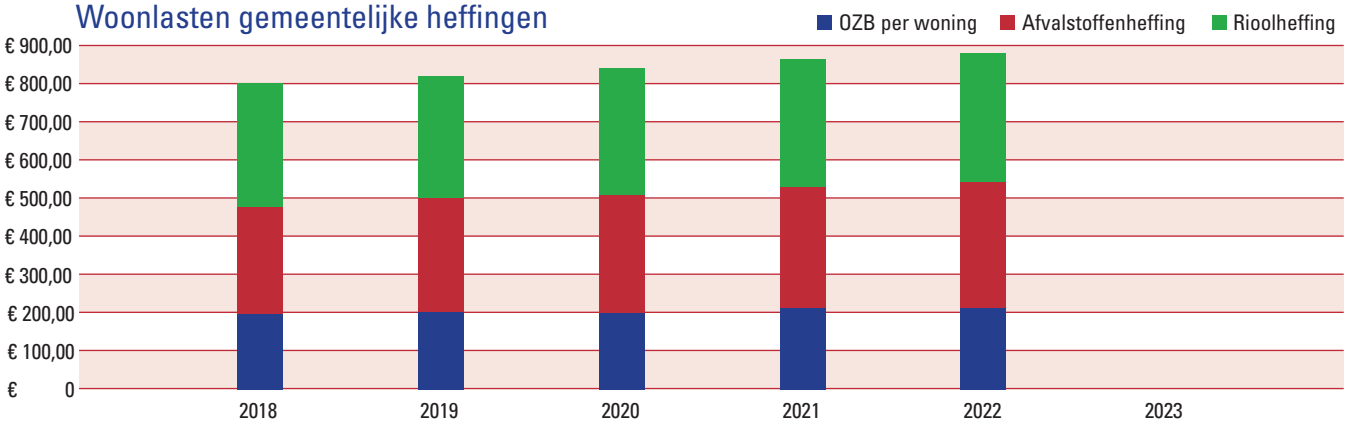
Kruissubsidiëring leges
Net als bij alle andere retributies mogen de baten de lasten niet overstijgen, doch bij de leges gaat het om een groot aantal soorten van dienstverlening gebundeld in één belastingverordening. Omdat breed wordt gevoeld dat kruissubsidiëring tussen dienstverlening van volstrekt verschillende aard onwenselijk is, heeft de VNG de modelverordening onderverdeeld in drie titels. Algemene dienstverlening, dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving en dienstverlening vallend onder de Europese Dienstenrichtlijn. De Bergen op Zoomse legesverordening is naar dit model ingedeeld. Kruissubsidie tussen deze titels is ongewenst, maar niet verboden.

Zolang het kruissubsidiëring tussen hoofdstukken betreft, blijkt de mate van kruissubsidiëring al uit de kostenopstelling. Ook hier geldt dat de gemeente de reden van de kruissubsidie moet vermelden. Het impliceert niet dat er sprake moet zijn van een rechtvaardigingsgrond. Kruissubsidiëring is en blijft toegestaan.

Woonlasten en aanduiding lokale lastendruk
Onder de woonlasten wordt verstaan het gemiddelde bedrag dat een huishouden in Bergen op Zoom betaalt aan OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing. Uit het navolgende overzicht blijkt het verloop van de belastingdruk per (eigen) woning in de gemeente Bergen op Zoom over een reeks van jaren:

Woonlasten Bergen op Zoom	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OZB per woning	€ 197,97	€ 201,40	€ 204,87	€ 213,61	€ 217,11	€ 223,71*
Afvalstoffenheffing	€ 284,86	€ 297,85	€ 302,99	€ 314,70	€ 321,88	€ 331,80*
Rioolheffing	€ 313,07	€ 320,58	€ 329,88	€ 335,82	€ 341,19	€ 351,43*
Woonlasten gemeentelijke heffingen	€ 795,90	€ 819,83	€ 837,74	€ 864,13	€ 880,18	€ 906,94*
	€ 287,50	€ 284,86	€ 297,85	€ 302,99	€ 314,70	*
Gemiddelde woningwaarde (incl. garageboxen)	€ 308,75	€ 313,07	€ 320,58	€ 329,88	€ 335,82	€ 341,19*
OZB-tarief woningen (% van de WOZ-waarde)	€ 790,92	€ 795,90	€ 819,83	€ 837,74	€ 864,13	*

* Deze gegevens zijn pas definitief bekend na het vaststellen van de belastingvoorstellen door de Raad in december 2022.

Woonlasten (vergelijking met andere gemeenten en landelijk gemiddelde)

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) geeft sinds 1997 met de "Atlas van de lokale lasten" inzicht in de woonlasten per gemeente en de posities die de gemeenten ten opzichte van elkaar innemen in Nederland. Hierbij geldt dat nummer 1 Rijssen-Holten de goedkoopste gemeente is en nummer 344 Bloemendaal de duurste met woonlasten ad € 667 en € 1.736. In de atlas 2022 neemt Bergen op Zoom de 237e plaats in op basis van de woonlasten zoals COELO deze berekend. In 2021 nam Bergen op Zoom de 271e plaats in en waren de woonlasten in 2022 € 59 hoger dan de landelijk gemiddelde woonlasten. Overigens liggen de woonlasten van 65% van alle gemeenten tussen € 800 en € 1.000, terwijl de landelijk gemiddelde woonlasten € 904 bedragen.

Wat betreft de omringende gemeenten bedragen de woonlasten als volgt (op basis van COELO-norm 2022):

Gemeente	Gemiddelde woonlasten	Rangnr. Coelo
Tholen	€ 792	39
Etten-Leur	€ 816	58
Woensdrecht	€ 821	64
Breda	€ 816	109
Rucphen	€ 867	113
Oosterhout	€ 868	118
Moerdijk	€ 869	119
Halderberge	€ 877	131
Steenbergen	€ 901	157
Roosendaal	€ 938	209
Loon op Zand	€ 952	226
Bergen op Zoom	€ 963	237
Zundert	€ 1.078	313

De geraamde inkomsten (kerncijfers)

De navolgende tabel geeft inzicht in de begrote opbrengsten van de fiscale heffingen die over het belastingjaar 2023 in de gemeente Bergen op Zoom toepassing zullen vinden (bedragen * €1.000 en exclusief BIZ).

Belastingsoort		**Opbrengst 2023**
Onroerende-zaakbelastingen:		
• Gebruikersheffing niet woningen	3.531	
• Eigenarenheffing woningen	5.479	
• Eigenarenheffing niet woningen	8.102	
		17.112
Toeristenbelastingen		563
Precariorechten		192
Leges		
• Omgevingsvergunningen	984	
• Publiekszaken	1.285	
• Overig	0	
		2.269
Parkeerbelastingen (inclusief leges en boetes exclusief privaatrechtelijke vergoedingen)		4.505
Haven- en kadegelden		473
Marktgelden		29
Reinigingsrechten/afvalstoffenheffing		9.398
Rioolheffing		13.793
Lijkbezorgingsrechten		33
Totaal		**48.367**

Omschrijving indicator	**Gemiddeld Landelijk***	**BoZ 2021**	**BoZ 2022***	**Bron**
OZB-tarief woningen	0,0978%	0,0983%	0,0926%	COELO
Afvalstoffenheffing meerpersoonshuishouden	317,00	314,70	321,88	COELO
Rioolheffing meerpersoonshuishouden	207,00	335,82	341,19	COELO
Woonlasten meerpersoonshuishouden	904,00	864,13	880,18	COELO

* Gegevens over 2022, de gegevens m.b.t. het jaar 2023 zijn pas bekend na het vaststellen van de belastingvoorstellen door de Raad in december 2022.

16. Kwijtscheldingsbeleid

Het kwijtscheldingsbeleid is een belangrijk instrument van de gemeente om armoede te bestrijden. Het beleid van het college is erop gericht om de laagste inkomens zoveel mogelijk te ontzien, waarbij wordt uitgegaan van zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. Kwijtschelding van betaling van gemeentelijke heffingen wordt op dit moment uitsluitend verleend ter zake van onroerendezaakbelastingen, de rioolheffing en een deel van de afvalstoffenheffing.

Bij het berekenen van de betalingscapaciteit gaat de gemeente uit van de zgn. 100% norm. In de praktijk betekent dit, dat huishoudens zonder eigen vermogen en een inkomen niet hoger dan de bijstandsnorm, voor volledige kwijtschelding in aanmerking komen. De invorderingsambtenaar beslist op een kwijtscheldingsverzoek. In een aantal situaties wordt de kwijtschelding ambtshalve verleend of kan worden volstaan met een verkorte procedure. Omdat de uitvoering van de belastingwerkzaamheden is opgedragen aan de GR Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB), kan tegen de beslissing van de invorderingsambtenaar administratief beroep ingesteld worden bij het Dagelijks Bestuur van de BWB.

Per medio 2022 waren er ruim 1.511 verzoeken voor kwijtschelding voor het jaar 2022 ingediend. Via automatische kwijtschelding zijn 1.599 en handmatig 1.088 verzoeken (over 2022 en voorgaande jaren) afgehandeld. Er resteren nog zo'n 423 handmatig af te handelen verzoeken. In totaal is tot op heden voor een bedrag ad € 1.360.000 kwijtschelding verleend, terwijl er voor het jaar 2022 een bedrag ad € 1.665.000 is geraamd. Omdat kwijtschelding voornamelijk betrekking heeft op de afvalstoffen- en rioolheffing ad € 663,00 komt dit neer op een restant budget voor ongeveer 460 kwijtscheldingen, wat daarmee voldoende zou dienen te zijn.

In 2022 zijn er per 30-6 aan kwijtscheldingen verleend: 4.440 voor afvalstoffenheffing/diftar, 2.217 rioolheffing en 3 OZB aanslagen. Ook is 49 keer een medische vrijstelling toegekend voor ledigingen restafval.

Paragraaf 5

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de weerstandscapaciteit. Het berekenen van de weerstandscapaciteit is gebaseerd op de methode van het bureau NAR (Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement). Periodiek zijn de afgelopen jaren de risico's in kaart gebracht en ingevoerd in de database. Een aantal keren per jaar wordt deze exercitie herhaald waarbij reeds ingevoerde risico's opnieuw beoordeeld c.q. bijgesteld worden en nieuwe risico's eventueel toegevoegd worden.

Deze paragraaf is een dwarsdoorsnede van de begroting op het aspect risicobeheersing. Risicomanagement is niet alleen rekenkundig, dat is de reden waarom we in deze paragraaf ook een aantal niet-financiële risico's benoemen. Bij de actualisatie van de risico's wordt per afdeling de lijst doorgenomen met als doel de risico's, ook de niet financiële, zo compleet mogelijk in beeld te krijgen. Daarnaast worden de risico's periodiek in het college van B&W geagendeerd. Resultaat is dat het aantal opgenomen risico's inmiddels 165 bedraagt. Verder wordt risicomanagement geïntegreerd in het portfoliomanagement waarvoor inmiddels ook een traject is opgesteld.

Voor het grondbedrijf wordt een andere werkwijze gevolgd omdat voor dit onderdeel een langetermijnvisie Grondbedrijf is vastgesteld, waarin diverse scenario's aan de orde komen. In de volgende editie van deze paragraaf (jaarrekening 2022) zijn wij voornemens de indeling ervan te vernieuwen.
Uit de totale set van risico's geven wij onderstaande toelichting op de grootste financiële risico's. Daarnaast wordt een opsomming van een aantal niet-financiële risico's gegeven.

Grootste (financiele) risico's

Algemene Uitkering

De omvang van de Algemene Uitkering (AU, gemeentefonds) is voor deze kabinetsperiode vastgezet. De omvang wijzigt alleen nog als gevolg van loon- en prijsstijging. Er wordt deze kabinetsperiode gekeken naar de methode hoe de omvang van de algemene uitkering te bepalen. We voorspellen nu op basis van de meicirculaire forse bijstellingen van de algemene uitkering, maar daarbij komen ook nieuwe taken (ofwel taakmutaties) op de gemeente af. Conclusie is dat er op dit moment veel speelt rond het gemeentefonds, maar het is afwachten wat de gevolgen zijn.

Inflatie-Oekraïne-Energie crisis

Door diverse oorzaken is er sprake van een zeer turbulente tijd waarbij de inflatie op loopt tot wel 10%. Met name de gestegen energieprijzen, mede als gevolg van de oorlog in Oekraïne, zijn daarvan de voornaamste oorzaak. Dat laat zich op veel onderdelen in de gemeentelijke huishouding voelen. Ondanks dat hier op diverse onderdelen op voorgesorteerd is valt niet uit te sluiten dat op bij herziening van contracten we de komende jaren nog voor aanzienlijke prijsstijgingen komen te staat die nu nog niet in beeld zijn. Ditzelfde geldt voor door ons gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen.

Gecombineerd Risico Sociaal Domein

De risico's sociaal domein worden onderverdeeld in een drietal aandachtsgebieden met ieder hun specifieke risico's:

1. **Algemene voorzieningen**
   Taakstelling subsidies
   Op grond van het amendement, vastgesteld bij de 1e begrotingswijziging 2021, dient het college een bezuiniging te realiseren door een ombuiging op de subsidies.
   Het gaat om:
   - € 500.000 in 2022
   - € 1 mln in 2023
   - € 1,5 mln in 2024

   De eerste € 500.000 voor 2022 is gerealiseerd. Deze is naar evenredigheid verdeeld onder de subsidies sociaal domein. Dit kwam neer op een korting van 10,4% per gesubsidieerde partij. In 2022 is het subsidiebeleid aangepast en zijn subsidieplafonds ingesteld op basis van de taakstelling. Dit moet er toe leiden dat de taakstellingen in 2023 en 2024 gerealiseerd worden. Risico is dat de bezuinigstaakstelling op subsidies direct de partijen in het voorliggend veld raakt. Het zal zorgen voor een verschraling van het aanbod of zelfs wegvallen van aanbod. Dit terwijl het aanbod van het voorliggend veld juist hard nodig is om het aantal indicaties maatwerk terug te dringen. Bezuinigen op het voorliggen veld staat daarmee haaks op de transformatie opgave.

2. **Maatwerkvoorzieningen**
Tekorten door open eind financiering

WMO
De aantallen cliënten zijn altijd onzeker. Deze zijn niet vooraf te voorspellen. Zodra cliëntaantallen dalen of stijgen, kan dit gelijk een groot financieel effect hebben. Er zal dan ook altijd rekening gehouden moeten worden met een afwijking van 5% naar boven of beneden.

Er is geen rekening gehouden met stijging van cliëntaantallen ondanks de vergrijzing en de extramuralisering van zorg (het streven om buiten de muren van de instelling gelijkwaardige zorg te bieden). Dit omdat we er door de inzet van maatschappelijke business cases en projecten naar streven dat de kosten niet verder stijgen.

Omdat de tarieven voor de Wmo volgens landelijke regelgeving reëel moeten zijn, is voor huishoudelijke ondersteuning en begeleiding een indexering toegepast die voldoet aan de AMvB reële kostprijs.

Jeugd
Het aantal jeugdigen dat ondersteuning nodig heeft is niet vooraf te voorspellen en zal daarmee altijd onzeker zijn. Zodra het aantal jeugdigen met jeugdhulp stijgt, kan dit grote financiële gevolgen hebben. Er moet dan ook altijd rekening gehouden worden met een afwijking van 5% naar boven of beneden. Bijvoorbeeld bij één extra jeugdige in een hoogcomplex arrangement lopen de kosten op tot 135.000 euro. Tevens werken we met resultaat financiering. De betaling van de 2e 50% van een arrangement is daardoor steeds onzeker doordat er geen einddatum verbonden zit aan deze vorm. De kosten fluctueren hierdoor jaarlijks.

Maatwerkvoorziening Beschermd Wonen
Omdat we als regio sinds 2018 extra worden gecompenseerd voor de uitvoering beschermd wonen, is het de afgelopen jaren slechts éénmaal voorgekomen dat er achteraf door de gemeenten een klein bedrag bijgelegd moest worden. We worden gecompenseerd, omdat onze regio door het huidige verdeelmodel te weinig geld krijgt om het beschermd wonen uit te kunnen voeren. Voor 2022 is de verwachting dat het beschikbare budget toereikend is.

3. **BUIG**
De hoogte van de rijksbijdrage BUIG beweegt mee met de conjunctuur. Dus bij een minder goede economie waardoor meer mensen een beroep doen op de bijstand is het budget voor BUIG ook hoger. Dit geldt ook andersom. Wanneer de instroom in de bijstand lager is en de uitstroom in de bijstand hoger is dan gemiddeld in Nederland, kan een gemeente een voordeel op de rijksbijdrage voor de BUIG hebben. Dat is echter van een aantal factoren afhankelijk, zoals gemeentegrootte en of de gemeente behoort tot de zogenoemde 'voordeelgemeente' op BUIG of juist niet. Daarnaast tellen sinds 2022 de prestaties van de gemeente op het gebied van garantiebanen en beschut werk mee, hoe meer garantiebanen met Loonkostensubsidie ten opzichte van het gemiddelde van alle andere gemeenten, hoe hoger de uitkering BUIG (en andersom). In oktober vóór het betreffende jaar, wordt het voorlopige budget BUIG bekend gemaakt door het Rijk. Vervolgens wordt in mei het nader voorlopige budget BUIG door het Rijk bekend gemaakt. Dit budget is dan meestal bijgesteld, aan de hand van gegevens over onder meer werkloosheid en conjunctuur. Pas in september van het betreffende jaar wordt het definitieve BUIG budget bekend gemaakt. Omdat het rijksbudget BUIG gedurende het jaar bijgesteld wordt, is een prognose over een tekort of overschot niet goed in te schatten.

Tegenvallers in deelname in gemeenschappelijke regelingen
De gemeente neemt deel in diverse gemeenschappelijke regelingen (GR) waar financiële verplichtingen uit voortvloeien. Als deelnemende gemeente aan een GR zijn we immers verplicht om zorg te dragen dat het openbaar lichaam te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen. Wij, als deelnemende gemeente, kunnen aangesproken worden inzake het terugbetalen van deze verplichtingen (de balansrisico's van een GR). Een aantal gemeenschappelijke regelingen bouwen geen eigen vermogen op en vallen bij tegenvallers direct terug op het vermogen van de deelnemende gemeenten. Ervaringen uit het verleden leren dat we hier soms met tegenvallers geconfronteerd worden. Om die reden is dit algemene risico opgenomen.

Rente
De gemeente Bergen op Zoom heeft een bancaire schuld van ruim € 200mln. Jaarlijks moet een gedeelte van de financieringsportefeuille geherfinancierd worden. Oude leningen worden dan vervangen door nieuwe. Dit zal, ondanks de recente stijging van de rente, meestal nog steeds lagere tarieven zijn dan de lopende financiering. Hier hebben we al rekening mee gehouden. Het risico is dat dit een hoger percentage wordt dan nu is voorzien, mocht de rente de komende jaren verder stijgen. Dit zal dan leiden tot hogere rentelasten voor de gemeente dan nu begroot. Omdat het saldo op de rente binnen de begroting ingezet wordt als

algemeen dekkingsmiddel betekenen hogere rentelasten minder begrotingsruimte. Tegelijkertijd is het zo dat een oplopende rente pas geleidelijk tot hogere lasten leidt omdat de rente over haar financieringen (=leningen) voor langere tijd vastliggen.

De afgelopen jaren is ervoor gekozen nieuwe leningen tegen een relatief lange looptijd af te sluiten. Hiermee is het renterisico verder teruggebracht.

Corona / Pandemie
De regering heeft aangegeven dat bij een volgende Corona uitbraak/ pandemie de (financiële) verantwoordelijkheden steeds meer bij burgers en bedrijven komen te liggen. Het licht voor de hand dat dan ook de gemeente niet op dezelfde wijze als voorheen gecompenseerd gaat worden. Denk dan aan extra kosten van ziekteverzuim eigen personeel, maar ook de financiële positie van inwoners en bedrijven.

Uittreding GR ICT WBW / Overgang infrastructuur naar Sogeti
Eind 2021 is de infrastructuur van de gemeente Bergen op Zoom succesvol gescheiden van de andere deelnemende gemeenten in de GR ICT WBW. Het beheer van deze infrastructuur is overgenomen door Sogeti. In september 2022 is grotendeels de overstap gemaakt van deze 'oude' infrastructuur naar nieuwe infrastructuur van Sogeti. Hiermee is een grote stap gezet in de ingebruikname van de nieuwe omgeving. Echter, lopen we nog een financieel risico bij de uittreding van de GR ICT WBW.

Nieuwe Containerterminal wordt niet gerealiseerd
Sinds 2000 is de gemeente druk doende met de verplaatsing van de (tijdelijk) containerterminal aan de Vierlinghweg te Bergen op Zoom naar de "buitendijkse" locatie nabij het Zuidersluispad te Bergen op Zoom. Door de ontstane vertraging in de afgelopen jaren (om verschillende redenen) verwachten wij dat de beoogde ontwikkeling van de buitencontainerterminal met Markiezaat Containerterminal B.V. (onderdeel van Firma H. Esser B.V.) nog circa vijf jaar in beslag zal nemen. Bij de Provincie Noord-Brabant is het vergunningstraject in behandeling. De benodigde gronden zijn juridisch alsook economisch overgedragen aan ontwikkelaar, echter onder de ontbindende voorwaarden dat vergunning verleend wordt én een CEF subsidie toegekend wordt. Tot bedrijfsverplaatsing moet ook rekening gehouden worden met inkomstenderving door het mogelijk ontbinden van de grondovereenkomst alsook het kunnen vervreemden van de huidige locatie (Vierlinghweg 25).

Het niet realiseren van bezuinigingen
De gemeente staat voor een forse bezuinigingsopgave. Door diverse oorzaken kan realisatie daarvan vertraging oplopen of gedeeltelijk tot niet plaatsvinden. Voorbeelden zijn de betrokkenheid en afhankelijkheid van externe partners en de personele capaciteit (zowel in kwantiteit als kwaliteit) om de bezuinigingen tot stand te brengen.

Aantasting vertrouwelijkheid, integriteit of beschikbaarheid informatiesystemen, de informatie daarin of de diensten die er afhankelijk van zijn – we weten niet wat we niet weten
Voor het functioneren en de dienstverlening aan de inwoners gebruikt de gemeente Bergen op Zoom steeds meer gegevens, die we steeds meer uitwisselen en bewerken. Mede als gevolg van de decentralisaties in het sociaal domein heeft de gemeente steeds meer (bijzondere) persoonsgegevens in beheer. Ook wordt steeds meer informatie digitaal opgeslagen en overgedragen en worden systemen en data steeds vaker aan elkaar gekoppeld. Een recente ontwikkeling is het toegenomen thuiswerken.

Dit soort gebeurtenissen wordt steeds groter in aantal en vernuftiger. Niet alleen de kans op deze gebeurtenissen neemt toe, maar ook de impact waarbij gedacht kan worden aan het in geding komen van de bedrijfscontinuïteit, vertrouwelijke gegevens die in verkeerde handen komen, imagoschade, financiële schade (herstelkosten, boetes claims etc.) en ontwrichting van processen met maatschappelijke, economische of sociale gevolgen.

In 2022 wordt de kans op optreden van dit risico verlaagd, onder andere door het overstappen op de infrastructuur van Sogeti. Deze infrastructuur is ingericht conform de maatregelen die in de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) zijn opgenomen. De belangrijkste maatregel die in 2022 getroffen wordt is de aanpassing van het mobile device beleid. Deze aanpassing zorgt ervoor dat de mobiele apparaten en de gegevens op deze apparaten beter beveiligd zijn.

Verborgen zaken in de openbare ruimte
De gemeente Bergen op Zoom kent een aanzienlijk areaal oevers en kades die het nodige onderhoud vergen. Het risico is dat in de onderhoudsplannen onvoldoende middelen zijn gereserveerd, waardoor we geconfronteerd worden met éénmalige extra uitgaven. Als actuele casus kan hierbij genoemd worden de kades van de Noord- en Zuidzijde Haven waar een noodmaatregel is uitgevoerd om een en ander veilig te stellen. Na nader onderzoek en voorbereiding zullen de te verwachten (extra) kosten in beeld worden gebracht.

De kosten van -toekomstig- beheer en onderhoud, zodra projecten zijn afgerond, blijven een aandachtspunt. Uit de periodieke monitoring van de kwaliteit van de openbare ruimte zal moeten blijken of de middelen voldoende zijn om de afspraken met de gemeenteraad over de kwaliteit na te kunnen komen.

Algemene Risico's

Onderstaand de belangrijkste niet financiële risico's:

Kwantitatief en kwalitatief personeelstekort

Als gevolg van het afnemend imago van de gemeente Bergen op Zoom, de beoogde bezuinigingen, de mismatch op de arbeidsmarkt, de fundamentele verandering van vereiste competenties en mentaliteit bestaat het risico dat de gemeente onvoldoende controle heeft over de personeelsplanning door afnemende betrokkenheid, het vertrouwen van medewerkers, een toename van verloop of uitval, het binden van kwalitatief en kwantitatief juiste mensen en de ontwikkeling van medewerkers (waardoor demotivatie of mismatch in vaardigheden, competenties en mentaliteit ontstaat). Dit risico kent ook een financiële component.

Achteruitgang Economie

Een terugval van de economie raakt ook de gemeente Bergen op Zoom. Dit is weliswaar in een aantal financiële risico's ingecalculeerd maar heeft gevolgen op diverse gemeentelijke beleidsvelden. Voorbeelden hiervan zijn de eerdere lockdowns waarbij ingrijpende maatregelen moesten worden genomen vanwege een opleving van het coronavirus, met alle gevolgen van dien. Daarnaast hebben we met een crisis in Oekraïne te maken, met tal van gevolgen die we nu nog niet kunnen overzien.

Tekortschietend Stakeholder/Portfolio management

We hebben nog niet de juiste stappen gezet bij het verbeteren van portfolio management, hierdoor is de kans aanwezig dat de totaalindruk die alle stakeholders – bijvoorbeeld medewerkers, klanten, leveranciers, pers, politiek en de omgeving – hebben van de gemeente Bergen op Zoom in een negatieve spiraal terechtkomt. Mogelijke effecten zijn het op achterstand raken ten opzichte van andere partijen en daardoor missen van kansen, misbruik maken van de situatie waarin de gemeente Bergen op Zoom verkeert of het niet kunnen aantrekken van de juiste mensen.

Kwetsbare groepen in de knel

De dienstverlening van de gemeente Bergen op Zoom staat op verschillende terreinen onder druk. De kans bestaat dat met name – de zorg voor – de kwetsbare burgers verschraalt. Het risico is dat meer inwoners in de knel komen, dat kwetsbare groepen het nog zwaarder krijgen en er minder geld is om te helpen. Meer eenzaamheid bij ouderen, meer mensen met financiële problemen, bedrijven die omvallen. En ook keuzes die de gemeente Bergen op Zoom misschien moet gaan maken bij de Wmo en in de Jeugdzorg.

- Het risico is dat een achterstand ontstaat in het toekennen van indicaties en/of dat indicaties niet binnen de wettelijke termijn worden toegekend bij WMO, doordat bij de uitvoerende medewerkers (bij de toegang) een tekort is aan mensen.
- Het risico is dat de doelgroep die zorg mijdend is in de knel komt, doordat deze niet bediend kan worden hoe wij dat zouden willen.
- De doorontwikkeling en innovatie van het zorglandschap vindt in onvoldoende mate plaats.

Weerstandsvermogen

Conform de methode van het NAR wordt op basis van het risicoprofiel de benodigde weerstandscapaciteit berekend. Deze berekening kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, dat het geheel aan middelen vormt dat aanwezig is om de risico's in financiële zin af te dekken. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen of waar na het treffen van maatregelen nog restrisico's overblijven.

Benodigde Weerstandscapaciteit

Op basis van het risicoprofiel kan de benodigde weerstandscapaciteit worden berekend. Dit geschiedt op basis van een risicosimulatie. Uitgangspunt hierbij is een statistische benadering die ervan uitgaat dat nooit alle risico's zich tegelijkertijd en in maximale omvang voordoen. Door deze benadering kan op een verantwoorde manier minder weerstandscapaciteit worden aangehouden in tegenstelling tot de situatie waarin de optelsom van alle risico's als uitgangspunt wordt genomen.

Wanneer alle risico's zich tegelijk in hun maximale omvang zouden voordoen, is hiermee een bedrag gemoeid van €64 miljoen. Bij een zekerheidspercentage van 90% (waarbij niet alle risico's zich tegelijkertijd voordoen) betekent de uitkomst dat er een bedrag van € 15,2 miljoen benodigd is om de risico's in financiële zin af te dekken. Dit bedrag is gelijk aan de berekening voor de jaarrekening 2021 toen het ook € 15,2 miljoen bedroeg. Aan dit bedrag wordt een bedrag van € 3.75 miljoen toegevoegd, zijnde het risico van het niet realiseren van de bezuinigingen 2023-2026. Met toevoeging van deze € 3.75 miljoen bedraagt de omvang van de risico's begin 2023 €19,0 miljoen. Dit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, teneinde de ratio van het weerstandsvermogen te kunnen bepalen.

Beschikbare Weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit wordt berekend door de algemene reserve af te zetten tegen de risico's. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met stille reserves: meerwaarde van activa die lager dan de marktwaarde zijn gewaardeerd.

Een algemeen kenmerk van stille reserves is dat men er om allerlei redenen niet direct over kan beschikken. Om deze reden worden stille reserves niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

Die Algemene Reserve ziet er als volgt uit:

Omschrijving		Bedrag
Stand Algemene Reserve per 31/12/2022		**57.931.000**
Blokkeringen		
Stedelijke Vernieuwing	-1.832.000	
Grondbedrijf	-3.500.000	
Totaal		**-5.332.000**
Weerstandsvermogen		**52.618.000**

Weerstandsvermogen
Hiervoor is zowel de benodigde als de beschikbare weerstandscapaciteit bepaald. In deze paragraaf wordt een relatie gelegd tussen beiden, om de ratio van het weerstandsvermogen van de gemeente Bergen op Zoom te bepalen en daarover een oordeel te vellen.

Ratio Weerstandsvermogen:	Beschikbare weerstandscapaciteit / Benodigde weerstandscapaciteit	=	€ 52.618.000 / € 18.950.000	= 2,78

Beoordeling weerstandsvermogen
Om de ratio voor het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen wordt gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel die in samenwerking tussen NAR en de Universiteit Twente is opgesteld. De raad heeft zich geconformeerd aan deze waarden.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2	Uitstekend
B	1,4 – 2	Ruim voldoende
C	1 – 1,4	Voldoende
D	0,8 – 1	Matig
E	0,6 – 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

De ratio bedraagt voor de gemeente Bergen op Zoom 2,78. Dit betekent dat de gemeente Bergen op Zoom op dit moment beschikt over een vermogenspositie die gekwalificeerd wordt als "uitstekend" om de risico's in financiële zin af te dekken. Deze geschatte ratio per 31 december 2022 is 1,05 hoger dan de uitkomst bij de Jaarrekening 2021. Dit komt door een aanzienlijk hogere algemene reserve.

Bovenstaand ratio is de stand per 1 januari 2023. Door de geraamde stortingen vanuit exploitatieoverschotten en te verwachten winstnames bij het grondbedrijf zal de Algemene Reserve de komende jaren toenemen waardoor ook de weerstandsratio zal toenemen.

Verloop weerstands-ratio per 1/1

2023	2024	2025	2026
2,78	3,32	4,26	5,27

Kengetallen

In lijn met hetgeen is bepaald door het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording), nemen wij in deze paragraaf ook een vijftal financiële kengetallen op. De kengetallen hebben als doel meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente. De kengetallen hebben geen functie als normeringsinstrument in het kader van het financieel toezicht door de provincie Noord-Brabant, maar zijn voornamelijk bedoeld om de financiële positie inzichtelijker te maken.

Naast de kengetallen in deze paragraaf is er sinds eind 2020 een monitor ontwikkeld (de stresstest) waarin de stand en de verwachte ontwikkeling van deze (en een aantal andere) kengetallen wordt aangegeven. Na een ingrijpende wijziging

(uitwerking focusakkoord, jaarrekening, beleidskader etc.) wordt deze monitor geactualiseerd en gepresenteerd in de auditcommissie. In deze paragraaf presenteren wij de zes wettelijk verplichte kengetallen. Deze vormen overigens ook de basis van de stresstest.

Netto Schuldquote: 79%	netto schulden	€ 208.100.000
	totale baten begroting	€ 264.000.000

Dit netto schuldquote geeft een indicatie hoe de omvang van de schuldenlast en de hiermee gepaard gaande omvang van de rentelasten op de begroting drukken. Deze vertoont een dalende trend van 94% eind 2020 naar 75% eind 2022. Logisch, gezien de verwachte verdere afnamen van de schuld. Toch dient bij deze afname een kanttekening te worden gemaakt. Het beeld wordt namelijk enigszins vertroebeld door de hoogte van de totale baten. Vooral door coronamiddelen zijn de baten dit jaar erg hoog, hetgeen dit kengetal positief beïnvloedt. Te verwachten valt dat de nominale waarde van de schuld de komende jaren verder terugloopt, maar het effect op dit kengetal gedempt wordt doordat ook het begrotingstotaal de komende jaren kleiner zal zijn. Waar we bij de jaarrekening rekenden met een totaal van de bate van 278 mln is dit getal bij de begroting 2023 gezakt naar 264 mln.

Met een netto schuldquote lager dan 90% wordt ruimschoots voldaan aan één van de doelstellingen uit het coalitieakkoord, namelijk: een schuldquote van maximaal 90% in 2026. Die wordt op deze manier aanzienlijk eerder gerealiseerd dan aanvankelijk verwacht.

Netto Schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen: 78%	netto schulden -/- verstrekte leningen	€ 205.430.000
	totale baten begroting	€ 264.000.000

Dit kengetal corrigeert de netto schuldquote voor leningen die de gemeente Bergen op Zoom heeft verstrekt en achten wij prima geschikt voor het duiden van de schuld. In de gemeente Bergen op Zoom zijn deze bedragen relatief beperkt, maar voor de vergelijking met andere gemeenten (waar dit wel aan de orde kan zijn), is het wel van belang. Vervolgens wordt de omvang van de netto schuld gerelateerd aan de omvang van de exploitatie. Op die manier kunnen de lasten van deze schuld (rente en aflossing) in relatie tot de begroting worden gebracht. Het draait bij een blik op de schulden tenslotte om de vraag in hoeverre de lasten als gevolg van de schulden niet te veel begrotingsruimte innemen.

Vooral vanwege het argument dat lasten voortvloeiend uit de schulden gerelateerd worden aan de inkomsten (begrotingstotaal), zijn wij van mening dat de netto schuldquote zich uitstekend leent voor een beoordeling van de schuldenpositie. De VNG heeft hier ook normen voor gedefinieerd: tot 90% groen, 90-130% oranje en > 130% rood. De ontwikkeling van dit kengetal is in lijn met het voorgaande kengetal.

Solvabiliteit: 17,5%	eigen vermogen	€ 60.500.000
	balanstotaal	€ 345.000.000

De ratio geeft inzicht in hoeverre de gemeente Bergen op Zoom aan haar verplichtingen kan voldoen en in staat is tegenvallers op te vangen. Solvabiliteit drukt uit in hoeverre het totale bezit op de balans is belast met schulden en zegt tevens iets over de weerstandscapaciteit en het vermogen om (incidentele) tegenvallers op te vangen. Dit kengetal is in aanzienlijke mate afhankelijk hoe het gemeentelijk bezit gewaardeerd wordt. Daarbij hebben we te maken met de gemeentelijke verslaggevingsregels die overwegend negatief uitpakken voor de solvabiliteit. Bijvoorbeeld het onderscheid tussen investeringen met maatschappelijk of economisch nut, waarbij de eerste categorie voor een lagere waarde kan worden gewaardeerd/geactiveerd dan de aanschafwaarde. Verder is het bij een aantal activasoorten (bijvoorbeeld vastgoed) niet mogelijk deze positief te herwaarderen, maar is afwaardering wel verplicht wanneer daar aanleiding toe is. Dit maakt duidelijk dat bij het begrip solvabiliteit kanttekeningen geplaatst kunnen worden. Dat neemt echter niet weg dat dit kengetal een duidelijke indicator is in hoeverre een gemeente bestand is tegen tegenvallers.

Door de positieve ontwikkeling van de algemene reserve stijgt dit kengetal in hoog tempo van 11% in 2021 naar circa 18% eind 2023. Dit is al hoger dan het streefgetal uit het bestuursakkoord (15%) maar wel lager dan het landelijk gemiddelde van ongeveer 26%. Door de geraamde overschotten in de komende jaren valt te verwachten dat dit kengetal verder zal verbeteren. Ook de winstnames in het grondbedrijf dragen hier aan bij.

Grondexploitatie: 6,5%	totaal alle bouwgronden (wel of niet in exploitatie)	€ 17.375.000
	totale baten	€ 264.000.000

Dit geeft inzicht in hoeverre de waarde van de gronden zich verhouden tot de geraamde baten.

Structurele exploitatieruimte: 1,2%	structurele baten	
	-/- structurele lasten	€ 3.195.000
	totale baten	€ 264.000.000

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Belastingcapaciteit: 107,8	woonlasten per gezin
	woonlasten landelijk gemiddelde

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente Bergen op Zoom zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

In meerjarenperspectief ziet de ontwikkeling van de kengetallene er als volgt uit:

Kengetallen	**Begroting 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**
Netto Schuldquote	77%	75,6%	78,8%	75,3%	70,4%	70,3%
Netto Schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	76%	74,6%	77,8%	74,3%	69,4%	69,4%
Solvabiliteitsrisico	11,6%	16,8%	17,5%	21,7%	26,1%	26,8%
Structurele Exploitatieruimte	2,5%	5%	1,2%	4,5%	6,1%	0,8%
Grondexploitatie	11%	11%	8%	6%	3%	3%
Belastingcapaciteit	109,49	107,96	nnb	nnb	nnb	nnb

Het bestuursakkoord kent en streefwaarde voor de schuldquote van 90% en 15% solvabiliteit. Beiden te bereiken in 2026.

Benadrukt dient te worden dat in voorgaande berekeningen de geraamde begrotingsoverschotten in de periode 2023-2026 volledig zijn meegenomen.

Grondbedrijf

In de Begroting 2023 is het meerjarenprogramma grondbedrijf (MPG) – dat door de raad in 2022 is vastgesteld – verwerkt. Op basis van het MPG bedraagt het risicoprofiel €3,5 miljoen per 1 januari 2023. Dit bedrag is in de Algemene Reserve als blokkering opgenomen. Als nieuwe grondexploitaties worden vastgesteld, heeft dit vanzelfsprekend effect op de hoogte van het risicoprofiel.

De methode om de hoogte van de risico's te bepalen voor de lopende grondexploitaties is gebaseerd op de zogenaamde IFLO+-methode. In deze methode wordt de hoogte van het risico bepaald op basis van de boekwaardes, de nog te realiseren opbrengsten en vanaf 2019 op basis van de nog te maken kosten. Het risicoprofiel wordt op de volgende manier bepaald:

- 10% over de boekwaarde
- 10% over de nog te realiseren opbrengsten
- 5% over nog te maken kosten
- 50% verwachtingswaarde omdat niet alle risico's zich gelijktijdig voor zullen doen.

Kaderstellende documenten voor deze paragraaf

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Nota risicomanagement	2013

Kerncijfers van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Omvang risico's:	€ 19,0 mln
Weerstandscapaciteit:	€ 52,6 mln
Weerstandsratio:	2,78
Risico's Grondbedrijf:	€ 3,5 mln

Paragraaf 6

Financiering

Financiering betreft de wijze waarop de gemeente benodigde geldmiddelen aantrekt en (tijdelijk) overtollige geldmiddelen belegt. De uitvoering van de gemeentelijke financieringsfunctie vindt plaats binnen de kaders zoals gesteld in de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet FIDO). Deze financieringsparagraaf is samen met de financiële verordening en het treasurystatuut, een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen, controleren en verantwoorden van de financieringsfunctie.

Renteontwikkelingen

In bovenstaande grafiek worden de ontwikkelingen van de kapitaalmarkrente (= de zogenaamde lange rente) en de geldmarktrente (= de korte rente) weergegeven. Beide rentes zijn de afgelopen jaren gedaald tot extreem lage niveaus. Sinds 2021 is sprake van een licht stijgende tendens die zich in 2022 versterkt heeft.

De geldmarkrente, vooral bepaald door de herfinancieringsrente van de ECB, toont in 2022 een stijgende lijn. Oorzaak zijn de twee verhogingen van de ECB nadat dit tarief sinds 2016 al op 0% staat. Met name de verhoging begin september van 0,75% is fors. De vraag is in hoeverre er de komende tijd nog meer verhogingen volgen. Gezien de diverse crisissen die momenteel aan de orde zijn (Oekraïne, energieprijzen, inflatie etc.) valt dit moeilijk te voorspellen. De algemene verwachting is dat er nog een aantal renteverhogingen volgen om de inflatie te beteugelen.

De kapitaalmarktrente is minder makkelijk te voorspellen doordat ze afhankelijk is van veel meer factoren. Deze kapitaalmarktrente toonde in 2021 al een lichte stijging maar begon in 2022 pas echt op te lopen van 0% begin januari naar 2% medio september. Een opmerkelijk snelle stijging waarbij er in juli ook nog een tussentijdse dip was van 2% naar 1%. Ondanks de stijging is 2% in historisch perspectief nog steeds een laag percentage.

Het valt niet of nauwelijks te voorspellen hoe dit de komende tijd verder gaat. In ieder geval is het zo dat bij verdere stijging van dit tarief de mogelijkheid aanwezig is dat dit tot problemen leidt in een aantal, vooral Zuid Europese, landen met relatief veel schulden. Dat zal de ECB willen voorkomen.

Een en ander betekent dat de gemeentelijke financiering in 2022 zal kunnen profiteren van, ondanks de stijgingen, nog steeds relatief lage rentes. Tegelijkertijd blijven we benadrukken dat het voorspellen van de rente erg moeilijk is en de praktijk altijd anders uitpakt dan vooraf gedacht.

Ontwikkeling Schuldpositie

De schuldpositie van de gemeente wordt bepaald door de omvang van de opgenomen geldleningen in combinatie met de stand op de rekening-courant.

De schuld die in 2020 piekte op € 261 mln, ultimo 2021 € 249 mln bedroeg en in 2021 verder afnam tot € 230 mln zal naar verwachting eind 2022 verder zijn gedaald tot circa € 210 mln. Hierbij dient in ogenschouw te worden genomen dat de exacte omvang zich niet eenvoudig laat schatten. Dit kan op dagbasis miljoenen schelen door bijvoorbeeld een grote grondtransactie of de betaling van een grote crediteur.

De lagere omvang van de schuld wordt vooral veroorzaakt door, opnieuw, hogere opbrengsten bij het grondbedrijf, lagere investeringen in de algemene dienst en een positief rekeningresultaat.

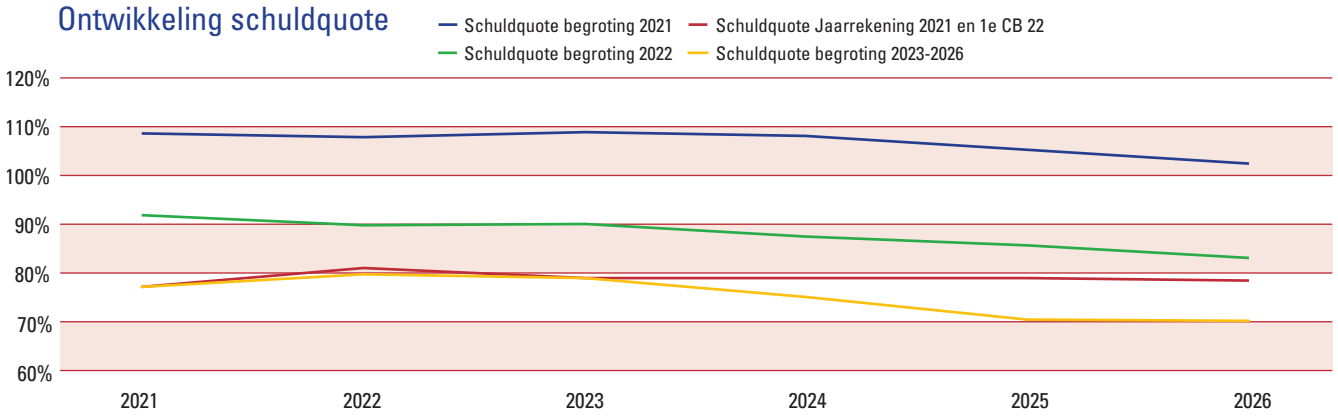
De lagere dan voorziene schuld heeft ook gevolgen voor de netto schuldquote. Deze ontwikkelt zich aanzienlijk beter dan eerder voorzien. Deze schuldquote is niet alleen afhankelijk van de omvang van de schuld maar ook van de omvang van het begrotingstotaal. De schuldquote bedraagt eind 2022 naar schatting circa 79% en daalt de komende jaren naar circa 70% eind 2026. Dit is aanzienlijk lager (=beter) dan de doelstelling uit het bestuursakkoord (90% in 2026).

In onderstaande tabel wordt weergegeven hoe die schuld zich op de diverse onderdelen naar verwachting ontwikkeld. Op een aantal onderdelen een kleine toelichting:

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand 1/1	-248,9	-229,6	-210,3	-208,1	198,7	-185,8
Saldo (investeren/afschrijven) Riolen	-2,2	-0,7	-2,6	-2,5	-2,4	-2,3
Saldo (investeren/afschrijven) Investeringen	-3,7	-1,0	-8,5	-2,4	-3,0	-2,5
Saldo (onttrekkingen/reserveringen) Reserves	2,8	-4,0	-3,0	-1,0	0,0	0,0
Saldo Begroting/rekening	12,8	12,0	3,1	11,8	16,2	2,1
Grondbedrijf	7,0	9,0	14,2	2,5	1,1	1,9
Vastgoed	0,4	7,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Overige mutaties vlottende activa/passiva	2,2	-3,0	-2,0	0,0	0,0	0,0
Netto schuld	**-229,6**	**-210,3**	**-208,1**	**-198,7**	**-185,8**	**-185,6**
Schuldquote	**77,0%**	**79,7%**	**78,8%**	**75,3%**	**70,4%**	**70,3%**

- Bij zowel saldo riolen als saldo investeringen worden de investeringen gesaldeerd met de afschrijvingen. Zijn de investeringen groter dan de afschrijvingen dan neemt de schuld toe.
- De omvang van investeringen bij zowel riolen als overige investeringen is gebaseerd op de omvang van de moeder kredieten.
- Saldo onttrekking/reservering reserves gaat om aanwending(=besteding) van of storten in een reserve of voorziening. Wanneer we een reserve of voorziening aanspreken moet dit gefinancierd worden en leidt dit tot een verhoging van de schuld.
- Bij saldo begroting/rekening is het van belang goed in het oog te houden dat deze begrotingsoverschotten in de jaren vanaf 2023 in aanzienlijke mate bedragen aan de schuldreductie.

Deze tabel is verwerkt in een grafiek met de te verwachten ontwikkeling van de schuldquote afgezet tegen eerdere prognoses hiervan. Via de periodiek geagendeerde stresstest in de auditcommissie is de raad het afgelopen jaar geïnformeerd over de ontwikkeling van dit en andere kengetallen.

Rentelasten

Om een en ander nader toe te lichten vindt u in onderstaande tabel welke rentelasten gemoeid zijn met de schuldenlast, hoeveel die in het verleden waren en wat en hoe die zich de komende jaren zullen ontwikkelingen. We brengen hier de rentelasten op de langlopende geldleningen in beeld. Ongeveer 90% van de financieringsbehoefte wordt via dit soort leningen ingevuld . Het restant wordt gefinancierd met kortlopende leningen waarvan het rentepercentage zich al geruime tijd rond “0” beweegt. Naar verwachting gaat dit percentage de komende tijd wat oplopen maar daar is in onderstaande opstelling nog geen rekening mee gehouden. Normaal gesproken gaat dit om een relatief kleine bedragen die maar zeer beperkt invloed hebben op de in de onderstaande tabel opgenomen percentages in de jaren 2023 tot 2026.

In onderstaande tabel wordt duidelijk dat de rentelasten in de gemeentelijke begroting de afgelopen jaren zijn afgenomen en de komende jaren naar verwachting sterk verder zullen afnemen doordat de omvang van de leningenportefeuille afneemt maar ook doordat relatief dure financieringen geherfinancierd kunnen worden voor leningen met een lager percentage. De mate waarin zal uiteraard afhangen van de ontwikkeling van de rente. Verder is van belang dat niet alleen de gemiddelde te betalen rente (zowel in % als in absolute bedragen) is afgenomen maar de gemiddelde looptijd van de leningen is toegenomen naar ongeveer 10 jaar waardoor ook de renterisico’s zijn verminderd.

Jaar	Omvang Langlopende Schuld	Betaalde Rente	Rente Percentage
2014	200.000.000	7.054.000	3,53%
2015	210.000.000	7.301.000	3,48%
2016	197.000.000	6.766.000	3,43%
2017	193.000.000	6.635.000	3,44%
2018	208.000.000	6.877.000	3,31%
2019	230.000.000	6.857.000	2,98%
2020	241.000.000	6.250.000	2,59%
2021	226.000.000	5.380.000	2,40%
2022	218.000.000	4.891.000	2,24%
2023	193.000.000	4.193.000	2.17%
2024	188.000.000	3.780.000	2,01%
2025	182.600.000	3.614.000	1.98%
2026	177.300.000	3.443.000	1,94%

Renterisiconorm

De wet Fido vereist dat in de financieringsparagraaf van de begroting de zogenaamde renterisiconorm aan de orde komt. Deze is gerelateerd aan het begrotingstotaal en bedraagt 20% van dit begrotingstotaal. In onderstaand overzicht blijkt dat de komende jaren ruimschoots wordt voldaan aan de risiconorm.

Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Begrotingstotaal 2023	264.000	264.000	264.000	264.000
Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	52.800	52.800	52.800	52.800
Aflossingen vaste schuld	42.290	305	10.322	340
Ruimte onder de renterisiconorm	10.510	52.495	42.478	52.460

De aflossingen zullen de komende jaren (deels) geherfinancierd moeten worden door nieuwe leningen. Zoals eerder aangegeven hebben we de afgelopen jaren, gezien de relatief lage rentestand, bij nieuwe financieringen bijna altijd gekozen voor leningen met een looptijd van minimaal 10 jaar teneinde het renterisico te spreiden. Mede hierdoor maar ook door de snel teruggelopen schuld in de afgelopen twee jaar zullen er in 2023 ook leningen worden afgesloten met een kortere looptijd (1 a 3 jaar) teneinde voldoende spreiding te houden in de portefeuille en te voorkomen dat er een situatie van overliquiditeit (meer financiering dan benodigd) optreedt.

Renteschema

In onderstaand overzicht wordt aangegeven hoe het renteresultaat tot stand komt. Zie hiervoor ook de renteomslag in het bijlagenboek.

Renteschema

a.	De externe rentelasten over korte en lange financiering		4.193
	Rentelasten verwacht financieringstekort		702
b.	De externe rentebaten		-/- 0
	Saldo rentelasten en rentebaten		**4.895**
c1.	De rente die aan de grondexploitatie **moet** worden doorberekend	-/- 1.264	
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	-/- 0	
			-/- 1.264
	Aan taakvelden toe te rekenen rente		**3.631**
d1.	Rente over eigen vermogen		-
d2.	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		1.125
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		**4.756**
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-/- 5.940
f.	**Renteresultaat op het taakveld treasury**		**1.184**

Uit bovenstaand schema valt het volgende op te maken:

- De totale rentelasten worden voor 2023 begroot op € 4.895.000
- Een bedrag van € 1.245.000 wordt toegerekend aan de grondexploitaties (2% over boekwaarde). Tegelijkertijd wordt € 1.125.000 rente bijgeschreven op de verliesvoorziening van het grondbedrijf (2,0%).
- Aan overige activa wordt € 5.940.000 toegerekend (2,0%).
- Het saldo van het rentebedrijf bedraagt € 1.184.000 positief. Hiermee wordt voldaan aan de BBV vereiste die stelt dat de toegerekende rente aan investeringen niet meer dan 0,5% mag afwijken dan de rente die de gemeente kwijt is over haar financieringsmiddelen. Zoals aangegeven bij de eerdere bullit rekenen wij aan de investeringen 2% rente

toe. Met een renteresultaat van € 1.184.000 valt dit gehanteerde percentage binnen deze marge van maximaal 0,5% afwijking.
- De komende jaren zal het saldo op het rentebedrijf verder verbeteren doordat relatief dure leningen geherfinancierd kunnen worden tegen lagere tarieven. Daarnaast kan er meer uit eigen middelen (de algemene reserve neemt toe) gefinancierd worden. Dit resultaat wordt enigszins gedempt doordat lagere externe financieringslasten ook inhouden dat er minder rente kan worden doorberekend aan het grondbedrijf en aan het product afvalstoffen omdat deze percentages gelijke tred moeten houden met de dalende financieringsvoet (=de te betalen rente op korte en langlopende leningen) van de gemeente.

EMU Saldo

Conform het BBV dient voortaan ook het begrote EMU saldo opgenomen te worden in deze begroting. Deze kan afgeleid worden uit de geprognosticeerde balans zoals die in de renteomslag (zie bijlagenboek) is opgenomen. Het EMU saldo is gebaseerd op kasbasis. Dit houdt in dat de mutatie op dit saldo overeenkomt met de mutatie in de schuld van de gemeente. Investeringen in (vlottende) activa en aanwending van reserves/voorzieningen (agv negatieve exploitatiesaldi) zorgen voor een negatief saldo. Desinvesteringen, verkopen en afschrijvingen dragen bij aan een positief saldo. De komende jaren ziet deze (positieve) saldi er als volgt uit:

EMU Saldo (bedragen x € 1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Exploitatiesaldo voor mutaties Reserves	2.540	12.483	15.208	2.345
Mutatie (im)materiele vaste activa	-5.154	-2.303	-2.125	-458
Mutatie voorzieningen	-2.273	3.700	1.388	-1.393
Mutatie voorraden (incl bouwgronden)	12.931	1.309	1.139	-32
Verwachte boekwinst op verkopen activa	0	0	0	0
EMU Saldo	**8.044**	**15.549**	**15.610**	**3.248**

Kaderstellende documenten voor dit programma

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Treasurystatuut	2020
Financiële Verordening ex artikel 212	2022

Paragraaf 7

Onderhoud kapitaalgoederen

Openbare ruimte

De openbare ruimte is van ons allemaal en draagt bij aan de diverse functies in het gebruik van de stad. Een goed ingerichte en onderhouden openbare ruimte is een primaire voorwaarde voor een schoon, heel en veilige stad. De inrichting bestaat in hoofdzaak uit kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, groen, speelvoorzieningen, verlichting en openbare gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en de staat van onderhoud waarin zij verkeren is bepalend voor het voorzieningenniveau en voor de jaarlijkse lasten.

Relatie met programma's

Deze paragraaf heeft relatie met programma 3 Beheer openbare ruimte.

Wat hebben we gerealiseerd

Het IBOR-plan 2018-2022 is in december 2017 vastgesteld. Vanaf het pilotjaar 2018 hebben wij ieder jaar de IBOR-monitor weten te verbeteren, waarbij de resultaten zijn besproken met de verantwoordelijke wethouders. IBOR is vanaf start als groot project gedefinieerd. Inmiddels is IBOR volledig geborgd binnen de bedrijfsvoering en het gedachtegoed van de gezamenlijke clusters Beheer & Onderhoud en Buitendienst.

In 2017 heeft de gemeenteraad de gewenste beeldkwaliteit voor de openbare ruimte vastgesteld conform onderstaand schema. In het uitvoeringsjaar 2022 is de ambitie van 2017 naar boven toe bijgeteld voor het thema reiniging bij de invalswegen en recreatiegebieden van C naar B. Voor het jaar 2023 wordt uitgegaan van dezelfde beeldkwaliteit als in 2022. Wel is een extra budget opgenomen om meer aandacht te kunnen geven aan de gedragsbeïnvloeding van de gebruikers van de openbare ruimte. Deze extra inzet zal vooral gericht zijn op het verminderen van zwerfvuil en het terugdringen van de overlast van hondenuitwerpselen.

Onderhoud type	Historische Binnenstad	Bijz. gebieden/ station	Invalswegen	Woongebied	Industrie/ bedrijven	Parken	Recereatie-gebieden	Bossen/ buitengebied
Groen	B	B	B	B	C	B	C	C
Verharding	B	B	B	B	C	B	C	C
Water	B	B	B	B	C	B	C	C
Riolering	B	B	B	B	B	B	B	B
Civiele kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B	B
Meubilair	B	B	B	B	C	B	C	C
Reiniging	B	B	B	B	C	B	B	C

Hierbij gelden voor de vastgestelde beeldkwaliteitsniveaus de volgende onderverdeling van de CROW-beeldkwaliteitsniveaus waarbij A+ staat zeer goed, A voor goed, B voor voldoende en functioneel, C voor matig, en D voor Slecht.

Onze focus ligt momenteel volledig op het verder optimaliseren van onze arealen in de openbare ruimte, waarop onze budgetten mede zijn gebaseerd. Naar aanleiding van gestelde vragen over de juistheid en compleetheid van de areaalgegevens met betrekking tot de kapitaalgoederen heeft een onderzoek plaatsgevonden op het IBOR-areaal. Hieruit zijn een aantal onderdelen naar voren gekomen die wel gereed zijn, maar nog niet volledig opgenomen waren in het te beheren areaal. Dit betreft voornamelijk onderdelen van het Ravelijn, de Waterschans en Fort de Roovere. Gezien de grote hoeveelheid aan data heeft deze uitwerking langer dan gepland op zich laten wachten. De (financiële) gevolgen zullen inzichtelijk worden gemaakt bij de behandeling van het 1e concernbericht 2023. Ook kan dan meer inzicht worden gegeven in het noodzakelijk investeringsvolume.

Projecten
In 2019 is een concept-programmering opgesteld voor de integrale projecten in de openbare ruimte voor de komende tien jaar. Dit vindt plaats op basis van prioritering vanuit de resultaten van de wettelijke technische inspecties die per discipline plaatsvinden. Deze programmering biedt ons de mogelijkheid om in een vroeg stadium overleg te voeren met partners in de openbare ruimte zoals nutsbedrijven en woningbouwverenigingen en of ander projectontwikkelaars. Met als doel zo vroeg mogelijk projecten gezamenlijk te programmeren en vast te leggen in de tijd. Hierdoor moet het mogelijk zijn om meer synergie te behalen door de gezamenlijke investeringen te bundelen. Meer "werk met werk" dus. Mogelijk dat op termijn gekozen kan worden voor één aannemer en één uitvoeringsperiode waardoor ook de maatschappelijke overlast tot een minimum kan worden beperkt. Binnen het project Scheldebalkon worden de eerste ervaringen opgedaan door een gezamenlijke opdracht van de nutsbedrijven en de gemeente Bergen op Zoom.

Om grip te kunnen houden op het volume van de investeringen binnen de gemeente wordt al enkele jaren gebruik gemaakt van de zogenoemde moederkredieten. Gezien de financiële situatie van onze gemeente staat de programmering onder grote druk. Voor de projecten in 2023 verwijzen naar het overzicht van het uitvoeringsplan 2023-2026 in deze begroting.

Naast de investeringen vanuit het moederkrediet "Openbare Ruimte" is bij een groot aantal van bovengenoemde projecten sprake van een bijkomende investering vanuit het product riolering.

Meer jaren onderhoudsplan (MJOP) Theodorushaven
In de afgelopen jaren hebben grote investeringen plaatsgevonden in de Theodorushaven. Het vernieuwen van de brug over de Burgemeester Peterssluis was hierin het sluitstuk. Conform de gemaakte afspraken zou het areaal van de haven na afronding van dit project worden overdragen aan Beheer & Onderhoud. Hiervoor zou door een externe partij een uitgebreid meer-jaren-onderhoudsplan worden uitgewerkt inclusief dossiervorming. Dit traject vergt meer tijd dan aanvankelijk was ingeschat. In 2023 zal een omslag worden opgesteld voor het college, waarin de (financiële) gevolgen in beeld worden gebracht. Aanvullende middelen voor de exploitatie van de haven zullen bij het beleidskader 2024 en het 1e concernbericht 2023 worden aangevraagd.

Riolering
In 2019 is het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2020-2023 vastgesteld. De focus van het nieuwe GRP ligt op het vaststellen van een dekkende rioolheffing zonder dat de voorziening structureel wordt uitgeput. Om het investeringsvolume voor riolering te temporiseren en daarmee ook de lasten voor de burger, is een beleidswijziging opgenomen om over te stappen naar een risico gestuurd beheer.

Gemeentelijk vastgoedbezit
Het gemeentelijke vastgoedbezit wordt onderhouden conform het door de raad in 2020 vastgesteld gemeentelijk meerjaren onderhoudsplan vastgoed. Per pand is er een meerjaren onderhoudsprogramma (MJOP) wat de basis vormt voor het uit te voeren onderhoud in een jaar.

Het actualiseren van de meerjaren onderhoudsplanning (MJOP) is gedaan met betrekking tot de huidige vastgoedportefeuille. Gezien de opdracht uit het Focusakkoord wordt ook gekeken welke gebouwen we kunnen afstoten. Er worden verschillende businesscases uitgewerkt die invloed kunnen hebben op de vastgoedportefeuille. Uitgangspunt is om nog niet vooruit te lopen op eventueel af te stoten gebouwen en daarbij op voorhand al een lager onderhoudsniveau te hanteren. Dit kan namelijk nadelige gevolgen hebben op de verkoopwaarde en bij het niet doorgaan van verkoop resulteren in hogere onderhoudskosten. Op basis van de courantheid van het te verkopen pand wordt rekening gehouden met het uit te voeren onderhoud. We zorgen er daarbij voor dat er geen achterstallig onderhoud ontstaat. Basis uitgangspunt is dat we onze gebouwen onderhouden op conditieniveau 2-3 conform de NEN 2767 normering. Uitzondering op dit niveau zoals op dit moment ook al van toepassing is zijn de monumentale panden, hierbij wordt conditieniveau 1-2 gehanteerd. Deze uitgangspunten zijn gehanteerd bij het opstellen van de meerjarenbegroting met de naam 'Sober en Verantwoord'.

De belangrijkste geplande werkzaamheden voor groot onderhoud vastgoed in 2023 zijn:
- Groot onderhoud Sporthal Tuinwijk (€ 802.000)
- Groot onderhoud Stadskantoor (€ 1.429.626,-)
- Groot onderhoud Gertrudiskerk (€ 690.000,-)
- Groot onderhoud De Maagd (€ 277.000,-)

Buitensport - sportparken
Het beheer en onderhoud van de buitensportvoorzieningen dient gericht te zijn op duurzame instandhouding van de (voldoende) kwaliteit van de voorzieningen. Het beheer en onderhoud bestaat zowel uit het reguliere onderhoud (exploitatie) als uit groot onderhoud. Met ingang van 2020 is de exploitatiebegroting zo ingericht dat voor de bedrijfsvoeringen bewaking vanuit één overzicht gewerkt kan worden. Met betrekking tot het grootonderhoud is voor de jaren 2023 -2026 een MJOP-buitensport opgesteld met een reële planning en is een calculatie gemaakt op basis van de uitgevoerde inspecties. De visuele inspectie is uitgevoerd aan de hand van normen van de NOC*NSF en de betreffende sportbonden. De bedragen die vanuit het MJOP benodigd zijn om het groot onderhoud te bekostigen worden binnen de reguliere exploitatiebegroting opgenomen. Gezien de mogelijke ontwikkelingen vanuit de opgave van het Focusakkoord, waarbij sportvoorzieningen mogelijk worden afgestoten, kiezen we er bewust voor om nu niet te werken met een voorziening met een reikwijdte van 10 jaar. Aan de hand van de meerjaren onderhoudsplanning is een jaarplan opgesteld waarbij de werkzaamheden in beeld worden gebracht die in 2022 in uitvoering worden gebracht. Vervolgens worden de benodigde aanbestedingsvoorbereidingen gedaan en werkzaamheden op de markt gebracht. Naast een programmatische aanpak van het noodzakelijk onderhoud zullen de gegevens er tevens toe leiden dat de werkelijke kosten van onze accommodaties beter in beeld komen zodat in beleidsmatige zin in een vroegtijdig stadium strategische keuzes gemaakt kunnen worden. Ook in relatie tot de uitwerking van het Focusakkoord en/of een kerntakendiscussie zijn inzichten in de exploitatiekosten van buitensportvoorzieningen onontbeerlijk.

De belangrijkste geplande werkzaamheden voor groot onderhoud in 2022 zijn:
4. Sportpark Rozenoord, toplaag natuurgrasveld vervangen
5. Diverse sportparken, vervangen veldinrichting
6. Sportpark De Beek, toplaag natuurgrasveld vervangen

Kaderstellende documenten voor dit programma

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Verkeersplan	2014
Bosbeheerplan	2005
Groenstructuurplan	2006
Integraal Beheerplan Openbare Ruimte	2017
GRP 2020 – 2023	2019
Waterplan	2002
Gemeentelijke Wateropgave	2009

Paragraaf 8

Verbonden partijen

Verbonden partijen betreffen organisaties en instellingen waarin een gemeente zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Met de Nota Verbonden Partijen, zes kaderstellende spelregels, zijn nadere afspraken vastgelegd tot beleidsmatige en financiële aansturing en beheersing van verbonden partijen. De gemeente Bergen op Zoom kent de volgende verbonden partijen:

Gemeenschappelijke regeling	Gemeentelijke vertegenwoordiger	Progr.
Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEGO)	burgemeester	1
GR Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB)	portefeuillehouder	1
GR West-Brabants Archief (WBA)	portefeuillehouder	1
GR Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (GRVR)	burgemeester	2
GR Regio West-Brabant (RWB)	burgemeester	4
GR Programma schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten	portefeuillehouder	5
GR Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt crisiszorg West-Brabant (GIA)	portefeuillehouder	7
GR Openbare Gezondheidszorg West-Brabant (GROGZ)	portefeuillehouder	7
GR Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)	portefeuillehouder	7
GR Werkvoorzieningschap West-Brabant (WVS)	portefeuillehouder	8
GR Intergemeentelijke Sociale Dienst Brabantse Wal	portefeuillehouder	8
GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)	portefeuillehouder	9

Deelnemingen	Gem. vertegenwoordiger	Boekwaarde Deelneming	Progr.
NV Bank Nederlandse Gemeenten	portefeuillehouder	€ 93.178	1
PZEM NV	portefeuillehouder	€ 38.118	1
GBE Aqua NV	portefeuillehouder	€ 5.510	1
Enexis Holding NV (ontstaan uit Essent NV)	portefeuillehouder	€ 1.132	1
Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (ontstaan uit Essent NV)	portefeuillehouder	€ 1	1
Claim Staat Vennootschap BV (ontstaan uit Essent NV)	portefeuillehouder	€ 1	1
Rewin NV	portefeuillehouder	€ 13.613	4
Sportbedrijf Bergen op Zoom BV	portefeuillehouder	€ 100.000	6
SAVER NV	portefeuillehouder	€ 925.712	9
Brabant Water NV	portefeuillehouder	€ 228.849	9
Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV	portefeuillehouder	€ 18.000	10
N.V. Maatschappij ter bevordering Industrievestiging Bergen op Zoom (NV Aangenaam Bergen op Zoom)	portefeuillehouder	€ 405.000	10

Zienswijzen op ontwerpbegrotingen verbonden partijen

Op 23 juni 2022 heeft de behandeling van de verschillende ontwerpbegrotingen verbonden partijen plaatsgevonden. De raad heeft daarbij besloten om ten aanzien van een aantal van deze ontwerpbegrotingen zienswijzen in te dienen. Onderstaand zijn deze zienswijzen opgenomen en voor zover beschikbaar zijn daaraan toegevoegd de reacties van de besturen van de betreffende gemeenschappelijke regelingen.

Zienswijze op de GR Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)

1. De Raad vraagt de RAV om de gemeenten te informeren over de meest geschikte rechtsvorm voor de RAV.
   Reactie RAV: In 2016 werd in opdracht van het Dagelijks Bestuur een onderzoek gedaan naar de optimale rechtsvorm voor de RAV Brabant Midden-West-Noord door Van Benthem & Keulen Advocaten. De opdracht was om te onderzoeken welke rechtsvorm de beste concurrentiepositie zou bieden in het kader van een eventuele Europese aanbesteding van de vergunningen voor ambulancezorg in Nederland. Uit het onderzoek bleek dat een Stichting het meest passend zou zijn. Echter, overgang van de huidige Gemeenschappelijke Regeling naar een Stichting zou forse financiële consequenties met zich meebrengen. Dit betreft zowel de afkoopkosten vanwege de verplichte overgang naar een ander pensioenfonds, als een mogelijke compensatie van de verhoogde pensioenpremie voor werknemers. De resultaten van het onderzoek werden op 5 juli 2017 voorgelegd aan het Algemeen Bestuur, die besloot om dit onderwerp on hold te zetten in afwachting van de nieuwe Wet Ambulancezorg.

   In de vergadering van het Dagelijks Bestuur van 11 november 2020 werd besloten om, kosten en baten afwegend, het advies uit te brengen aan het Algemeen Bestuur om de rechtsvorm van de RAV Brabant MWN niet te wijzigen. Evenwel, kort voor de AB-vergadering van 1 juli 2021 werd door enkele gemeenten de vraag gesteld of het Algemeen Bestuur wel bevoegd is om te beslissen over de rechtsvorm van de RAV, of dat deze bevoegdheid bij de Raden ligt. Het DB RAV besloot om dit uit te laten zoeken door de bedrijfsjurist, en het onderwerp pas terug te laten komen in het Algemeen Bestuur als er duidelijkheid was over dit standpunt. Het AB RAV is hier in haar vergadering van 1 juli 2021 over geïnformeerd. Het advies van onze bedrijfsjurist Capra wees uit dat het AB RAV in ieder geval bevoegd is te besluiten om de rechtsvorm van de RAV NIET te wijzigen. Bij een voorgenomen besluit van het AB RAV om de rechtsvorm WEL te wijzigen, moeten de Raden inderdaad hun akkoord geven.
2. De Raad vraagt de RAV om de gemeenten te informeren over de resultaten van het in 2023 uit te voeren landelijke klantonderzoek door NIVEL en het klanttevredenheidsonderzoek d.m.v. direct contact met de patiënt.
   Reactie RAV: Het klantonderzoek door NIVEL is in mei 2022 gehouden. De resultaten daarvan zijn nog niet bekend, maar worden in het 4e kwartaal van 2022 verwacht. Zodra de resultaten bekend zijn, zullen wij de gemeenten hiervan op de hoogte brengen. Het klanttevredenheidsonderzoek d.m.v. direct contact met de patiënt moet nog ontwikkeld en geïmplementeerd worden. Dit vindt plaats in de vorm van een project, dat begin 2023 zal starten. Ook over de stand van zaken van dit project zullen wij de gemeenten op de hoogte houden via de website en de viermaandelijkse nieuwsbrief.

Zienswijze op de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD)

1. De GGD wordt verzocht om een voorstel te doen in het AB van 7 juli 2022 omtrent besteding van de hierna vermelde bestemmingsreserves, aangezien deze conform financiële richtlijn 3 in besluitvorming opgenomen hadden moeten worden in de ontwerpbegroting en om de raad na de besluitvorming op 20 juli 2022 te informeren over hoe reserves worden ingezet. Het gaat om Bestemmingsreserve Risico plustaken, Uitbraak infectieziektes, Frictiekosten, Monitors, Innovatie infectieziektebestrijding.
   Reactie GGD: In de jaarstukken geeft de GGD inzicht in dotaties en onttrekkingen ten aanzien van alle specifieke bestemmingsreserves. Hieronder volgt een uiteenzetting van de meeste bestemmingsreserves als reactie op uw zienswijze.

   Deel van de bestemmingsreserves zijn technisch van aard doordat deze bijvoorbeeld enkel fungeren als transactie tussen exploitatie en reserve zelf omdat niet elke jaar een uitgave plaatsvindt (reserve monitors). Een aantal onderzoeken wordt om de twee jaar uitgevoerd. Dit doen we door middel van een dotatie vanuit onze exploitatierekening in de reserve monitors waarmee we in 2 jaar tijd sparen om de geplande kosten te kunnen financieren. De bestemmingsreserve Plustaken moet dekking bieden voor financiële tegenvallers in de exploitatie voor de plusproducten. Om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven die aan derden in rekening worden gebracht, maar die niet specifiek besteed hoeven te worden. Minimaliseren van desintegratiekosten bij beëindiging. Deze reserve is gevormd vanuit eerdere voordelen vanuit de exploitatie van de plustaken en dus niet vanuit gemeentelijke bijdragen. Gezien de onzekere tijden voor bijvoorbeeld reizigers is de status van deze bestemmingsreserve weer zeer actueel geworden.

De bestemmingsreserve Innovatie infectieziektebestrijding is een reserve met een specifiek karakter. De GGD heeft een donatie ontvangen ten gunste van innovatie voor de infectieziektebestrijding. Voorwaarden aan de donatie zijn dat deze specifiek hiervoor worden ingezet. In samenspraak met de donateurs is hiervoor een werkwijze ontwikkeld, waarbij een externe onafhankelijke commissie de aanvraag voor deze middelen toetst en beoordeeld. Deze specifieke bestemmingsreserve valt hiermee buiten de invloedssfeer van onze gemeenten. De GGD is zeer verheugd dat zij deze extra middelen hiervoor kan inzetten en de innovatie in de infectieziektebestrijding kan stimuleren.

Tot slot: de bestemmingsreserve uitbraak infectieziektebestrijding is gevormd ten tijde van eerste jaar van Covid met als doel in te zetten op niet voorziene kosten a.g.v. Covid. De kosten a.g.v. Covid zijn vooralsnog gefinancierd en ten laste gekomen van de Covid regeling (VWS). Echter voor 2023 is er vooralsnog geen regeling meer en wij verwachten dat deze regeling op korte termijn afloopt. Wij lopen risico dat we met achterblijvende kosten geconfronteerd worden.

2. De GGD wordt verzocht om in 2023 de raad te informeren over wat het effect is van de vier landelijke Position Papers op de strategische doelen uit de Agenda van de Toekomst.
   Reactie GGD: De GGD heeft kennisgenomen van deze zienswijze. De Position Papers worden meegenomen in de nieuwe meerjarenvisie 2023- 2026 die eind dit jaar wordt vastgesteld. Via de reguliere verantwoording worden de gemeenten hierover geïnformeerd.

3. De raad verwacht dat de GGD in afstemming met de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant en omringende GGD-en werkt aan een robuustere organisatie die het makkelijker maakt om in te spelen op crises. De raad wordt geïnformeerd over de ontwikkelingen hierover en realiseert zich tevens dat punt b hierop van invloed is.
   Reactie GGD: Er wordt op dit moment zowel landelijk als door de GGD gekeken hoe de crisis van de afgelopen jaren effect heeft op de werkwijze van de GGD in de toekomst. Zodra hier mee bekendheid over is en over de effecten hiervan zal dit gedeeld worden met het DB en het AB.

4. De raad geeft de opdracht aan de GGD om in 2022 in samenspraak met deelnemende gemeenten te komen tot een opdracht rondom de inbedding van de bestrijding van het Coronavirus.
   Reactie GGD: Er wordt op dit moment zowel landelijk als door de GGD gekeken hoe de crisis van de afgelopen jaren effect heeft op de werkwijze van de GGD in de toekomst. Zodra hier mee bekendheid over is en de effecten hiervan zal dit gedeeld worden met het DB en het AB.

5. De raad gaat er van uit dat de GGD uiterlijk in het derde kwartaal van 2022 - gezien het risico op een hogere deelnemersbijdrage - een toelichting geeft over de huisvestingsopgave omdat de VRMWB de huur aan de Doornboslaan te Breda (hoofdlocatie GGD West-Brabant) per 1-1-2023 heeft opgezegd.
   Reactie GGD: De GGD zal tijdig met een reactie komen over de effecten van het vertrek van de VRMWB uit het pand aan de Doornboslaan in Breda. Conform contractuele afspraken met de VRMWB (opzegging per maart 2023 en bijbehorende boeteclausule) is er financiële dekking voor geheel 2023. Tegelijkertijd zijn wij ook hier afhankelijk van ontwikkelingen rondom Covid. Plannen van de minister kan grote impact hebben op onze behoefte op aantal vierkante meters.

6. De GGD wordt verzocht om in het AB van 7 juli 2022 met voorstellen te komen hoe de autonome ontwikkelingen binnen de begroting opgevangen kunnen worden zodat de gemeentelijke bijdrage niet of veel beperkter zal stijgen de komende jaren en om de raad na de besluitvorming op 7 juli 2022 hierover te informeren.
   Reactie GGD: Ook bij deze meerjarenbegroting is door de GGD getracht om autonome ontwikkelingen zelfstandig te kunnen absorberen. Voor een aantal ontwikkelingen (exogeen/endogeen) is dit soms haalbaar. Voor merendeel van deze specifieke ontwikkelingen is het helaas niet haalbaar i.v.m. omvang. Met onze gemeenten hebben we afspraken over compensatie van deze autonome ontwikkelingen. Voor autonome ontwikkelingen zoals indexering en CAO worden gemeenten door het Rijk ook gecompenseerd. De omvang van deze noodzakelijke autonome ontwikkelingen zijn van een hoge volume waardoor dit niet te absorberen is in onze beleidsbegroting 2023.

Zienswijze op de GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

1. De OMWB heeft een kosteneffectiviteitsonderzoek uit laten voeren (van goed naar beter). In de ontwerpbegroting 2023 komen er netto €478.000 besparingen bij. Aan de OMWB verzoeken we duidelijkheid te verstrekken over welke maatregelen op welke wijze in de begroting worden verwerkt om deze besparingsmaatregelen te effecturen.
   Reactie OMWB: In de diverse voortgangsrapportages wordt hier nader op ingegaan. De resultaten worden verwerkt in een begrotingswijziging voor 2023.

2. De OMWB geeft in haar ontwerpbegroting aan dat twee aanvullende ontwikkelingen risico's opleveren die nog niet te kwantificeren zijn; de impact van de bevoegdheidsverschuiving VTH-bodemtaken van provincie naar gemeenten en de stijgende inflatie. Aanleiding is om aan te OWWB te vragen om kritisch naar de risicotabel te kijken en of de risico's in voldoende mate zijn meegenomen.
   Reactie OMWB: Deze risicotabel wordt bij ieder P&C document herijkt. De effecten van de inwerkingtreding van de Omgevingswet (incl. bodemtaken) worden dan ook meegenomen op basis van de laatst beschikbaar informatie.
3. Daarnaast vragen we aan de OWMB om een analyse uit te voeren op de gerealiseerde gemiddelde declarabiliteit en wat dit mogelijk voor effect heeft in 2022 en verder met als doel om een zo goed mogelijke norm als uitgangspunt te hebben voor toekomstige begrotingen.
   Reactie OMWB: Dit is onderwerp van onderzoek in het programma van Van Goed Naar Beter.

Financiële en beleidsmatige richtlijnen (=begrotingsrichtlijnen) begrotingen gemeenschappelijke regelingen 2024

Onderstaande richtlijnen zijn regionaal voorbereid. Daar waar dat van toepassing is zijn de aanvullingen vanuit Bergen op Zoom aangegeven.

1. We verwachten van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) dat zij een structureel sluitende meerjarenbegroting 2024-2027 aanbiedt aan de deelnemers. De GR vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting 2024. In de begroting 2024 neemt de GR ook een overzicht op met de bijdragen 2024 t/m 2027 per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het Algemeen Bestuur is besloten.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven.
4. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de GR deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de GR in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan.
5. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting 2024 stijgt maximaal met de geldende CAO indexering en de prijsontwikkeling uit de septembercirculaire 2022 (of een actuelere circulaire). Ook wijzigt de bijdrage wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
6. In de ontwerpbegroting worden de mogelijkheden beschreven om de bijdrage van de deelnemende gemeenten te verminderen, bijvoorbeeld door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven.
7. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De GR kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het Algemeen Bestuur.
8. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de GR de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen.

Geldend voor de BWB, GGD, OMWB, RBL, RWB, VR, WBA, ISD en WVS. Uiteraard kunnen deze algemene financiële richtlijnen ook van toepassing worden verklaard op andere GR'en. De RAV beschikt in dit overzicht over afwijkende financiële richtlijnen. Een en ander is toegelicht bij de RAV.

Hierna volgen de aanvullende financiële en beleidsmatige richtlijnen begroting 2024 per GR.

BWB

Algemene financiële richtlijnen

Richtlijn 3 voor BWB niet van toepassing, de BWB kent nl. geen reserves.

Beleidsmatige richtlijnen begroting 2024 BWB

1. We verwachten van de BWB dat zij -in overleg met de deelnemers- de bestaande kritische prestatie indicatoren (kpi's) beziet op relevantie, deze waar nodig aanscherpt en nieuwe kpi's ontwikkelt. Het doel is om bij de begroting 2024 over een volledige set van kpi's te beschikken, waarover tussen BWB en deelnemers overeenstemming is.
2. De implementatie van het IT-motorblok heeft de afgelopen jaren van de BWB veel inzet gevraagd. In deze periode is het managementinformatiesysteem voor de deelnemers

niet operationeel geweest. Vanwege het belang van managementinfo wordt aan de BWB gevraagd om de management info tool uiterlijk per 1 januari 2023 in de basis operationeel te laten functioneren.

3. De medewerkers zijn het belangrijkste kapitaal van de BWB. Daarom achten de deelnemers het van belang, zeker nu er sprake is van een hoog ziekteverzuim en uitzicht op met pensioen gaan van medewerkers in spilfuncties, dat er uiterlijk per 1 januari 2023 een strategisch personeelsplan beschikbaar komt.

GGD

Beleidsmatige richtlijnen kadernota 2024 GGD West-Brabant

1. De GGD voert in West-Brabant de in de Wet Publieke gezondheid (Wpg) aan de gemeenten opgedragen taken uit. Op onderdelen betreft dit ook taken die vallen onder de Jeugdwet, Omgevingswet, wet op de Kinderopvang en de wet op de Veiligheidsregio's. Leidraad in het handelen van de GGD is het bewaken, beschermen en bevorderen van de publieke gezondheid.
2. De GGD geeft in de kaders en Beleidsbegroting 2024 duidelijk weer op welke wijze invulling gegeven gaat worden aan de in het Meerjarenbeleidskader 2023 – 2026 opgenomen ambities. Daarbij dient u goed notie te nemen van:
   a. De door de VNG uitgebrachte propositie 'De winst van het sociaal domein' (met als uitgangspunten o.a. 'kansengelijkheid' en 'gezond leven makkelijker maken') en het VNG-Koersdocument 'Met daadkracht naar veerkracht'.
   b. De Gezamenlijke gezondheidsambitie 'Vooruitzien naar een Gezonder Nederland' van VNG en de zorgverzekeraars. In West-Brabant bent u bij de regionale uitwerking van deze ambitie partij.
   c. Ontwikkelingen op lokaal niveau, zoals lokale preventieakkoorden en -aanpakken, JOGG en gemeentelijke gezondheidsvisies en – nota's. Samen met gemeenten en lokale partners werkt u hierbij aan de uitwerking en realisering van doelen en ambities.
3. Met behulp van prestatie-indicatoren brengt de GGD de resultaten in beeld die zij bereikt op de diverse door haar uit te voeren taken. Door de noodgedwongen grootschalige inzet vanuit de GGD ter beteugeling van de Coronacrisis heeft het actualiseringstraject van de prestatie-indicatoren vertraging opgelopen. In de loop van 2022 heeft de GGD samen met een ambtelijke werkgroep de optimalisering van deze indicatoren weer ter hand genomen. Wij gaan ervan uit dat de GGD de geactualiseerde indicatoren opneemt in de Beleidsbegroting 2024.
4. In eendrachtige samenwerking met de landelijke overheid, RIVM en GGD GHOR Nederland behoren de GGD' en goed toegerust en voorbereid te zijn op mogelijke oplevingen van COVID-19 dan wel op een door een andere zoönose/virus veroorzaakte gezondheidscrisis. De raad verwacht dat de GGD West-Brabant in afstemming met de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant en omringende GGD'en werkt aan een robuustere organisatie die het makkelijker maakt om snel en adequaat in te spelen op grote crisissituaties in de regio. Wij gaan ervan uit dat u:
   a. In de kaders en daaropvolgende Beleidsbegroting 2024 een beschrijving geeft van hoe deze robuustere organisatie eruit gaat zien.
   b. De raad informeert over de stand van zaken rond de samenwerking tussen de GGD'en in Brabant, Zeeland en Limburg bij door infectieziekten veroorzaakte gezondheidscrises.

OMWB

Beleidsmatige richtlijnen

1. Kijk kritisch naar bestaande werkzaamheden en evalueer deze tijdig. Hanteer bij het opstellen van de begroting het principe nieuwe werkzaamheden voor oud. We vragen de omgevingsdienst hierbij de focus te leggen op het programma collectieve taken (P3). Het beschikbare bedrag op basis van de overeengekomen verdeelsleutel hoort daarbij niet het uitgangspunt te zijn, maar nut en noodzaak van de in programma 3 opgenomen taken en werkzaamheden.
2. De resultaten en uitgangspunten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden transparant verwerkt in de (meerjaren-)begroting. De resultaten worden o.a. vertaal in de begroting door het opnemen van prestatie-indicatoren voor de (primaire) processen.

RAV

Financiële richtlijnen begroting 2024

1. Alleen richtlijn 1 en 7 van algemene financiële richtlijnen zijn van toepassing
2. De financiële richtlijnen wijken bij RAV af van de algemene regionale voorbereide financiële richtlijnen. Dit heeft met de specifieke wijze van financieren van de RAV te maken.

Beleidsmatige richtlijnen

1. De RAV waarborgt onder de nieuwe wet ambulancezorg de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
2. Het Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0 bevat 26 indicatoren waarmee daadwerkelijk het niveau van de geleverde zorg wordt gemeten. Tijdigheid in het spoedvervoer is er hier één van. De indicatoren zijn onderverdeeld in zeven segmenten: Bereikbare en beschikbare

zorg, Patiënt centraal, Veilige zorg, Professionaliteit, Samenwerken, Continue verbeteren en Basis op orde. De RAV informeert de gemeenten hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader.
3. In haar begroting geeft de RAV aan hoe zij de paraatheidsuitbreidingen conform het landelijk referentiekader Spreiding & Beschikbaarheid in 2024 verwacht te realiseren. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A1 ritten niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
4. In haar begroting geeft de RAV aan op welke wijze zij invulling geeft aan de aanbevelingen uit het in 2023 uitgevoerde landelijke klanttevredenheidsonderzoek door NIVEL en het klanttevredenheidsonderzoek door middel van direct contact met de patiënt.

RBL

Beleidsmatige richtlijnen

Geen

RWB

Specifieke financiële richtlijn voor de Regio West-Brabant:

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Beleidsmatige richtlijnen begroting 2024 gemeenschappelijke regelingen Regio West-Brabant

In de begroting 2024 wordt aangegeven:

1. Welke resultaten uit het actieprogramma 2023 – 2027 in 2024 worden gerealiseerd en welke resultaten in de periode 2025-2027 worden beoogd;
2. Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) van de gemeenten worden gevraagd;
3. Op welke wijze de verbinding met onderwijs en bedrijfsleven wordt gelegd bij de uitvoering van het actieprogramma;
4. Of en zo ja op welke manier de transitieopgaven op gebied van bijvoorbeeld circulariteit, klimaat en energie doorwerken in de opgaven uit het actieprogramma.

VR MWB

Aanvullende financiële richtlijnen

1. De GR wordt gevraagd om de begroting op te stellen waarbij separaat inzichtelijk is wat de financiële gevolgen zijn van de diverse onderdelen met minimaal:
   - Indexering
   - Invoering omgevingswet
   - Bezuiniging scenario's
   - Geen herijking maar wijziging van beleid.
2. In de kaderbrief en/of begroting zal een uitgebreide toelichting opgenomen worden over de verdere uitwerking, beleidsmatig en financieel, van de Stichting Risicobeheer.

Beleidsmatige richtlijnen

1. De Veiligheidsregio heeft als taak zorg te dragen voor crisisbeheersing, risicobeheersing, brandweerzorg, bevolkingszorg en geneeskundige hulpverlening bij rampen en crises met als doel gezamenlijk de fysieke veiligheid en maatschappelijke continuïteit in de regio te borgen. Zodoende draagt de veiligheidsregio Midden- en West-Brabant bij aan een veilige omgeving.
2. In het nog op te stellen beleidsplan 2024-2027 zijn actiepunten opgenomen, die uiterlijk in 2027 moeten zijn gerealiseerd. In de kaderbrief 2024 geeft de Veiligheidsregio aan welke actiepunten in 2024 centraal staan. In de begroting geeft de Veiligheidsregio aan op welke wijze deze actiepunten worden ingevuld.
3. Onderdeel controles, toezicht en handhaving
   a. Hoe staat het met de implementatie van het basistakenpakket?
   b. Een algemene rapportage over de bevindingen van de controles (aantallen, overtredingen, opgelegde sancties) met zo mogelijk een differentiatie per gemeente.
4. Verder zijn we benieuwd naar het volgende (deze zaken mogen ook terugkomen als projectvoortgang binnen de Burap):
   a. Voortgang Safety Village (kosten, gebruik, etc.)
   b. Voortgang Risk Factory
   c. Regionaal Coördinatie Centrum : prestaties meldkamer.
5. In de kaderbrief dient aandacht gegeven te worden aan de ontwikkelingen op het gebied van:
   a. Invoering omgevingswet
   b. Energietransitie
6. Verder is er behoefte aan een toelichting op de verdere uitwerking van de " Stichting risicobeheer" en een actualisatie van de nota reserves en voorzieningen.

WBA

Beleidsmatige richtlijnen begroting 2024 West-Brabants Archief

1. De deelnemers worden door het WBA meegenomen en ondersteund bij de consequenties van nieuwe wetgeving en de hieruit voortvloeiende beleidsdocumenten;
2. De deelnemers stellen jaarlijks, in overleg met het WBA, de prioriteiten binnen het uitvoeringsprogramma van de Beleidsvisie WBA;
3. Bij het jaarlijks stellen van prioriteiten binnen het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie WBA, dienen vooraf(!) de

financiële consequenties van die prioriteiten duidelijk te zijn bij de deelnemers.

WVS

Aanvullende financiële richtlijnen WVS-begroting 2024:

1. De op WVS betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2024 opgenomen. WVS zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal.
2. De in de financiële richtlijn 3 bedoelde reserves betreffen uitsluitend de bestemmingsreserves.

Beleidsmatige richtlijnen WVS begroting 2024

1. WVS houdt inzichtelijk welke activiteiten en risico's verbonden zijn aan de afbouw van het huidige SW-bestand in combinatie met de opdrachtportefeuille en stelt maatregelen voor om nadelige financiële gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken.
2. WVS besteedt in de begroting aandacht aan de visie en ambitie rondom de doorontwikkeling van het leerwerkbedrijf. Daarbij verwachten we dat de gemaakte keuzes rond de verschillende PMC's en leerroutes vertaald worden in concrete interne doelstellingen en acties die bijdragen aan het realiseren van de ketensamenwerking.
3. De begroting 2024 van WVS is opgesteld in lijn met de in 2023 te formuleren ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn.

ISD Brabantse Wal

Financiële richtlijnen Begroting 2024

1. We verwachten van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) dat zij een structureel sluitende meerjarenbegroting 2024-2027 aanbiedt aan de deelnemers. De GR vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting 2024. In de begroting 2024 neemt de GR ook een overzicht op met de bijdragen 2024 t/m 2027 per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het Algemeen Bestuur is besloten.
3. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting 2024 stijgt maximaal met de geldende CAO indexering en de prijsontwikkeling uit de septembercirculaire 2022 (of een actuelere circulaire). Ook wijzigt de bijdrage wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
4. In de ontwerpbegroting worden de mogelijkheden beschreven om de bijdrage van de deelnemende gemeenten te verminderen, bijvoorbeeld door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven.
5. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de GR de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen.

Beleidsmatige richtlijnen Begroting 2024

1. De ISD heeft als hoofddoel om uitstroom van werkzoekenden naar regulier betaald werk te realiseren. Daarnaast heeft de ISD als taak om sociale uitsluiting en armoede te voorkomen door middel van (inkomens-)ondersteuning en schuldhulpverlening.
2. De activiteiten van de ISD vormen een keten met de activiteiten in de integrale toegangen van de deelnemende gemeenten en de activiteiten van de WVS en het Werkplein Hart van West Brabant. Dit komt tot uitdrukking in een integrale ketenaanpak.
3. De ISD Brabantse Wal besteedt in de begroting aandacht aan de in de opdracht van de directeur ISD Brabantse Wal opgenomen ontwikkelingen. Deze dienen vertaald te worden in concrete interne doelstellingen en acties.
4. De begroting 2024 van de ISD Brabantse Wal is opgesteld in lijn met de in 2023 te formuleren ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met het Werkplein Hart van West-Brabant en de WVS. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn.
5. De ISD en de WVS werken samen met de deelnemende gemeenten vanuit de vraag van de werkgever aan het versterken van vaardigheden en competenties van werkzoekenden en het ontwikkelen van activiteiten op het gebied van werk of participatie inclusief voor werkzoekenden met een arbeidsbeperking en/of indicatie beschut werken.
6. De ISD participeert aan en in de integrale toegangen van elk van de deelnemende gemeenten alsmede in het Werkgeversservicepunt (WSP) waar het betreft de werkgeversdienstverlening.
7. De gemeenschappelijke regeling wordt geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd en in overeenstemming gebracht met de governancestructuur van de ISD.

Publieke verbonden partijen

Programma 1

Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEGO)

Doel	Op 28 juni 2007 is besloten BENEGO in een gewijzigde vorm te continueren. De doelen die BENEGO nastreeft luiden als volgt: • Het zeer actief verbinden van lokale initiatieven bij zowel Belgische als Nederlandse grensgemeenten met als doel hiervoor substantiële subsidiebijdrages te verwerven onder andere via Interreg; • Het in stand houden van een platformfunctie die minimaal éénmaal per jaar een conferentie belegt voor de deelnemende grensgemeenten en tevens op verzoek van de leden concrete samenwerking c.q. informatie-uitwisseling over grensoverschrijdende actuele thema's actief entameert; • Het in stand houden van de rechtspersoon (GOL).
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten behorend tot het samenwerkingsgebied: Bergen op Zoom, Roosendaal, Rucphen, Woensdrecht en Halderberge. Geen vestigingsplaats, alleen overlegvorm. Deelnemende gemeenten niet behorend tot het samenwerkingsgebied: Alphen-Chaam, Antwerpen, Arendonk, Baarle-Hertog, Baarle-Nassau, Breda, Essen, Etten-Leur, Goirle, Hilvarenbeek, Reusel-De Mierden, Hoogstraten, Kalmthout, Kapellen, Ravels, Tilburg, Turnhout, Wuustwezel, Zundert.
Risico totaal	Jaarlijkse bijdrage van het gemeentelijk belang in grensoverschrijdende projecten
Bestuurlijk belang	Twee leden van het college van B&W, aangewezen door de gemeenteraad, vertegenwoordigen de gemeente in de Algemene Ledenvergadering
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage (opgenomen in de begroting)
Uittredingsbepalingen	-
Eigen Vermogen Vreemd vermogen Resultaat	Niet van toepassing, er is geen vermogenspositie en geen resultaat, eventuele kosten worden direct verrekend.
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning
Portefeuillehouder	Burgemeester Dhr. dr. F.A. Petter

GR Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB)

Doel	Gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten en het waterschap op het gebied van de heffing en invordering van belastingen en de uitvoering van de Wet waardering Onroerende Zaken.					
Betrokkenen	Waterschap Brabantse Delta en gemeenten Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Etten-Leur, Halderberge, Loon op Zand, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Woensdrecht en Zundert. Vestiging Etten-Leur.					
Risico totaal	• De gemeente is verplicht een – jaarlijks te bepalen – bijdrage te betalen aan de begroting. • De gemeente staat, gezamenlijk met de overige deelnemers, garant voor de juiste betaling van rente, aflossing, boeten en kosten van de door het BWB af te sluiten langlopende leningen, kasgeldleningen en in rekening courant op te nemen gelden, naar verhouding van voornoemde bijdrage aan de begroting.					
Bestuurlijk belang	Het college van B&W wijst uit hun midden een lid aan voor het algemeen bestuur. De voorzitter en de leden van het dagelijks bestuur zijn door en uit het midden van het algemeen bestuur gekozen.					
Financieel belang	Het algemeen bestuur stelt de berekeningswijze van de bijdrage van de deelnemers aan de begroting van de BWB vast met een versterkte meerderheid van tenminste tweederde van het maximaal aantal in dit bestuur uit te brengen stemmen. De deelnemers staan gezamenlijk garant voor de juiste betaling van rente, aflossing, boeten en kosten van de door het BWB af te sluiten langlopende leningen, kasgeldleningen en in rekening courant op te nemen gelden, naar verhouding van voornoemde bijdrage aan de begroting.					
Uittredingsbepalingen	Gedurende drie jaar na de datum van toetreding tot de regeling is het niet mogelijk om uit de regeling uit te treden. Voor uittreding wordt een opzegtermijn van tenminste een jaar in acht genomen. Een onafhankelijke deskundige stelt, na ontvangst van een aangetekend schrijven met hierin het – door de gemeenteraad goedgekeurde – besluit tot uittreding een liquidatieplan op met daarin de financiële en personele gevolgen van de uittreding. De kosten van het opstellen van dit liquidatieplan komen voor rekening van de deelnemer die het voornemen heeft om uit te treden.					
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€	560.000	1 januari 2023:	€	0
	31 december 2021:	€	155.000	31 december 2023:	€	0
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€	1.255.000	1 januari 2023:	€	900.000
	31 december 2021:	€	1.050.000	31 december 2023:	€	750.000
Resultaat	2021:	€	155.000			
	2023:	€	0			
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning					
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. J.A.A. Pals					

GR West-Brabants Archief (WBA)

Doel	1. De belangen van de deelnemers met betrekking tot de zorg, het beheer, de bewaring en het ter beschikking stellen van de in de archiefbewaarplaats berustende archiefbescheiden en collecties van de deelnemende gemeenten te behartigen alsmede het toezicht op het beheer van de archiefbescheiden van de deelnemers voor zover deze niet zijn overgebracht. 2. Het in het samenwerkingsgebied vervullen van de functie van regionaal kennis- en informatiecentrum op het gebied van de lokale en regionale geschiedenis middels het opbouwen en beheren van een zo breed mogelijke collectie regionaal-historisch bronnenmateriaal en deze op een zo actief mogelijke wijze beschikbaar stellen aan en dienstbaar maken voor een breed publiek.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten: Bergen op Zoom (vestigingsplaats), Etten-Leur, Roosendaal, Moerdijk, Halderberge, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht, Zundert					
Risico totaal	De gemeente draagt bij in een eventueel nadelig saldo					
Bestuurlijk belang	Het college van B&W wijst een collegelid aan voor het algemeen bestuur. Portefeuillehouder is ook lid van het dagelijks bestuur.					
Financieel belang	De bijdrage bestaat uit een bedrag per deelnemer en is gebaseerd op het aantal strekkende meters archief dat per deelnemer opgenomen is in de archiefbewaarplaats op de peildatum 1-1-2017. Daarnaast is een bijdrage bedoeld om de verbinding tussen het Archief en het Cultuurbedrijf te behouden en optimaliseren.					
Uittredingsbepalingen	Uittreding dient schriftelijk medegedeeld te worden aan het algemeen bestuur. De uittreding vindt niet eerder plaats dan op 31 december van het jaar volgend op het jaar waarin de schriftelijke uittreding bij het algemeen bestuur is ingediend. Aan de uittreding wordt door het algemeen bestuur voorwaarden en gevolgen verbonden. De nadelige financiële gevolgen voor het West-Brabants Archief, die veroorzaakt worden door de uittreding, inclusief de hierdoor ontstane wachtgeldverplichting worden bij de uittredende deelnemer in rekening gebracht. Een onafhankelijke externe deskundige adviseert over de vaststelling van de financiële gevolgen. Het advies van deze deskundige is voor partijen bindend.					
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€	373.000	1 januari 2023:	€	69.000
	31 december 2021:	€	263.000	31 december 2023:	€	69.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€	44.000	1 januari 2023:	€	36.000
	31 december 2021:	€	40.000	31 december 2023:	€	32.000
Resultaat	2021:	€	70.000			
	2023:	€	0			
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning					
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. J.A.A. Pals					

GR Regio West-Brabant (RWB)

Doel	RWB draagt bij aan de ontwikkeling van een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor de gehele regio. De basis hiervan ligt in het Actieprogramma Regio West-Brabant. Voor de regionale opgaven zijn vier pijlers vanuit overheidsperspectief het meest relevant: 1. Economie 2. Arbeidsmarkt (afstemming vraag en aanbod) 3. Mobiliteit (multimodale bereikbaarheid) 4. Ruimte (het vastleggen van de ruimtelijke consequenties van economische activiteiten in afweging met andere ruimtelijke functies). Hierbij richt RWB zich vooral op strategische, ordenende zaken die op de schaal van West-Brabant relevant zijn. RWB zet haar kracht in om het bestuurlijk gesprek te organiseren als secretaris, te adviseren, programma- en procescoördinatie, belangenbehartiging, lobby en kennisdeling.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten behorend tot het samenwerkingsgebied: Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht en Zundert . Vestiging Etten-Leur.					
Risico totaal	-					
Bestuurlijk belang	Burgemeester vertegenwoordigt, als lid van het college van B&W, de gemeente in het Algemeen Bestuur. Portefeuillehouders vertegenwoordigen de gemeente in de Bestuurscommissies Middelen, RO, Duurzaamheid, Zorg/Welzijn/Onderwijs, Sociaal-Economische Zaken, KCV en Mobiliteit.					
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage op basis van inwoneraantal.					
Uittredingsbepalingen	Een deelnemende gemeente kan uittreden uit de regeling door toezending aan het algemeen bestuur van daartoe strekkende besluiten van haar college van B&W van Burgemeester en Wethouders. De uittreding vindt, behoudens een door het algemeen bestuur geaccepteerde afwijking, plaats op 1 januari van het tweede jaar, volgend op dat waarin het besluit tot uittreding in de Staatscourant is bekend gemaakt. Daarbij brengt het algemeen bestuur in elk geval de financiële consequenties van de uittreding in beeld en draagt zij er zorg voor dat het openbaar lichaam een redelijke periode krijgt om haar begroting en formatie in overeenstemming te brengen met het nieuwe aantal deelnemers. Verplichtingen die specifiek voor de uittredende gemeente zijn aangegaan zullen daarbij in principe ook door die gemeente nagekomen dienen te worden.					
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€	1.240.000	1 januari 2023:	€	754.000
	31 december 2021:	€	1.312.000	31 december 2023:	€	722.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€	7.669.000	1 januari 2023:	€	7.669.000
	31 december 2021:	€	5.382.000	31 december 2023:	€	7.669.000
Resultaat	2021:	€	231.000			
	2023:	€	0			
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning					
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. D.P.E. Hopmans					

GR Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (GRVR)

Doel	Afstemming tussen hulpdiensten voor het bereiken van grotere slagkracht en betere dienstverlening			
Betrokkenen	In de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant wordt deelgenomen door de 24 gemeenten, de Brandweer Midden- en West-Brabant, De GHOR Midden- en West-Brabant en de Gemeenschappelijke Meldkamer. Vestiging Tilburg.			
Risico totaal	Bijdrage o.b.v. Cebeon maatstaven			
Bestuurlijk belang	De burgemeester heeft zitting in het dagelijks bestuur, de gemeenteraad heeft een plaatsvervangend lid aangewezen.			
Financieel belang	De bijdrage is gebaseerd op de Cebeon maatstaven zoals deze ook voor het Gemeentefonds worden gehanteerd			
Uittredingsbepalingen	Uittreden is in principe niet mogelijk. Het betreft hier een wettelijke verplichting.			
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 18.832.000	1 januari 2023:	€ 14.392.000
	31 december 2021:	€ 18.703.000	31 december 2023:	€ 14.098.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 43.130.000	1 januari 2023:	€ 53.837.000
	31 december 2021:	€ 47.802.000	31 december 2023:	€ 55.127.000
Resultaat	2021:	€-/- 2.829.000		
	2023:	€ 0		
Programma	2 Veiligheid			
Portefeuillehouder	Burgemeester Dhr. dr. F.A. Petter			

Programma 5

GR Programma schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten

Doel	Regionale centrale leerlingenadministratie; Centralisering van het gegevensbeheer RMC en leerplicht (wettelijke taak) voor betere controle op voortijdig schoolverlaters en schoolverzuim, eenduidige cijfers en werkwijze in regio en betere aansluiting bij (regionaal georganiseerde) partners als het Voortgezet Onderwijs/MBO zelf, maar ook Zorg, Veiligheidspartners.					
Betrokkenen	18 gemeenten nemen deel aan de GR waaronder de Gemeente Bergen op Zoom. Vestiging Breda.					
Risico totaal	Bergen op Zoom blijft zelf eindverantwoordelijk voor deze wettelijke taak. Breda wordt gemandateerd om de centrale leerlingenadministratie te voeren. Risico blijft beperkt tot maximaal de jaarlijkse bijdrage.					
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiger in bestuur GR van de 18 gemeenten is portefeuillehouder educatie. Vertegenwoordiger bij Regio West Brabant in ZWO portefeuillehouder educatie.					
Financieel belang	-					
Uittredingsbepalingen	Looptijd van de GR is twee jaar. Tussentijdse ontbinding kan uitsluitend als alle gemeenten daartoe instemmen.					
Eigen Vermogen	1 januari 2020:	€	0	1 januari 2022:	€	0
	31 december 2020:	€	0	31 december 2022:	€	0
Vreemd vermogen	1 januari 2020:	€	1.347.000	1 januari 2022:	€	450.000
	31 december 2020:	€	525.000	31 december 2022:	€	450.000
Resultaat	2020:	€	-/- € 131.000			
	2022:	€	0			
Programma	5 Onderwijs					
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. H.P. Verroen					

Programma 7

GR GIA (Geweld in Afhankelijkheidsrelaties)

Doel	Het doel van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) is om de samenwerking te verankeren tussen de West-Brabantse gemeenten bij de aanpak van het voorkomen en bestrijden van GIA en de zorg voor één Meldpunt Crisiszorg in de regio West-Brabant.
Betrokkenen	Onderdeel van de GR GIA zijn de gemeenten uit jeugdhulpregio West-Brabant West en West-Brabant Oost, te weten: Alphen-Chaam, Halderberge, Altena, Moerdijk, Baarle-Nassau, Oosterhout, Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda, Rucphen, Drimmelen, Steenbergen, Etten-Leur, Woensdrecht, Geertruidenberg en Zundert. Gemeente Breda fungeert binnen de GR als centrumgemeente voor de regio.
Risico totaal	Laag
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder is namens West-Brabant West vooruitgeschoven op dit dossier en neemt deel aan de bestuurlijke stuurgroep Veilig Thuis. Door aangesloten te zijn bij de GR GIA geeft de gemeente Bergen op Zoom invulling aan de wettelijke taak die zij heeft op het gebied van de inzet op huiselijk geweld en kindermishandeling
Financieel belang	Deelnemende gemeenten betalen een bijdrage, gebaseerd op de kosten van de uitvoering van werkzaamheden deze bijdrage is gebaseerd op een verdeling op basis van inwonersaantallen per gemeente.
Uittredingsbepalingen	
Eigen Vermogen Vreemd vermogen Resultaat	De financiën uit het voor Veilig Thuis West-Brabant zijn bij het vaststellen van de centrumregeling vastgelegd in het Regionaal Beleidskader 2022 - 2025. Daarin is besloten om ieder jaar de bijdrage per gemeente te bepalen en vast te stellen in de stuurgroep. Hier komt de DUVO-bijdrage (bedoeld voor de vrouwenopvang) die aan centrumgemeente Breda wordt verstrekt, bij. Voor Bergen op Zoom betekent dit dat zij in 2022 een bijdrage van €520.713 en voor 2023 een bijdrage van €531.596 moet betalen.
Programma	7 Wmo en Jeugd
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. J. van Aken

GR Openbare Gezondheidszorg West-Brabant (GROGZ)

Doel	Gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de gezondheid(szorg)					
Betrokkenen	Gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht, Zundert. Vestiging Breda.					
Risico totaal	1. De gemeente draagt bij in het nadelig saldo 2. De geneeskundige zorg afstemmen op de aanvaardbare kosten					
Bestuurlijk belang	Door de raad aangewezen lid van B&W vertegenwoordigt de gemeente in het dagelijks en algemeen bestuur					
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij in het nadelig saldo naar rato van het aantal inwoners.					
Uittredingsbepalingen	De gemeente is verplicht op basis van de Wet Publieke Gezondheid een openbare gezondheidszorgdienst in stand te houden.					
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€	5.717.000	1 januari 2023:	€	5.791.000
	31 december 2021:	€	6.017.000	31 december 2023:	€	5.692.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€	21.827.000	1 januari 2023:	€	12.000.000
	31 december 2021:	€	13.394.000	31 december 2023:	€	12.000.000
Resultaat	2021:	€	133.000			
	2023:	€	0			
Programma	7 Wmo en Jeugd					
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. J. van Aken					

GR Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)

Doel	• Het instellen en in standhouden van een Regionale Ambulancevoorziening voor het werkgebied Midden en West-Brabant; • Het instellen en in standhouden van een Regionale Ambulancevoorziening voor het werkgebied Brabant-Noord; • Het in standhouden van een meldkamer ambulancezorg voor het werkgebied Midden- en West-Brabant; • Het in standhouden van een meldkamer ambulancezorg voor het werkgebied Brabant-Noord; • Het vaststellen en (doen) uitvoeren van regionale ambulanceplannen van de regio Midden- en West-Brabant en Brabant-Noord; • Het (doen) leveren van een bijdrage aan de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen ten behoeve van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant en Hulpverleningsdienst Brabant-Noord.			
Betrokkenen	Gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Bernheze, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Breda, Cuijk, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Grave, Haaren, Halderberge, 's-Hertogenbosch, Heusden, Hilvarenbeek, Landerd, Lith, Loon op Zand, Maasdonk, Mill en Sint Hubert, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Oss, Roosendaal, Rucphen, Schijndel, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Sint-Oedenrode, Steenbergen, Tilburg, Uden, Veghel, Vught, Waalwijk, Woensdrecht, Zundert. Vestiging Tilburg.			
Risico totaal	De gemeente draagt bij in het nadelig saldo.			
Bestuurlijk belang	Door de gemeenteraad aangewezen lid van B&W vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur.			
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij in het nadelig saldo, vanaf 2012 is de jaarlijkse bijdrage komen te vervallen.			
Uittredingsbepalingen	De gemeente is verplicht op basis van de Ambulancewet een ambulancevoorziening in stand te houden.			
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 13.738.000	1 januari 2023:	€ 14.260.000
	31 december 2021:	€ 14.180.000	31 december 2023:	€ 14.260.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 25.744.000	1 januari 2023:	€ 31.336.000
	31 december 2021:	€ 32.686.000	31 december 2023:	€ 31.336.000
Resultaat	2021:	€ 489.000		
	2023:	€ 0		
Programma	7 Wmo en Jeugd			
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. J. van Aken			

Programma 8

GR Werkvoorzieningschap West-Brabant (WVS-groep)

Doel	Integrale uitvoering van de Participatiewet, onderdeel voormalige Wet Sociale Werkvoorziening, en activiteiten voor arbeidsintegratie en aangepaste arbeid aan personen uit de deelnemende gemeenten, die op afstand van de reguliere arbeidsmarkt staan				
Betrokkenen	Eigenaren en klant: Gemeenten Bergen op Zoom, Etten-Leur, Halderberge, Moerdijk, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht, Zundert. Vestiging Roosendaal. Leverancier: WVS-groep				
Risico totaal	1. Gemeenten dragen gezamenlijk (eventuele) negatieve exploitatiesaldi. Weerbaarheidsreserve van de GR is €2,6 miljoen. Het risico is onlangs becijferd op €6 miljoen. Aandeel Bergen op Zoom in het additionele tekort WVS ligt rond de 21%. 2. Om exploitatie sluitend te krijgen, zijn naast de subsidies eigen inkomsten nodig. De omzet is afhankelijk van economische ontwikkelingen, ondernemerschap van de regeling en bereidheid ondernemers werk uit te besteden/arbeidsplaatsen ter beschikking te stellen. De afgelopen jaren konden de bezuinigingen op de Rijkssubsidie door WVS onvoldoende door omzetverhoging worden gecompenseerd zodat exploitatietekorten werden gerealiseerd. Dit heeft ook gevolgen voor de liquiditeitspositie van WVS.				
Bestuurlijk belang	De wethouder van het programma sociale voorzieningen vertegenwoordigt de gemeente, in het algemeen bestuur. Hij vertegenwoordigt hierin de klant- en eigenarenrol. Wethouder D.P.E. Hopmans is binnen GR aangewezen als lid algemeen bestuur.				
Financieel belang	Financiering geschiedt door doorsluizen van gemeenten van Rijkssubsidie en bijdragen van derden. Daarnaast betaalt de gemeente op basis van het aantal geplaatsten een eigen bijdrage ter afkoop van tekortfinanciering. Als de weerbaarheidsreserve van de GR onvoldoende is in kader van dekking exploitatietekort moet de gemeente verdere afdekking van het tekort van de GR op zich nemen.				
Uittredingsbepalingen	Opgenomen in tekst GR artikel 38. Met name lid 4 is van belang: 'Een uittredende gemeente is gehouden na uittreding bij te dragen in de negatieve effecten op de exploitatie en in de als gevolg van de uittreding mogelijk ontstane desintegratiekosten. De bijdrage wordt vastgesteld door het algemeen bestuur en de uittredende gemeente. De wijze waarop de bijdrage wordt berekend sluit zoveel mogelijk aan op de bestaande jurisprudentie. Als partijen er niet uitkomen wordt de kwestie conform lid 5 voorgelegd aan een geschillencommissie'.				
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 9.149.000		1 januari 2023:	€ 4.506.000
	31 december 2021:	€ 7.321.000		31 december 2023:	€ 3.250.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 16.721.000		1 januari 2023:	€ 20.299.000
	31 december 2021:	€ 17.209.000		31 december 2023:	€ 21.555.000
Resultaat	2021:	€ 3.880.000			
	2023:	€ 0			
Programma	8 Werk en inkomen				
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. D.P.E. Hopmans				

GR Intergemeentelijke Sociale Dienst Brabantse Wal

Doel	De regeling heeft ten doel de gezamenlijk uitvoering van het takenpakket van een afdeling Sociale Zaken van een gemeente uit te voeren en het afstemmen van beleid ter zake van de uitvoering van de in deze regeling benoemde wet- en regelgeving en het bevorderen van de kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening. Het gemeenschappelijk belang gaat over de uitvoering van de primaire en secundaire processen van de regelingen. Ingangsdatum is 1 januari 2012.
Betrokkenen	Gemeenten Bergen op Zoom, Steenbergen en Woensdrecht. Vestiging Bergen op Zoom.
Risico totaal	De gemeente draagt bij in het nadelig saldo
Bestuurlijk belang	Voor de uitvoering van deze regeling is een gemeenschappelijk orgaan ingesteld. Een door de raad aangewezen lid van het college van B&W vertegenwoordigt de gemeente in het gemeenschappelijk orgaan.
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij naar rato van het klantenaantal WWB. De GR heeft geen eigen en vreemd vermogen.
Uittredingsbepalingen	Het college van B&W van elke deelnemende gemeente kan, na vooraf verkregen instemming van de raad van die gemeente, besluiten dat de deelneming aan deze regeling wordt opgezegd. De raad van de andere gemeenten wordt over de besluiten geïnformeerd. Een dergelijk besluit tot uittreding kan niet plaatsvinden binnen vijfjaar na inwerkingtreding van deze regeling. Een uittreding kan slechts plaatsvinden met ingang van de eerste januari van enig jaar, met dien verstande dat tenminste een opzegperiode van 18 maanden in acht wordt genomen. De deelnemende gemeenten regelen in alle billijkheid de gevolgen van de uittreding. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de uittredende gemeente de kosten draagt die het rechtstreekse gevolg zijn van de uittreding en dat de overige gemeenten geen financieel nadeel van de uittreding ondervinden.
Eigen Vermogen	De GR ISD heeft geen eigen vermogen of vreemd vermogen.
Vreemd vermogen	2021: € 826,577
Resultaat	2023: € 0
Programma	8 Werk en inkomen
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. D.P.E. Hopmans

GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Doel	OMWB neemt voorbereidende, coördinerende en uitvoerende taken op zich op het terrein van milieu, veiligheid en leefomgeving. Zij voert deze taken uit voor provincie Noord-Brabant en de aangesloten gemeenten, deels in mandaat.				
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten/provincie behorend tot het samenwerkingsgebied: Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Halderberge, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Tilburg, Waalwijk, Woensdrecht, Zundert en provincie Noord-Brabant. Vestiging Tilburg.				
Risico totaal	De gemeente draagt bij in eventueel nadelig exploitatieresultaat (zie programma 3)				
Bestuurlijk belang	Het door de raad aangewezen lid van het college van B&W vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur				
Financieel belang	1. De gemeenten hebben een Dienstverleningsovereenkomst met de OMWB, waarin een contract-maat met het aantal af te nemen uren is opgenomen en stellen jaarlijks een werkprogramma op voor de uit te voeren werkzaamheden. 2. De gemeenten hebben een startkapitaal gestort.				
Uittredingsbepalingen	Bij uittreding heeft gemeente gedurende een aantal jaren een afnameverplichting.				
Eigen Vermogen	31 december 2020:	€	2.325.000	31 december 2021:	€ 2.918.000
Vreemd vermogen	31 december 2020:	€	3.480.000	31 december 2021:	€ 3.285.000
Resultaat	2021:	€	164.000		
Programma	9 Milieu				
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. J.A.A. Pals				

Private verbonden partijen

Programma 1

NV Bank voor Nederlandse Gemeenten

Doel	De gemeente heeft belang bij een gespecialiseerde bank voor Nederlandse overheden. Daarnaast wordt dividend ontvangen.		
Betrokkenen	Bijna alle Nederlandse Gemeenten. Vestiging Den Haag.		
Risico totaal	Verlies inleg aandelenkapitaal		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Financieel belang	De gemeente neemt via aandelen deel in de nv Gestort €93.178.		
Ontwikkelingen	Van oudsher neemt de gemeente deel aan deze vennootschap. Dit is een uitvloeisel van de verhouding tussen gemeente en BNG, waarbij de BNG als huisbankier fungeert. Op dit moment zijn er geen redenen om de situatie te wijzigen. Jaarlijks wordt dividend ontvangen. De gemeente maakt geen deel uit van het bestuur.		
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€	5.097.000.000
	31 december 2021:	€	5.062.000.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€	155.262.000.000
	31 december 2021:	€	143.995.000.000
Resultaat	2021:	€	236.000.000
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning		
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. J.A.A. Pals		

PZEM NV

Doel	Innemen en levering water, gas, elektriciteit en kabel in de aangesloten gemeenten in Zeeland en Noord West-Brabant	
Betrokkenen	Alle Zeeuwse gemeenten (+/- 47%), Provincie Zeeland (50%), Provincie Noord-Brabant en enkele West-Brabantse gemeenten. Vestiging Middelburg.	
Risico totaal	Verlies van inleg aandelenkapitaal	
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder	
Financieel belang	Gemeente bezit +/- 0,5% van de aandelen van Delta nv die een boekwaarde hebben van €38.118	
Procedure begroting	Gemeente wordt via diverse informatie op de hoogte gehouden over de gang van zaken bij Delta. Grote investeringen en/of belangrijke strategische wijzigingen worden aan de aandeelhouders voorgelegd.	
Ontwikkelingen	De herindeling van Halsteren bij Bergen op Zoom had tot gevolg dat de aandelen van de PZEM NV (voorheen Delta NV) mee overgingen. Het aandeel van de gemeente in het totale aandelenpakket is gering. De gemeente bezit 84 aandelen. De gemeente heeft alleen via de aandeelhoudersvergadering bestuurlijke inbreng. PZEM is in de afgelopen na verkoop van diverse bedrijfsonderdelen (afvalverwerker Indaver, deelneming in windmolenpark, consumententak Delta, netwerkbedrijf) op dit moment een producent van energie (Kerncentrale Borsele en Sloecentrale) en handelaar in energie. Daarnaast bezit zij een belang van 50% in Evides. Al geruime tijd is zij op zoek naar een oplossing om de risico's van haar commerciële activiteiten zoveel mogelijk te beperken. Probleem hierbij is het gedeeltelijk bezit (70%) van de kerncentrale in Borsele. PZEM wil af van dit belang maar heeft hiervoor de medewerking van het Rijk nodig. Daar lopen al jaren gesprekken over die momenteel weer zeer actueel zijn door een mogelijke nieuwe kerncentrale. Verder zijn in 2021 de aandelen die PZEM hield in waterbedrijf Evides overgeheveld naar de aandeelhoudende gemeente. Hierdoor is de gemeente Bergen op Zoom nu rechtstreeks aandeelhouder in Evides. Al enige tijd is PZEM bezig met een verkoopproces van haar commerciële activiteiten. In september heeft PZEM overeenstemming bereikt met een Tsjechische partij. Dit wordt dit najaar ter besluitvorming voorgelegd aan de aandeelhouders. Sinds 2022 wordt er ook weer dividend uitgekeerd.	
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 1.376.000.000
	31 december 2021:	€ 1.651.000.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 851.000.000
	31 december 2021:	€ 1.229.000.000
Resultaat	2021:	€ 235.065.000
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning	
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. H.P. Verroen	

GBE Aqua NV

Doel	Het houden en beheren van aandelen in Evides
Betrokkenen	Alle Zeeuwse gemeenten (+/- 47%), Provincie Zeeland (50%) en enkele West-Brabantse gemeenten. Vestiging Middelburg.
Risico totaal	Verlies van inleg aandelenkapitaal
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder
Financieel belang	Gemeente bezit +/- 0,5% van de aandelen van GBE Aqua die een boekwaarde hebben van €5.510
Procedure begroting	Gemeente wordt via diverse informatie op de hoogte gehouden over de gang van zaken bij GBE Aqua. Grote investeringen en/of belangrijke strategische wijzigingen worden aan de aandeelhouders voorgelegd.
Ontwikkelingen	De herindeling van Halsteren bij Bergen op Zoom had tot gevolg dat de aandelen van de PZEM NV (voorheen Delta NV) mee overgingen. PZEM was houder van aandelen in Evides. Deze aandelen zijn eind 2021 overgedragen aan de bestaande aandeelhouders van PZEM. Voor de aankoop van het belang in Evides is GBE Aqua een lening aangegaan (circa 330 mln). De aandeelhouders hebben de plicht de te ontvangen dividenden van PZEM door te storten naar GBE Aqua die hiermee de lening kan aflossen.
Eigen Vermogen Vreemd vermogen Resultaat	2022 is het eerste jaar van verslaglegging
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. H.P. Verroen

Enexis Holding N.V. (ontstaan uit Essent NV)

Doel	Beheer energienetwerk		
Betrokkenen	Diverse Nederlandse gemeenten en Provincies. Vestiging 's-Hertogenbosch.		
Risico totaal	Verlies inleg aandelenkapitaal		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Financieel belang	Het geringe belang in Enexis Holding NV kent een boekwaarde van €1.132 (23.510 aandelen)		
Procedure begroting	Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over de gang van zaken bij dit bedrijf.		
Ontwikkelingen	Enexis is sinds 2009 het afgesplitste netwerkbedrijf van Essent NV. Enexis beheert het energienetwerk in zeven provincies in Noord-, Oost-, en Zuid-Nederland. Zij zorgt ervoor dat gas en elektriciteit van de energieleveranciers veilig bij de klant terecht komen. Enexis is verantwoordelijk voor de aansluiting van ongeveer 2,6 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. Het klimaatakkoord leidt ertoe dat netwerkbeheerders hun capaciteit enorm moeten vergroten. Dat betekent dat de investeringen de komende jaren sterk zullen toenemen. Hiervoor heeft Enexis via haar aandeelhouders voor versterking van haar vermogen een zogenaamde hybride lening afgesloten. Enexis heeft in 2022 haar commerciële tak (Fudura) verkocht. De middelen worden gebruikt voor financiering van de investeringen		
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€	4.116.000.000
	31 december 2021:	€	4.241.000.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€	4.635.000.000
	31 december 2021:	€	5.154.000.000
Resultaat	2021:	€	199.000.000
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning		
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. H.P. Verroen		

Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. (ontstaan uit Essent NV)

Doel	Het beheer en de uitoefening van de rechten en verplichtingen ingevolge de aandelen in EPZ (w.o. de kerncentrale Borssele).	
Betrokkenen	Diverse Nederlandse gemeenten en Provincies. Vestiging 's-Hertogenbosch.	
Risico totaal	Verlies inleg aandelenkapitaal	
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder	
Financieel belang	Het geringe belang kent een boekwaarde van €1,00 (23.510 aandelen)	
Procedure begroting	Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over de gang van zaken bij dit bedrijf.	
Ontwikkelingen	PBE was aanvankelijk opgericht voor een bodemprocedure over het geschil tussen Delta en RWE over het belang in de kerncentrale in Borsele. Partijen hebben hierover een compromis bereikt. De PBE blijft voorlopig bestaan om zaken af te wikkelen volgende uit de verplichtingen van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale 2009. Naar verwachting wordt de vennootschap in 2023 opgeheven en de resterende liquide middelen uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang	
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 1.569.000
	31 december 2021:	€ 1.539.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 20.000
	31 december 2021:	€ 7.000
Resultaat	2021:	€ -/- 37.000
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning	
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. H.P. Verroen	

CSV Amsterdam BV

Doel	Het vertegenwoordigen van de verkopende aandeelhouders bij het beheer en de uitoefening van de rechten en verplichtingen van een eventuele vergoeding (ingevolge de procedure tegen de Staat der Nederlanden) aan de verkopende aandeelhoudersschade als gevolg van de splitsingwetgeving tussen het productie leveringsbedrijf en het netwerkbedrijf.	
Betrokkenen	Diverse Nederlandse gemeenten en Provincies. Vestiging 's Hertogenbosch.	
Risico totaal	Verlies inleg aandelenkapitaal	
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder	
Financieel belang	Het geringe belang kent een boekwaarde van €3,14 (314 aandelen)	
Procedure begroting	Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over de gang van zaken bij dit bedrijf.	
Ontwikkelingen	In tegenstelling tot eerder voorzien kan deze vennootschap nog niet geliquideerd worden doordat de koper van Attero, Waterland, in 2015 een claim heeft weggelegd. Hierover is in 2016 een akkoord bereikt. Er loopt nog een geschil met de belastingdienst waardoor nog steeds niet duidelijk is wanneer de vennootschap kan worden geliquideerd	
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 393.000
	31 december 2021:	€ 350.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 27.000
	31 december 2021:	€ 23.000
Resultaat	2021:	€ -/- 43.000
Programma	1 Bestuur en Ondersteuning	
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. H.P. Verroen	

Rewin NV

Doel	Versterken van de regionale economie door bedrijven te stimuleren in West-Brabant te investeren. De regionale ontwikkelingsmaatschappij REWIN West-Brabant bouwt aan een economisch sterk West-Brabant, waarbij zij ondernemers helpt groeien, innoveren en vestigen. De economische agenda 'West-Brabant, hub voor vernieuwend ondernemerschap' vormt de basis hiervoor. Deze visie voor de regio is vastgesteld door de Economic Board West-Brabant (EBWB)in samenwerking met regionale overheden, onderwijsinstellingen en ondernemers. Verbinden, verslimmen en verduurzamen zijn daarin de kernwoorden. REWIN zorgt voor de uitvoering van de agenda.	
Betrokkenen	De aandeelhouders zijn de 16 gemeenten in West-Brabant te weten: Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht en Zundert. .	
Risico totaal	Verlies inleg aandelenkapitaal	
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder	
Financieel belang	Boekwaarde aandelen €13.613	
Procedure begroting	Gemeentelijke bijdragen verlopen via de GR RWB.	
Ontwikkelingen	2022 is het laatste jaar van de actuele Economische Agenda. In 2022 treft de Economic Board West-Brabant de voorbereidingen voor een nieuwe Economische Agenda.	
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 1.431.000
	31 december 2021:	€ 1.192.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 725.000
	31 december 2021:	€ 890.000
Resultaat	2021:	€ 238.000
Programma	4 Economie	
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. D.P.E. Hopmans	

Sportbedrijf Bergen op Zoom BV

Doel	De bv exploiteert 2 zwembaden (De Schelp en de Melanen) en vanaf medio 2022 de binnensportaccommodaties van de gemeente Bergen op Zoom.	
Risico totaal	Gemeente draagt het risico voor het voortbestaan c.q. het gestort aandelenkapitaal.	
Bestuurlijk belang	Gemeente is enige aandeelhouder.	
Financieel belang	Jaarlijks verstrekt de gemeente een subsidie van €1,8 miljoen. Gestort aandelenkapitaal van €100.000.	
Ontwikkelingen	In 2001 is voor de exploitatie het zwembad verzelfstandigd in de vorm van een bv. De gemeente is enige aandeelhouder met een aandelenpakket van €100.000. Er is geen raad van commissarissen. De gemeente vormt het algemeen bestuur. Gezien het belang van het zwembad voor de gemeente en gezien het sociaal statuut loopt de gemeente een financieel risico indien de resultaten van de B.V. achterblijven bij de verwachtingen. In 2003 is het openluchtbad De Melanen hieraan toegevoegd. De gemeente subsidieert jaarlijks met afgerond €1,6 miljoen. In 2017 zijn de huurovereenkomst en de exploitatieovereenkomst tussen gemeente en de BV geactualiseerd. Door gedwongen sluiting van zwembad de Schelp in maart 2018 kon gedurende langere tijd geen gebruik worden gemaakt van dit bad. Na de heropening in september 2019 zijn grote problemen gebleken met water- en luchtkwaliteit waardoor zwembad geruime tijd opnieuw haar deuren heeft moeten sluiten. Door de Coronaperikelen waren zowel 2020 als 2021 lastige jaren voor de exploitatie. De financiële gevolgen werden echter grotendeels gedekt uit de Rijksmiddelen (SPUK) die hiervoor beschikbaar werden gesteld. Desalniettemin is er in 2021 een verlies geleden van € 152.878. In 2022 is de naam van de BV gewijzigd in Sportbedrijf Bergen op Zoom BV. Momenteel worden concrete stappen gezet om de exploitatie van de binnensportaccommodaties in de gemeente Bergen op Zoom over te nemen van de gemeente.	
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 100.000
	31 december 2021:	€-/- €53.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 802.000
	31 december 2021:	€ 1.607.000
Resultaat	2021:	€ -/-152.000
Programma	6 Sport, cultuur en recreatie	
Portefeuillehouder	Aandeelhouder: Wethouder Dhr. J.A.A. Pals Klantwethouder: Wethouder Mevr. A.M. Demmers	

Programma 9

SAVER N.V.

Doel	Uitvoering afvalinzameling- en reinigingsdiensten	
Betrokkenen	Bergen op Zoom, Roosendaal, Woensdrecht, Halderberge. Per 1/1/23: Rucphen en Zundert. Vestiging Roosendaal.	
Risico totaal	Gemeente draagt risico omtrent voortbestaan van het bedrijf c.q. het aandelenkapitaal	
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder Middelen vertegenwoordigt de gemeente in de algemene vergadering van aandeelhouders. De portefeuillehouders 'Huishoudelijk Afval' en 'Reiniging' vertegenwoordigen de gemeente in de Klantenraad van SAVER.	
Financieel belang	Deelnemende gemeenten betalen een bijdrage, gebaseerd op de kosten van de uitvoering van werkzaamheden gestort aandelenkapitaal van €925.712. Sinds 2004 is meer sprake van een koppeling prestatie en beloning. Gemeenten betalen dus niet zo zeer op basis van de omvang van het gestort aandelenkapitaal, maar op basis van prestatie.	
Ontwikkelingen	In 1999 heeft Bergen op Zoom het gehele project reiniging geprivatiseerd en samen met nog 3 gemeenten ondergebracht in Saver N.V. De gemeente heeft een aandelenpakket van €925.712. Voor de reiniging en het inzamelen van huishoudelijk afval geeft de gemeente opdracht aan Saver N.V. De kosten voor het inzamelen van huishoudelijk afval worden gedekt door het tarief afvalstoffenheffing. Het voor- of nadeel verschil van Saver N.V. komt ten bate of ten laste van de deelnemende gemeenten. De gemeente is met een lid van het college van B&W vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders (wethouder Financiën) én in de Klantenraad (wethouder Huishoudelijk Afval en Reiniging). Dienstverlening geschiedt op basis van DVO's die door de college van B&W's worden vastgesteld. De DVO's zijn een afgeleide van de Raamdienstverleningsovereenkomst (RDVO) die door de aandeelhouders wordt vastgesteld hierdoor is er een koppeling ontstaan tussen prestatie en beloning. De aandeelhouders hebben een nieuwe aandeelhoudersovereenkomst vastgesteld. Ook zijn de statuten opnieuw vastgesteld omdat Saver sinds enige jaren onder het zogenaamde structuurregime valt. Daarnaast zal de gemeente Rucphen toetreden en zijn er ook vergevorderde gesprekken met de gemeente Zundert In het dienstenpakket van SAVER zit naast het inzamelen van huishoudelijk afval tevens de exploitatie van de milieustraat, kolkenreiniging, straatvegen, Gladheidsbestrijding, ongediertebestrijding en de inzameling van monostromen waaronder oud papier, glas, kunststof etc. De dienstverlening van SAVER breidt zich de laatste jaren uit over meer zakelijke partners in de vorm van bedrijven (inzameling bedrijfsafval) en andere gemeenten, niet zijnde aandeelhouders. Dit werken voor 'derden' is overigens gelimiteerd tot maximaal 20% en betreft het maximaal benutten van de beschikbare productiecapaciteit. Binnen de Governance structuur is een en ander in diverse documenten vastgelegd die door de aandeelhoudersvergadering zijn vastgesteld. De Governance structuur is in 2010 vastgesteld. In de AVA van juni zijn de geactualiseerde statuten vastgesteld. Hierdoor zijn de deze weer in lijn met het structuurregime waar Saver onder valt. Medio 2022 is overeenstemming bereikt met de gemeenten Rucphen en Zundert voor toetreding tot Saver per 1/1/23, zowel als aandeelhouder als klant.	
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 25.817.000
	31 december 2021:	€ 25.641.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 11.816.000
	31 december 2021:	€ 12.405.000
Resultaat	2021:	€ 483.000
Programma	9 Milieu	
Portefeuillehouder	Wethouders Dhr. J.A.A Pals (aandeelhouder) en Dhr. H.P. Verroen (klantwethouder)	

Brabant Water NV

Doel	Innemen en levering water in de aangesloten gemeenten		
Betrokkenen	Vrijwel alle gemeenten in Noord-Brabant. Vestiging 's Hertogenbosch.		
Risico totaal	Verlies inleg aandelenkapitaal		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Financieel belang	Boekwaarde aandelen €228.849		
Procedure begroting	Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over belangrijke investeringen en de thema's die momenteel spelen ten aanzien van waterleidingbedrijven.		
Ontwikkelingen	In 2002 zijn de nv Waterleidingmaatschappij Noord-West-Brabant en de nv Waterleidingmaatschappij Oost-Brabant gefuseerd tot Brabant Water nv. De inbreng van de gemeente als aandeelhouder is gering, maar de aanwezigheid heeft tot doel om met de andere gemeenten in Noord-Brabant in voorkomende gevallen een inbreng te hebben. De aandelen zijn niet verhandelbaar. Vooralsnog wordt gestreefd naar zelfstandigheid en een redelijk tarief voor drinkwater. In principe wordt er geen dividend uitgekeerd, maar dit wordt ingezet voor het behoud van een laag tarief. De gemeente maakt geen deel uit van het dagelijks bestuur. Samen met een circa 16 andere gemeenten is er, vanwege de ruime solvabiliteit, verkend in hoeverre het mogelijk zou zijn te komen tot een structurele dividenduitkering. Dit heeft geresulteerd in een geactualiseerd dividendbeleid waarbij dividend afhankelijk is van solvabiliteit maar ook van de hoogte van de investeringen. Omdat Brabant Water voor een grote investeringsopgaaf staat valt dividend de komende jaren niet te verwachten.		
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€	674.183.000
	31 december 2021:	€	684.676.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€	523.344.000
	31 december 2021:	€	534.399.000
Resultaat	2021:	€	10.493.000
Programma	9 Milieu		
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. H.P. Verroen (AVA)		

Programma 10

Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV

Doel	Uitvoering van het gemeentelijk parkeerbeleid op basis van een dienstverleningsovereenkomst	
Betrokkenen	• Gemeente Bergen op Zoom; • Parkeerbeheer Bergen op Zoom B.V. • Klanten (parkeerders en abonnementhouders)	
Risico totaal	De afspraken over het uitvoeren van het parkeerbeleid zijn vastgelegd in de dienstverleningsovereenkomst. Parkeerbeheer voert het parkeerbeleid conform de dienstverleningsovereenkomst uit. De kosten worden betaald uit de parkeerinkomsten. De gemeente draagt het financiële risico en ontvangt ook de inkomsten. Voor het opvangen van tegenvallers en voor het doen van (grote) investeringen is er een parkeerreserve. Deze reserve is op dit moment toereikend.	
Bestuurlijk belang	Gemeente is enige aandeelhouder	
Financieel belang	De gemeente betaalt een vergoeding voor de geleverde diensten en ontvangt de inkomsten van Parkeerbeheer BV.	
Procedure begroting	Parkeerbeheer BV stelt een eigen begroting op en verantwoordt elk kwartaal de voortgang.	
Ontwikkelingen	Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV is opgericht in 2005. De werkzaamheden zijn onder meer de afgifte van abonnementen, het toezicht op het betaald parkeren, de verwerking van de parkeerinkomsten en het toezicht in gemeentelijke parkeergarages en dergelijke. In 2011 is het gereguleerd parkeergebied uitgebreid.	
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€ 3.809.000
	31 december 2021:	€ -/-145.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€ 1.343.000
	31 december 2021:	€ 1.315.000
Resultaat	2021:	€ -/-149.000
Programma	10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	
Portefeuillehouder	Aandeelhouder: Wethouder Dhr. J.A.A. Pals Klantwethouder: Wethouder Dhr. H.P. Verroen	

NV Maatschappij ter bevordering Industrievestiging Bergen op Zoom (NV Aangenaam Bergen op Zoom)

Doel	• Het kopen, verkopen, in erfpacht uitgeven, verhuren of in huurkoop geven van gronden geschikt voor industrievestiging • Het bouwen, kopen, of huren enerzijds en het verkopen, verhuren of in huurkoop geven anderzijds van bedrijfsgebouwen • De promotie van Bergen op Zoom als aantrekkelijke vestigingsplaats en • Het verrichten van alle met het bovenstaande verband houdende of daarop betrekking hebbende handelingen, alles in de ruimste zin genomen.		
Betrokkenen	Gemeente Bergen op Zoom		
Risico totaal	Verlies aandelenkapitaal (€405.000)		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Daarnaast vervult de wethouder Economische Zaken de rol van President Commissaris in de RvC (Raad van Commissarissen).		
Financieel belang	Aandelenkapitaal €405.000		
Ontwikkelingen	In de vergadering van aandeelhouders (AvA) van de NV Aangenaam van 8 maart 2022 heeft de aandeelhouder formeel besloten de NV te ontbinden. Daarna is de fase van vereffening ingetreden. Bij de vereffening van een ontbonden rechtspersoon worden alle rechten en zaken te gelde gemaakt, lopende verplichtingen afgewikkeld en –bij een positief eindsaldo- de baten uitgekeerd aan de aandeelhouder, t.w. de gemeente Bergen op Zoom. Totdat deze fase is afgerond heet de NV: ‘ NV Aangenaam in liquidatie’.		
Eigen Vermogen	1 januari 2021:	€	1.625.000
	31 december 2021:	€	1.602.000
Vreemd vermogen	1 januari 2021:	€	1.197.000
	31 december 2021:	€	1.197.000
Resultaat	2020:	€	-/-23.000
Programma	10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing		
Portefeuillehouder	Wethouder Dhr. J.A.A. Pals (aandeelhouder) en dhr. D.P.E. Hopmans (President-Commissaris).		

Paragraaf 9

Grondbeleid

Visie op het grondbeleid
Het grondbeleid is onderdeel van programma 4 Economie en programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing. Het grondbeleid is een instrument dat als doel heeft om de gemeente Bergen op Zoom een goede plek te laten zijn om te wonen, te werken en te recreëren. Daarbij heeft het grondbeleid invloed op diverse beleidsvelden zoals ruimtelijke ordening en wonen, verkeer en vervoer, cultuur, toerisme, sport en economische zaken.

Verder heeft het grondbeleid een grote invloed op de financiële positie van de gemeente, ook in relatie tot reducering van de schuldenlast, en op het risicomanagement. Immers met de investeringen in woningbouwlocaties en bedrijventerreinen is veel geld gemoeid. Daarnaast zijn doorlooptijden mede afhankelijk van steeds complexer en uitgebreider wordende regelgeving en jurisprudentie, onder andere vanuit Programma Aanpak Stikstof (PAS). Bovendien monitoren we zo goed mogelijk of er doorlopende effecten vanuit COVID-19 zijn ten aanzien van resultaten van de grondexploitaties. De coronapandemie heeft tot op heden geen waarneembare invloed gehad op de gerealiseerde grondexploitaties
De woningbouwplannen concentreren zich met name op de afronding van de grote plannen binnen Scheldevesting en Markiezaten.

De woningbouwontwikkeling in de Markiezaten en Scheldevesting is duidelijk zichtbaar. De verkoop van woningen en de bouw gaat snel. De komende 2 jaar worden beide woningbouwprojecten volgebouwd.

Wat betreft de woningbouwplannen voor de korte termijn merken we dat de markt dit goed oppakt. De markt is uitgedaagd om met mooie en duurzame ontwikkelplannen te komen. Dit is gelukt, zowel kwalitatief als financieel.

Door middel van een strakke sturing op de woningbouwprogrammering wordt een evenwichtige verdeling tussen de stad, de omliggende dorpen en de uitleglocaties voorzien.

In Nederland is een woning tekort, de komende jaren moeten we als gemeente extra woningen realiseren. De woningbouwontwikkeling in de Markiezaten en Scheldevesting zal in 2026 grotendeels voltooid zijn. In 2022 is gewerkt aan een raadsvoorstel voor het in exploitatie nemen van de grondexploitatie Wal 2, en is de voorverkenning voor Spaense Scharen gestart. Bovendien zal worden onderzocht welke grondposities aanvullend kunnen worden ingezet om extra woningbouwontwikkeling mogelijk te maken.

Voor wat betreft de bedrijventerreinen zijn er, met uitzondering van de eilandkavels op Oude Molen, binnen de grondexploitaties geen kavels beschikbaar voor bedrijventerreinen. Daarom wordt naarstig gezocht naar ruimte voor bedrijventerreinen om de economische ontwikkeling voor de komende jaren verder vorm te kunnen geven binnen de context van de kwaliteit en kwantiteit van vraag en aanbod, de lokale economische structuur en ambities, en rekening houdend met regionale prognose en een nadere lokale verdieping. Dit vraagt mogelijk een mix van actief- en faciliterend grondbeleid waarmee het ondernemerschap en de werkgelegenheid binnen de gemeente duurzaam wordt gestimuleerd.

De Stedelijke Regio West-Brabant West (vierde stedelijke regio) is volop in ontwikkeling, met groeipotentie voor zowel woningbouw, bedrijvigheid, als natuur- en landschapsontwikkeling. Kenmerkend voor West-Brabant West is de combinatie van diverse industriële bedrijvigheid, een afwisselende natuur met veel historische waarden, een innovatieve landbouw, een multimodale infrastructuur (weg, spoor, water en buis) en diverse havenfaciliteiten. Een belangrijke opgave voor de komende jaren is het klimaat-adaptief accommoderen van stedelijke en economische groei in de regio, waarbij de bereikbaarheid en kwaliteit van de leefomgeving behouden blijft, met aandacht voor verkrijgen en behoud van human capital en duurzaam vitale steden en dorpen. Met toekomstige grondexploitaties zal zoveel mogelijk hierop worden aangesloten.

Wijze waarop het grondbeleid wordt uitgevoerd

Goed en adequaat grondbeleid vraagt flexibiliteit. Flexibiliteit om ontwikkelingen over te laten aan de markt als die de mogelijkheden ziet en wil benutten of om ontwikkelingen zelf uit te voeren als dit vanuit gemeentelijk beleid gevraagd wordt. Om dit mogelijk te maken kiest de gemeente Bergen op Zoom de rol per project, maatwerk dus. Deze gemengde vorm van grondbeleid wordt ook wel situationeel grondbeleid genoemd.

Als actief grondbeleid gevraagd wordt en we als gemeente dus risicodragend gronden ontwikkelen voor verkoop doen we dat op basis van een haalbaarheidsonderzoek. Na de start en het eventueel verwerven van gronden geven we deze gronden uit in concurrentie, om zo de meest optimale ontwikkeling mogelijk te kunnen maken.

Bij initiatieven vanuit de markt toetsen we deze aan de ruimtelijke, programmatische en financiële kaders. Bij een positieve beoordeling wordt het vervolg ingezet en wordt een anterieure overeenkomst opgesteld. In deze overeenkomst wordt het financiële kostenverhaal geregeld waarvoor de Nota Kostenverhaal is vastgesteld.

In alle projecten kunnen zich onvoorziene zaken voordoen, bij actief grondbeleid zijn de risico's over het algemeen groter dan bij faciliterend grondbeleid. Voor beide vormen geldt dat we inzetten op risicomanagement. Afhankelijk van de omvang en impact van de risico's worden relevante beheersmaatregelen getroffen.

Op verschillende wijzen wordt verantwoording afgelegd over het grondbeleid aan de raad. Onder andere via deze paragraaf in de jaarrekening en in de begroting. Ook wordt het Verslag Bouwgrondexploitaties opgesteld. Hierin wordt de voortgang van de portefeuille van het grondbedrijf opgenomen en projectspecifieke informatie van alle grondexploitaties.

In de Nota Grondbeleid 2017 is bovendien uitvoeriger omschreven hoe de gemeente het grondbeleid uitvoert. De nota grondbeleid zal worden herzien, in overeenstemming met de nog vast te stellen Omgevingswet.

Actuele prognose van de resultaten en winstneming

Hieronder wordt een actuele prognose getoond van de te verwachten resultaten van de totale actuele grondexploitaties op eindwaarde.

Actieve grondexploitaties eindwaarde (op basis van MPG 2022 bij Jaarrekening 2021)

Geraamde onttrekking aan voorziening (-) / winstneming (+)

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Schelde Vesting				
Havenplein en Dijk	-9.274			
Nieuwe Vesting Zuid Oost			-17.545	
Nieuwe Vesting Zuid West	-26.483			
Markiezaten				
Meander 2	1.698	609	342	331
Terpen 1	420	525	575	
Wal 1	384			
Terpen 2	1.448	1.434		
Overige grondexploitaties				
Groene Gordijn	394			
Stationsgebied	235	4	31	
Wouwseweg	-3.182			

Uit het verleden bestaan verliesgevende grondexploitaties waarvoor een voorziening is getroffen. Naast deze verliesgevende grondexploitaties zijn er grondexploitaties waarvoor in de toekomst positieve resultaten verwacht worden. Totaal is dit de geraamde winstneming (verdiencapaciteit) van de grondexploitaties op eindwaarde en bedraagt naar verwachting totaal € 8,4 mln.

Eventuele (eerdere) tussentijdse winstnemingen op basis van gerealiseerde en nog te verwachten kosten en opbrengsten worden bij de jaarrekeningen bepaald en financieel verwerkt.

Jaarkredieten 2023

Zoals gebruikelijk worden jaarlijks bij de begroting jaarkredieten voor de grondexploitaties vastgesteld. Deze jaarkredieten zijn gebaseerd op het vastgestelde Verslag Bouwgrondexploitaties 2021, waarin de herzieningen voor 2022 en verder zijn opgenomen. Om de jaarkredieten inzichtelijk te maken zijn deze separaat opgenomen in de paragraaf grondbeleid. De jaarkredieten 2023 (kosten inclusief de financieringslasten) zijn:

Grondexploitatie x € 1.000	**Begroting 2023**
ScheldeVesting	
Havenplein en Dijk	852
Nieuwe Vesting Zuid Oost	358
Nieuwe Vesting Zuid West	771
Markiezaten	
Meander 2	926
Terpen 1	226
Terpen 2	738
Wal 1	32
Overige	
Groene Gordijn	-4
Stationsgebied (bedrijvigheid)	425
Wouwseweg (bedrijvigheid)	264

Risico's

Gebiedsontwikkeling door middel van grondexploitaties gaat samen met het nemen van risico's. Voor de risico's is een blokkering gelegd op het weerstandsvermogen van de gemeente Bergen op Zoom. Deze wordt berekend op basis van de IFLO-plus methode. Dit betekent dat een kwantificering van de risico's wordt aangehouden en een kans van optreden van 50% over een financiële impact van 10% van de nog te realiseren opbrengsten + 5% van de nog te realiseren kosten + 10% van de boekwaarde minus de eventuele verliesvoorziening.

Dat betekent dat de blokkering per 1 januari 2023 uiteindelijk € 3,5 mln. dient te zijn. Meerjarig bedraagt de risicoblokkering, met de huidige grondexploitaties, als volgt:

Jaar	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Hoogte risicoblokkering	€ 3,5 mln.	€ 0,4 mln.	€ 0,1 mln.	€ 0,1 mln.

Als er de komende jaren nieuwe grondexploitaties worden geopend, heeft dit vanzelfsprekend ook effect op de hoogte van het risicoprofiel.

Kaderstellende documenten voor deze paragraaf

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Meerjarenprogramma Grondbedrijf	2022
Nota Grondbeleid 2017	2017
Beleidsplan Wonen 2014 – 2018	2014
Nota integraal bedrijventerreinenbeleid	2013
Grondprijzenbrief 2022	2022
Nota Kostenverhaal (te herzien in samenhang met invoering Omgevingswet)	2019

Paragraaf 10

Bedrijfsvoering

In deze paragraaf bedrijfsvoering zijn de volgende aspecten uitgewerkt:
1. HRM
2. Financiën
3. Control en audits
4. Informatie & Processen
5. Ondersteuning, Bestuur & Organisatie

1. HRM

Categorie	Begroting 2022*	Begroting 2023	Saldo
Vast personeel	41.425.000	43.045.000	1.620.000
Inhuur	2.507.000	2.903.000	396.000
Saldo	**43.932.000**	**45.948.000**	**2.016.000**
Mobiliteitsbudget	421.000	425.000	4.000
Budget vervanging bij langdurig zieken	458.000	419.000	-39.000
Bestuurlijke organisatie (incl. griffie)	1.949.000	2.110.000	161.000
Nog te realiseren bezuinigingen personeel	-2.673.000	-2.780.000	-107.000
Totale salariskosten en specifieke budgetten	**44.087.000**	**46.122.000**	**2.035.000**

* De bedragen van de begroting 2022 zijn de bedragen uit de primitieve begroting.

Het verschil tussen de begroting in 2022 en 2023 op vast personeel wordt grotendeels veroorzaakt door indexatie van 3,6% op de salariskosten.

De inhuurbudgetten zijn geïndexeerd met 3%. Daarnaast hebben mutaties plaatsgevonden op inhuurbudgetten. Er wordt in 2023 bijvoorbeeld extra inzet gepleegd op clientondersteuning binnen de WMO, maar ook op verkoop van monumenten. De budgetten van veiligheid, handhaving en toezicht zijn ook gewijzigd. Enerzijds vanwege het beëindigen van de BOA-pool per 1-1-2023, anderzijds door extra inzet op veiligheid. Daarnaast heeft een overheveling plaatsgevonden vanuit 2022. Dit betreft gelden voor toezicht, handhaving en juridische trajecten op vergunde nieuwbouwprojecten, zoals opgenomen in het 2e concernbericht 2022.

De personele bezuiniging, zoals opgenomen in de 3e uitwerking van het Focusakkoord, bedraagt voor 2023 € 6,0 mln. Hiervan is € 3,2 structureel ingevuld. In 2023 staat nog een bezuiniging open van € 2,8 mln. Dit betreft met name de businesscase cultuur en een deel overhead.

Salaris- en personele kosten
De salaris- en personele kosten zijn verspreid bij de diverse programma's opgenomen en toegelicht. Ook zijn in de begroting concernbrede budgetten opgenomen, zoals het mobiliteitsbudget en het budget vervanging bij langdurig zieken. Om u inzicht te geven in het totaal, is onderstaand een totaaloverzicht opgenomen.

Herinrichting vakgroep P&O
In 2021 is besloten om te stoppen met het duale stelsel en te komen tot een versterkte en verbeterde P&O kolom, zowel qua inhoud als qua processen. Hiertoe wordt een plan van aanpak P&O opgesteld dat gericht is op 3 aspecten:
1. Herinrichting P&O team
2. Modernisering P&O-beleid
3. Digitalisering om administratieve lasten te beperken en meer ruimte te maken voor de eigenlijke taak.

HR-beleid
Het HR-beleid schept de randvoorwaarden om onze medewerkers optimaal te laten bijdragen aan de doelstellingen van de gemeente. Alles is daarbij gericht op een sobere en doelmatige organisatie.

De organisatie van het werk is door de digitalisering, die versneld wordt door COVID 19, en door het focusakkoord drastisch aan het veranderen. Nog meer moeten we de afweging maken waar en hoe we de schaarse capaciteit willen inzetten. Kan het slimmer en wordt hybride werken een vast gegeven? Dit heeft effecten op bijvoorbeeld de huisvesting van onze medewerkers, de verdere digitalisering en de

herziening van werkprocessen met de methodiek van Lean Six Sigma.

Personeelsplanning en duurzame inzetbaarheid
Door de voorziene wijzigingen uit het focusakkoord wordt de komende jaren stevig ingezet op de duurzame inzetbaarheid van alle medewerkers. Er is in de tweede helft van 2020 gestart met een actualisering van de personeelsplanning, waarbij we anticiperen op vacatures die ontstaan door pensionering en vrijwillig vertrek van medewerkers.
Werkgever en werknemer hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor duurzame inzetbaarheid. Uitgangspunt daarbij is de juiste persoon op de juiste plaats op het juiste moment. Daarbij hebben we aandacht voor opleidingen en interne mobiliteit. Alle medewerkers voeren periodiek gesprekken met hun leidinggevende om resultaat- en ontwikkelafspraken te maken (we noemen dit: Het Goede Gesprek). Voor loopbaanadvies, mobiliteitsvraagstukken en outplacement werken we samen met onze regiopartner het Mobiliteitscentrum.

We hebben aandacht voor het terugdringen van verzuim door in gesprek te blijven met onze medewerkers en door verzuimende medewerkers adequaat te begeleiden naar re-integratie. We peilen periodiek de behoeften en de vitaliteit van onze medewerkers.

Arbeidsmarkt
Naast de implementatie van het nieuwe werving- en selectiebeleid zetten we in op arbeidsmarktstrategie en -communicatie om te kunnen blijven voorzien in onze personeelsbehoefte. Om ook jongeren te verbinden aan de organisatie, blijven we deelnemen aan het traineeprogramma ‘De Toekomst van Brabant’ en ‘BRAM’.

CAO
Bij het maken van deze begroting is nog niets bekend over de inhoud van de nieuwe CAO per 1-1-2021. In de kaderbrief 2022-2025 is aangegeven dat voor de lonen 2022 gerekend zal worden met 1,7% stijging ten opzichte van 2021. Dit is een raming voor zowel de CAO-afspraken als voor de premieverhogingen ABP.

2. Financiën
De doelstelling van onze organisatie is om nog beter “in control” te komen en te blijven. De implementatie van een nieuw financieel pakket moet ons daarbij helpen. We streven ernaar om het financiële pakket per 1-4-2023 geïmplementeerd te hebben.

3. Control en audits
Rechtmatigheidsverantwoording
Het wetsvoorstel voor de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording is inmiddels aangenomen. Hierbij is bepaald dat de invoering zal plaatsvinden vanaf verslagjaar 2023. De eerste rechtmatigheidsverantwoording zal dus in 2024 worden vastgesteld. Wel zullen er landelijk nog nadere spelregels moeten worden uitgewerkt. Hierbij zal ook duidelijk moeten worden hoe de accountant precies zal omgaan met deze verantwoording. De accountant zal immers de getrouwheid (juistheid) van de verantwoording moeten beoordelen.

Belangrijke items waarvan nu duidelijk is dat rechtmatigheidsverantwoording er een oordeel over zal geven zijn: de naleving van het inkoop- en aanbestedingsbeleid, de begrotingsrechtmatigheid en het beleid ten aanzien van M&O (misbruik en oneigenlijk gebruik).

Naast de genoemde aspecten is het natuurlijk de bedoeling dat de rechtmatigheidsverantwoording een aanjager is voor de verdere ontwikkeling en aanscherping van de financiële rechtmatigheid binnen de gehele organisatie.

In 2022 wordt een projectopdracht geschreven om deze verklaring over boekjaar 2023 af te kunnen geven. De uitvoering van dit project vindt plaats in 2023.

4. Informatie & Processen
Informatiehuishouding op orde
Het op orde hebben van de informatiehuishouding is een randvoorwaarde voor een open en transparante gemeente. De juiste informatie draagt ook bij aan een goede en efficiente taakuitvoering door de gemeente, aan de kwaliteit van dienstverlening en de mogelijkheden voor informatiegestuurd werken. In 2023 werken wij aan:
- Het beheren van de informatie in de gemeente in het kader van de Wet Open Overheid;
- Het actief openbaar maken van documenten uit Wet Open Overheid.

Procesmanagement
In 2023 wordt een plan opgeleverd voor het inrichten van procesmanagement in de organisatie. Procesmanagement is een belangrijke pijler om als organisatie verder in control te komen en zal een bijdrage leveren aan het afgeven van de rechtmatigheidsverklaring.

Rechtmatigheid
Het wetsvoorstel ‘versterking decentrale rekenkamers’ is op 27 september aangenomen door de Eerste Kamer. De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording is ook een onderdeel van dit wetsvoorstel.

Nu verstrekken externe accountants een controleverklaring met een oordeel inzake getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekeningen van gemeenten. Met de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording wijzigt dit. Het college van B en W geeft dan een rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening.

Applicatielandschap vernieuwen, verbeteren en vereenvoudigen
Op het gebied van Informatiesystemen valt binnen de gemeente nog veel te verbeteren. Het applicatielandschap is groot, complex en op bepaalde onderdelen zwaar verouderd. In 2023 gaan wij verder met het verbeteren en vernieuwen van dit landschap. Het verbeteren en vernieuwen doen wij aan de hand van, de nog op te stellen, informatie-visie en daaruit volgende informatie-strategie.

5. Ondersteuning, Bestuur & Organisatie

Communicatie
Een extern bureau heeft in de 2e helft van 2022 de opdracht gekregen om advies uit te brengen over hoe communicatie zou moeten werken en eruit moeten zien binnen onze gemeente, rekening houdend met de uitdagingen die er spelen.

We hebben het dan over taken, rollen, samenwerking met interne stakeholders, samenstelling en positie van communicatie. 2023 zal in het teken staan van de implementatie van de uitkomsten van dit onderzoek.

Facilitair
In 2023 geven wij uitwerking aan het nieuwe huisvestingsconcept. De term “Huis van de Stad” is hierin de stip op de horizon en een concept waarbij we samen met andere partners een plaats creëren waar we die dienstverlening weten te organiseren waar De Burger en Het Bedrijfsleven behoefte aan hebben.

Aanbesteden en Contractmanagement
In 2023 ligt de focus van de vakgroep Aanbesteden en Contractmanagement op de implementatie van het nieuwe financieel pakket, borging van de inkoopstartmelding en het verzorgen van trainingen aan decentrale inkopers en contractmanagers.

KCC/Receptie
Zie ook de paragraaf Dienstverlening waarin reeds de doelstellingen op gebied van klanttevredenheid zijn toegelicht. Het KCC/receptie trekt hierin op met andere clusters.

Kaderstellende documenten voor deze paragraaf

Beleidsnota	**Vastgesteld**
Organisatievisie	2019
ARBO-beleidsplan	2018
Communicatiebeleid/Factor C	2013
Communicatievisie	2018
Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet	2017
Financiële verordening ex artikel 213 Gemeentewet	2015
Nota Investeren en Afschrijven	2018
Nota Reserves en Voorzieningen2	2020
Inkoop- en aanbestedingsbeleid	2020
Protocol Online	2021
Archiefverordening gemeente Bergen op Zoom 2018	2018
Beheerregeling informatiebeheer 2018	2018
Metadataschema gemeente Bergen op Zoom	2019
Handboek digitale vervanging	2017
Visie op samenwerking	2016
Risicomanagement	2013
Nota gemeentelijk Vastgoed	2012
Plan van aanpak Vernieuwen en verbeteren van de organisatie ‘Bergen op Zoom: dat ben jij!’	2021
Privacybeleid	2018

Uitvoeringsplan 2023 – 2026

Vanaf 2021 is besloten dat het uitvoeringsplan uit 5 onderdelen bestaat, te weten bedrijfsvoering/-middelen, vastgoed, openbare ruimte, riolering en onderwijshuisvesting (IHP). Voor bedrijfsvoering/-middelen, vastgoed en openbare ruimte is in totaal € 7.500.000 per jaar beschikbaar. Daarnaast is nog ruimte beschikbaar uit 2020 (€755.000 per jaar t/m 2025) en het bedrag dat niet aangevraagd is in 2022 (€ 639.000).

Per saldo is er een overprogrammering op de onderdelen bedrijfsvoering/-middelen, vastgoed en openbare ruimte van € 7,0 miljoen. In 2023 willen wij met in eerste instantie de auditcommissie in overleg gaan of het investeringsvolume voor 2023 en wellicht ook de volgende jaren verruimd kan worden. De financiële kengetallen zoals schuldquote, solvabiliteit en weerstandsratio willen wij hierbij betrekken. Op basis van deze gesprekken willen wij bij het Beleidskader 2024 en 1e Concernbericht 2023 een voorstel aan de raad doen hoe om te gaan met de beschikbare investeringsruimte.

Vooralsnog is de beschikbare investeringsruimte leidend en dat betekent dat voor 2023 de maximale investeringsruimte voor bedrijfsvoering/vastgoed en openbare ruimte in totaal € 8,9 miljoen zal zijn.

Conform het bestuursakkoord hebben wij aangegeven wat de uitbreidingsinvesteringen zijn voor 2023.

Voor riolering is voor een bedrag van bijna € 9,2 miljoen aan investeringen voor 2023 opgenomen. Dit past niet binnen de beschikbare ruimte. Ook deze investeringsruimte willen we met de auditcommissie bespreken en een voorstel aan de raad voorleggen. Vooralsnog is de beschikbare investeringsruimte voor 2023 leidend.

De bestaande kredieten van het IHP zijn geïndexeerd. Het indexcijfers bedraagt 13%.

Net als in 2022 hebben we in het bijlageboek een toelichting per investering opgenomen van de investeringen die in 2023 in het uitvoeringsplan zijn opgenomen. Daarnaast is er in het bijlageboek een overzicht opgenomen van de integrale projecten vanuit openbare ruimte en riolering, waarbij per project de totale kosten worden aangegeven.

Uitvoeringsplan 2023 - 2026

TOTAAL		2023	2024	2025	2026
Moederkrediet Bedrijfsvoering/Vastgoed/Openbare Ruimte					
Uitvoeringsplan 2023 - 2026					
Bedrijfsvoering/-middelen		3.111.000	2.161.000	1.821.000	1.145.000
Vastgoed		3.305.000	2.235.000	2.400.000	2.100.000
Openbare Ruimte		9.480.000	8.955.000	6.181.000	6.443.000
	Totaal	**15.896.000**	**13.351.000**	**10.401.000**	**9.688.000**
Moederkrediet Bedrijfsvoering/Vastgoed/Openbare Ruimte		7.500.000	7.500.000	7.500.000	7.500.000
Ruimte 2020		755.000	755.000	755.000	
Ruimte 2022		639.000			
Overschrijding (-)/onderschrijding (+)		**-7.002.000**	**-5.096.000**	**-2.146.000**	**-2.188.000**
Moederkrediet Riolering					
Beschikbaar gesteld 2022		2.075.000			
Uitvoeringsplan 2023 - 2026		7.131.000	9.136.000	7.229.000	5.578.000
	Totaal	**9.206.000**	**9.136.000**	**7.229.000**	**5.578.000**
Moederkrediet Riolering		6.300.000	6.300.000	6.300.000	6.300.000
Ruimte 2022 Riolering		1.256.000			
Overschrijding (-)/onderschrijding (+)		**-1.651.000**	**-2.836.000**	**-929.000**	**722.000**
Moederkrediet IHP					
Beschikbaar gesteld 2022					
Uitvoeringsplan 2023-2026		1.785.000	764.000	3.515.000	4.940.000
	Totaal	**1.785.000**	**764.000**	**3.515.000**	**4.940.000**
Moederkrediet IHP		1.785.000	764.000	3.515.000	4.940.000
Ruimte 2022					
Overschrijding (-)/onderschrijding (+)		**0**	**0**	**0**	**0**

Uitvoeringsplan 2023-2026

	BEDRIJFSVOERING EN BEDRIJFSMIDDELEN	Totaal	2023	2024	2025	2026
	Beschikbaar gesteld 2022					
	Vervanging financieel pakket	360.000	360.000			
	ALGEMEEN					
1	Nieuw werkplekconcept	900.000	300.000	300.000	300.000	
2	Verzamelkrediet automatisering / ICT	1.280.000	320.000	320.000	320.000	320.000
	Corsa		PM	PM		
3	Mobile device beleid 2023-2026	2.116.000	912.000	368.000	368.000	468.000
4	Thuiswerkvoorzieningen	208.000	208.000			
5	Cameratoezicht					
	Vervanging glasvezelkabel tbv cameratoezicht.	70.000	70.000			
	Vervangen cameratoezicht	182.000		75.000		107.000
6	Auto's handhaving	75.000	50.000	25.000		
7	Raadszaal vervanging brandmeldinstallatie	112.000		112.000		
	OPENBARE RUIMTE					
8	Wagenpark R&B	1.144.000	417.000	350.000	377.000	
9	Materieel R&B overig	75.000	50.000	25.000		
	divers materieel (versnipperaar, strandreiniger, tractor, kipwagen)					
10	Evenementenkasten	64.000	23.000	41.000		
	CULTUUR					
11	CKB de Maagd	1.420.000	202.000	545.000	423.000	250.000
12	Markiezenhof					
	Vervangen klimaatbeheersing div museale ruimten	30.000	30.000			
	Vervangen/updaten audiovisuele presentatie	135.000	135.000			
	Verhuizing	34.000	34.000			
	SPORT					
13	Aankoop materieel sportaccommodaties	33.000			33.000	
	Totaal investeringsvraag	**8.237.000**	**3.111.000**	**2.161.000**	**1.821.000**	**1.145.000**
	Beschikbaar moederkrediet 2023	4.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
	Ruimte 2020	294.000	98.000	98.000	98.000	
	Ruimte 2022	148.000	148.000			
	Overschrijding	**-3.794.000**	**-1.864.000**	**-1.062.000**	**-722.000**	**-145.000**

Uitvoeringsplan 2023-2026

	VASTGOED	Totaal	2023	2024	2025	2026
	ALGEMEEN					
1	Verduurzamen vastgoed	5.600.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000
	SPORT / RECREATIE					
2	Verduurzaming Florastraat 90 (plan 2020)	585.000	585.000			
3	Verduurzamen DAB (IRS) kantoor, Van Konijnenburgseweg 24	500.000	500.000			
4	Aanbrengen automatische beregeningsinstallaties sportparken	60.000	60.000			
5	Renovatie Gageldonk bouw- en inrichting sporthal	700.000			700.000	
6	Renovatie Sporthal Kannebuis	735.000		735.000		
7	Herschikken/bemeteren NUTS voorzieningen sportparken	150.000	50.000	100.000		
8	Renovatie gymzaal Auris Montaal	250.000	250.000			
9	Renovatie/nieuwbouw kleedaccommodaties t.b.v. buitensport	1.000.000			300.000	700.000
10	Aanpassen infrastructuur sportparken	110.000	110.000			
	VOLKSHUISVESTING / ECONOMIE					
11	Vervangen huurwoonwagens locatie	350.000	350.000			
	Totaal vastgoed	**10.040.000**	**3.305.000**	**2.235.000**	**2.400.000**	**2.100.000**
	Moederkrediet vastgoed	8.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
	Ruimte 2020	589.000	196.000	196.000	196.000	
	Ruimte 2022	490.000	490.000			
	Overschrijding	**-961.000**	**-618.000**	**-39.000**	**-204.000**	**-100.000**

Uitvoeringsplan 2023-2026

OPENBARE RUIMTE	Totaal	2023	2024	2025	2026
Beschikbaar gesteld					
Wegen (voor detailering zie onderstaand overzicht)	1.640.000	1.640.000			
Uitvoeringsplan 2023 - 2026					
1 Wegen (voor detailering zie onderstaand overzicht)	12.091.000	2.107.000	4.039.000	3.097.000	2.847.000
2 Civieltechnische kunstwerken	2.321.000	364.000	199.000	638.000	1.120.000
Kademuren Noord- en Zuidzijde haven	4.000.000	2.000.000	2.000.000		
3 Openbare verlichting	2.464.000	616.000	616.000	616.000	616.000
4 Openbaar groen	3.768.000	942.000	942.000	942.000	942.000
5 Aanleg wegen Landschappen van Allure (Poortgebied)	900.000	900.000			
6 Speelvoorzieningen	1.056.000	264.000	264.000	264.000	264.000
7 Vervanging Straatmeubilair	1.288.000	322.000	322.000	322.000	322.000
8 Vervanging Verkeersinstallaties	1.532.000	326.000	573.000	301.000	332.000
Totaal openbare ruimte	**31.059.000**	**9.480.000**	**8.955.000**	**6.181.000**	**6.443.000**
Moederkrediet openbare ruimte	18.000.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000
Ruimte 2020	1.381.000	460.000	460.000	460.000	
Ruimte 2021	0	0			
Overschrijding	**-11.678.000**	**-4.520.000**	**-3.995.000**	**-1.220.000**	**-1.943.000**

	Totaal	2023	2024	2025	2026
Beschikbaar gesteld 2021					
Halsterseweg Noord	250.000	250.000			
Antwerpsestraatweg Noord van spoor	540.000	540.000			
Beschikbaar gesteld 2022					
F58 Ruytershoveweg	500.000	500.000			
Vestinggronden Zuid	350.000	350.000			

Uitvoeringsplan 2023 - 2026	Totaal	2023	2024	2025	2026
Parkeergarage AdGM	236.000		236.000		
Gageldonk West	1.138.000	558.000	304.000	277.000	
Scheldebalkon	221.000		56.000	165.000	
Wouwseweg Halsteren	488.000	412.000	76.000		
Burg. Elkhuizenlaan	219.000	219.000			
Hof van Paltz	283.000	283.000			
Jacob Obrechtlaan/Erasmuslaan	1.049.000		1.049.000		
Antwerpsestraatweg Zuid	2.359.000	535.000	919.000	905.000	
Jankenberg	205.000		205.000		
Plasticslaan	924.000	100.000	824.000		
Kromstraat	175.000			175.000	
Marathonstraat	235.000			235.000	
Muziekbuurt 1	759.000			409.000	350.000
Muziekbuurt 2	474.000				474.000
Noordzijde Haven	840.000				840.000
Rivierenbuurt 1	1.045.000			545.000	500.000
Rivierenbuurt 2	330.000				330.000
Waterstraat	160.000			160.000	
Zeelandhaven	191.000			191.000	
Rooseveltlaan/Walcherenstraat	372.000		372.000		
Franklinpad	36.000			36.000	
Schoolstraat	39.000				39.000
Wouwsestraatweg	314.000				314.000
Wegen (totaal)	**13.731.000**	**3.747.000**	**4.039.000**	**3.097.000**	**2.847.000**

Riolering	Totaal	2023	2024	2025	2026
Beschikbaar gesteld 2021					
Halsterseweg Noord	410.000	410.000			
Antwerpsestraatweg Noord van spoor	665.000	665.000			
Beschikbaar gesteld 2022					
Vestinggronden Zuid	300.000	300.000			
Grebbe (afvoer)	700.000	700.000			
Uitvoeringsplan 2023 - 2026					
Antwerpsestraatweg Zuid van Olympialaan	3.104.000	444.000	1.779.000	882.000	
Gageldonk west	7.217.000	2.670.000	2.439.000	2.108.000	
Renovatie gemalen	2.823.000	706.000	706.000	706.000	706.000
Scheldebalkon	343.000	226.000	89.000	28.000	
Wateroverlast	2.246.000	350.000	896.000	400.000	600.000
Jacob Obrechtlaan/Erasmuslaan	665.000		665.000		
Grebbe (afvoer)	700.000	700.000			
Scheldevesting & Markiezaten	1.122.000	561.000	561.000		
Jankenberg	373.000	65.000	308.000		
Parkeergarage AdGM	214.000		214.000		
Sportpark Rozenoord (relinen)	233.000		233.000		
Vestinggronden Zuid	300.000	300.000			
Franklinpad	44.000			44.000	
Glacisstraat	0				
Kromstraat	428.000		60.000	368.000	
Marathonstraat	380.000		65.000	315.000	
Muziekbuurt 1	1.306.000		215.000	541.000	550.000
Muziekbuurt 2	766.000			230.000	536.000
Muziekbuurt 3	100.000				100.000
Noordzijde Haven	658.000			155.000	503.000
Rivierenbuurt 1	1.345.000		250.000	595.000	500.000
Rivierenbuurt 2	660.000			180.000	480.000
Stamriool	1.000.000	1.000.000			
Waterstraat	436.000		65.000	371.000	
Zeelandhaven	283.000		50.000	233.000	
Cornelis Pronkstraat	100.000				100.000
De Kuil	450.000				450.000
Drebbelstraat en Edisonlaan	250.000				250.000
Galgenbaan	50.000				50.000
Rooseveltlaan/Walcherenstraat	650.000	110.000	540.000		
Schoolstraat	171.000				171.000
Wouwsestraatweg	407.000			75.000	332.000
Nieuwstraat/Jannelandseweg	70.000				70.000
Wilhelminaveld	80.000				80.000
Zuidzijde Haven	100.000				100.000
Totaal riolering	**31.150.000**	**9.206.000**	**9.136.000**	**7.229.000**	**5.578.000**
Moederkrediet riolering	25.200.000	6.300.000	6.300.000	6.300.000	6.300.000
Ruimte 2022	1.256.000	1.256.000			
Saldo	**-4.694.000**	**-1.651.000**	**-2.836.000**	**-929.000**	**722.000**

Beleidsrijk IHP	Totaal	2023	2024	2025	2026
Uitvoeringsplan 2023 - 2026					
Grebbe	2.575.000		541.000	2.035.000	
El Feth (aanv 6%)	0				
El Feth (renovatie bestaande bouw)	2.949.000			590.000	2.359.000
School Oost	4.015.000	625.000	3.390.000		
Marco Polo	203.000		21.000	182.000	
Aanloop (aanpassing 10e lokaal)	0				
Aanloop (uitbreiding 10e en 11e lokaal)	0				
Welle	0				
Noordster	0				
Sancta Maria	2.436.000			463.000	1.973.000
Montessori	3.425.000			538.000	2.888.000
Toermalijn	246.000			246.000	
Krabbekooi	479.000				479.000
KOV El Feth (aanv 6%)	0				
KOV School Oost	628.000	628.000			
KOV Sancta Maria	608.000				608.000
KOV Grebbe	203.000		203.000		
Stelpost Grebbe	542.000	542.000			
Stelpost Guido Gezellelaan	615.000	615.000			
Correctie doordecentralisatie ABBO	-7.920.000	-625.000	-3.390.000	-538.000	-3.367.000
El Feth (OLP en meubilair)	0				
Aanloop (OLP en meubilair)	0				
Totaal IHP	**11.005.000**	**1.785.000**	**764.000**	**3.515.000**	**4.940.000**
Moederkrediet IHP	11.005.000	1.785.000	764.000	3.515.000	4.940.000
Saldo	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

© Michiel Verbeek

Afkortingenlijst

BBV:	Besluit begroten en verantwoorden
Bibob:	Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BIO:	Baseline informatiebeveiliging overheid
Boa:	buitengewoon opsporingsambtenaar
CIZ:	Centrum Indicatiestelling Zorg
CKB:	Centrum voor de Kunsten
DDC:	Doordecentralisatie overeenkomst
DT:	Directie Team
ENG:	Energie Neutraal Gebouw
Fte:	fulltime-equivalent
GGD:	Gemeentelijke gezondheidsdienst
GGZ WNB:	Geestelijke gezondheidszorg Westelijk Noord-Brabant
IBOR:	Integraal Beheer Openbare Ruimte
IHP:	Integraal Huisvestings Plan
IKC:	Integraal Kind Centrum
ISD:	Intergemeentelijke Sociale Dienst
LEA:	Lokale Educatieve Agenda
MBC:	Maatschappelijke businesscase
MVI:	Maatschappelijk verantwoord inkopen
NPO:	Nationaal Programma Onderwijs
NTF:	nationaal toekomstbeeld fiets
OM:	Openbaar Ministerie
OOGO:	Op overeenstemming gericht overleg
OV:	openbaar vervoer
PO:	Primair onderwijs
POH:	Praktijk Ondersteuner Huisarts
REA:	Regionale Educatieve Agenda
RIA:	Regionale InvesteringsAgenda
RVS:	regionale verstedelijkingsstrategie
RWB:	Regio West-Brabant
SDG's:	Sustainable development goals
SDW:	Stichting Dag- en Woonvoorzieningen
TWB:	Thuiszorg West-Brabant
USD:	Uitvoeringsdienst Sociaal Domein
VNG:	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VO:	Voortgezet Onderwijs
VTE:	Vrijetijdseconomie
VTH:	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
ZVH:	Zorg- en Veiligheidshuis

Colofon

De Begroting 2023 en Meerjarenraming 2024 – 2026 is een uitgave van de gemeente Bergen op Zoom.

Inhoud:	Gemeente Bergen op Zoom
Foto's:	Aangenaam Bergen op Zoom, VVV Brabantse Wal
Beeldmateriaal:	VVV Brabantse Wal / Citymarketing Bergen op Zoom
Ontwerp en opmaak:	FraaieDingen.nl